

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΕΡΕΥΝΗΘΗΣΑΙ ΤΟΥ ΕΒΕΤΕΛΕΙΟΥ ΧΑΡΤΟΥ
ΤΗΣ ΣΑΛΛΑΔΟΣ ΚΑΛΗ Γ. ΑΥΓ. 000

- ΚΛΙΜΑΞ 0 5 10 15 20 25 30 35 40 45 ΧΛΜ
- Πόλις άνω των 10 χιλ. και ΛΑΡΙΣΙΑ Έδρα Νομού ——— Όδοι άματινή
  - Πόλις άνω 2-10 χιλ. και ΒΟΛΟΣ Έδρα Επαρχ. ——— εν εσάδι
  - Κομμά αλω 1-2 ——— Όρια θισσαλία
  - Χωρία άνω 300-1000μ ——— ΑΡΧΑΙΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ——— Νομών

ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

.....Ὡς δὲ ὁ τῆς γενέσεως ἐνέστη χρόνος, πλήξαντος τὴν τοῦ Διὸς κεφαλὴν πελέκει Προμηθέως, ἢ καθάπερ ἄλλοι λέγουσι, καὶ Ἡφαίστου ἐκ κορυφῆς ἐπὶ ποταμοῦ Τρίτωνος, Ἄθηνά σὺν ὅπλοις ἀνέθορε.....
(Ἄπολλοδώρου Βιβλιοθήκης βιβλίον Ι κεφ. 3, β).

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Ὑπὸ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ἀντιστρατήγου ἐ. ἀ.

Ι. ΓΕΝΙΚΗ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΔΙΑΠΛΑΣΙΣ

Ἡ Θεσσαλία, κειμένη μεταξύ τῶν παραλλήλων περίπου 39° καὶ $40^{\circ} 10'$ βορείου πλάτους καὶ τῶν μεσημβρινῶν περίπου $29^{\circ} 20'$ καὶ $23^{\circ} 20'$ ἀνατολικῆς μήκους, ἔχει σχῆμα περίπου ἐπιμήκους τετραπλεύρου ἐκτάσεως 14.600 τετρ. χιλιομέτρων περίπου¹, τὸ ὁποῖον ὀρίζεται ἀνατολικῶς μὲν ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, περιθρέχοντος ἄλυσιν ἐξ ὄρεινῶν σπονδύλων, διήκουσαν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ἦτοι τῶν ὄρέων: Πηλίου, Μαυροβουνίου, Ὀσσης καὶ Ὀλύμπου, ἀρκτικῶς δὲ ὑπὸ τῆς Πιερίας (Φλαμπούρου) — Καμβουνίων, (Ἀμάρθες — Βουνάσης) καὶ Χοσίων (Λύγκου), καὶ δυτικῶς ὑπὸ τῆς ὄρεινῆς γραμμῆς τῆς Πίνδου, ἣτις ἀπὸ τοῦ Λάκμωνος διαιρεῖται εἰς δύο δειράδας, τὴν τῆς κυρίας Πίνδου (Δοκίμι, Νεράϊδας, Καράθας), καὶ τὴν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ διευθυνομένην ὄρεινὴν γραμμὴν τῶν Τσουμέρκων ἢ ὄρέων τῶν Ἀθαμάνων (Περιστερίου, Τσουμέρκων, Ῥαδοβιζίου). Αἱ δύο αὗται γραμμαὶ περιλαμβάνουσι τὸ διαμέρισμα τοῦ Ἀσπροποτάμου, ἀνήκοντος διοικητικῶς εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τοπογραφικῶς ὅμως εἰς τὴν Ἠπειρον ἢ τὴν Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, καθ' ὅσον τὰ ὕδατα τοῦ Ἀχελώου ρέουσιν ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Τέλος δὲ μεσημβρινῶς τὸ εἰρημένον ἐπίμηκες τετράπλευρον ὀρίζεται ὑπὸ τῆς ὄρεινῆς γραμμῆς τῆς Ὄθρου καὶ ὑπὸ τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου.

Ἡ Ὄθρος ἐνοῦται μετὰ τοῦ Πηλίου διὰ ταπεινῶν τινων ὑψωμάτων οὕτως, ὥστε μετὰ τῶν λοιπῶν ὄρέων σχηματίζεται ὄρεινὴ τις περιβολή, περικλείουσα τὴν ἐν τῷ μέσῳ πεδιάδα, δικιρουμένην εἰς βορειοανατολικὴν καὶ εἰς νοτιοδυτικὴν διὰ ταπεινῆς ὄρεινῆς γραμμῆς ἐκφυομένης ἀπὸ τῆς Τσούκας τῶν Χασίων ὄρέων καὶ ἀποληγούσης εἰς τὸ ὄρος Κυνὸς Κεφαλαί. Ἡ γραμμὴ αὕτη διχοτομεῖται ὑπὸ τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ, ὅστις σχηματίζει τὸ στενὸν τοῦ Ζάρκου καὶ τὸ τοῦ Καλαμακίου, ὡς καὶ τὰ τοῦ Βερνέζι (ἢ Μουσαλάρ) καὶ τῶν Τεμπῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔπεται ὅτι ἡ Θεσσαλία διαιρεῖται εἰς ὄρεινὴν καὶ εἰς πεδινήν. Καὶ ἡ μὲν ἀποτελεῖται ἐκ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

¹ Ἄνευ τῆς ἐπαρχίας Δομοκοῦ 13,335 τ. χλμ.

Ὁ Ἀσπροπόταμος διὰ μέσου τῶν ὠραίων Θεσσαλικῶν ὄρεων

ΦΥΣΙΚΑΙ ΚΑΛΛΟΝΑΙ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Ὁ μεγαλοπρεπὴς Ὀλυμπος, ἡ κατοικία τῶν ἀρχαίων Θεῶν

τῆς προμνημονευθείσης ὄρεινῆς περιβολῆς, ἡ δὲ ἐκ τῆς ἐν τῷ μέσῳ πεδιάδος, ἣτις ὀνομάζεται κοιλάς τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ, διότι ὁ ποταμὸς οὗτος διαρρέει αὐτὴν καθ' ὅλον τὸ μῆκος καὶ ὑποδέχεται πάντα τὰ ὕδατα τῆς χώρας.

Ὁ Πηνειὸς πηγάζει ἀπὸ τοῦ Πινδικοῦ ὄρους Ποίου κατ' ἀρχὰς καὶ διευθύνεται πρὸς τὰ ΝΑ, μέχρις οὗ ἐξέλεθη (παρὰ τὴν Καλαμπάκαν) ἐκ τῆς ὄρεινῆς περιοχῆς, εἶτα δὲ στρέφεται διευθυνόμενος πρὸς Α, διασχίζων δὲ τὴν κλεισώρειαν τῶν Θεσσαλικῶν Τεμπῶν ἐκβάλλει μετὰ ροὴν 185 χμ. ἀπὸ τῶν πηγῶν του, εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον.

Οἱ λοιποὶ ποταμοὶ τῆς Θεσσαλίας εἰσὶ παραπόταμοι τοῦ Πηνειοῦ. Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὄχθης ὁ Πηνειὸς δέχεται τὰ ὕδατα τῶν παραποτάμων: τοῦ Ἰωνος (Μοργκάνη), τοῦ Κουμέρη, τοῦ τῆς Ἀγίας Μονῆς, τοῦ Ληθαίου, τοῦ Κοραλίου (Νεοχωρίτου) καὶ τοῦ Τιταρησίου ἢ Ξηριά (Σαρανταπόρου), εἰς δὲ συμβάλλει πρὸ τῆς διασφάγος τοῦ Βερνέζι (στενοῦ τοῦ Μουσαλάρ) ὁ ποταμίσκος Μάτι. Εἰς τὸν στενὸν τοῦ Βερνέζι αὐλῶνα ὑπάρχει καὶ ὁ μόνος καταρράκτης τοῦ Πηνειοῦ, ἔνθα τὰ ὕδατα ἔχουσι πτώσιν 7 ποδῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς δεξιᾶς τοῦ ὄχθης ὁ Πηνειὸς δέχεται τὰ ὕδατα τῶν ἐξῆς παραποτάμων: τοῦ Πορταϊκοῦ, τοῦ Παμίσου (Μπλιούρη) καὶ τοῦ Ἐνιπέως, εἰς δὲ εἰσρέουσι τὰ ὕδατα διαφόρων ἄλλων ποταμῶν, ὧν οἱ κυριώτεροί εἰσιν οἱ ἐξῆς: ὁ Καλέντζης, ὁ Σοφαδίτικος (Ὀνόχωνος) καὶ ὁ Ἀπιδανός (Φαρσαλίτης), πρὶν ἢ ὁ Ἐνιπέυς (Τσιναρλῆς) συμβάλλῃ τῷ Πηνειῷ παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ «Ἀλῆ-Ἐφένδη», ἥτοι παρὰ τὴν δυτικὴν ἑξοδὸν τοῦ στενοῦ τοῦ Ζάρκου.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ποταμῶν, οἵτινες ὀδηγοῦσι τὰ ἑαυτῶν ὕδατα εἰς τὸν Πηνειόν, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι τινές, δευτερεύοντες, οἱ ἐξῆς: Ὁ Ἄναυρος καὶ ὁ Κραυσίδων παρὰ τὸν Βόλον, ὁ Κουάριος ἢ Ξηριάς, ρέων διὰ τοῦ Ἀλμυροῦ καὶ ὁ Ἀμφρυσος ἀνατολικώτερον, ἐκβάλλοντες καὶ οἱ τέσσαρες εἰς τὸν Παγασιτικὸν κόλπον. Ἐπὶ δὲ τούτοις ὁ Ἀμυρος πηγάζων ἐκ τῆς Ὀσσης καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Νεσσωνίδα, καὶ ὁ Ὀρηστος, προερχόμενος ἐκ τῶν Κυνὸς Κεφαλῶν καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Βοιθηίδα. Καὶ ἀκόμη οἱ ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον ἐκβάλλοντες, ὁ Μέλας, ὅστις ρεεὶ διὰ τῶν λίαν ἐπιμήκων «στενῶν τῆς Πέτρας» (μεταξὺ Ὀλύμπου καὶ Φλαμπούρου ἢ Πιερίας), ὁ Μαυρόλογγος, διερχόμενος διὰ Λιτοχωρίου, καὶ ἡ Ζηλιάννα (Σὺς τῶν ἀρχαίων), ἣτις διαρρέουσα τὸ ὑψίπεδον Κονισπόλεως (Καρυᾶς) σχηματίζει τὸ «Στενὸν τῶν Καναλιῶν».

Μέγα μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς Θεσσαλίας καλύπτεται ὑπὸ στασίμων ὑδάτων, ἅτινα συνιστῶσιν οὕτω λίμνας, ἔλη, τενάγη καὶ ἐν γένει ὑγρά ἐδάφη.

α) Λίμναι ἐν Θεσσαλίᾳ εἰσίν:

Ἡ Βοιθηὶς (Κάρλα), ἔχουσα μῆκος μὲν 32 χλμ. καὶ πλάτος μέγιστον μὲν 10 χλμ., ἐλάχιστον δὲ 2½ χλμ., βάθος δ' ὕδατος 1½ - 3 μ. καὶ περίμετρον περίπου 75 χλμ. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς κεῖται εἰς 47 μ. ἀπόλυτον ὕψος. Τρέφονται ἐν αὐτῇ κυπρίνοι.

Ἡ Νεσσωνίς (μῆκος 5 χλμ., μέσου πλάτους 1½ χλμ.) ἀποτελοῦσα νῦν τεναγώδη ἐπιφάνειαν, κειμένην κατὰ 62 μ. ὑπὲρ τὴν τῆς θαλάσσης.

Ἡ Ἀσκορίς, συνιστῶσα εὐρὺ ὕδατοστάσιον (μῆκος 4 χλμ., πλάτους 1½ - 2 χλμ. καὶ περιμέτρου 11 χμ.) ἐπὶ τοῦ ὑψιπέδου Νεζεροῦ, κειμένη εἰς ὕψος 1006 μ.

Ἡ Ξυνιάς, ἣτις κειμένη ἐπὶ τοῦ ὑψιπέδου Δομοκοῦ

εις ὕψος 463 μ., ἔχει μῆκος 6 ½ χλμ. καὶ πλάτος 2—4 ½ χλμ., περίμετρον δὲ 16 ½ χλμ. καὶ βάθος ὕδατος 5,25 μ. Εἶναι λίαν ἰχθυοτρόφος, παράγουσα τὸν ὀνομαστὸν ἰχθὺν γλῆνι καὶ τὴν τούρναν, ἔτι δὲ καὶ ἄλλων εἰδῶν ἰχθῦς, λίαν εὐγεύστους.

β) Ἐλη σημαντικώτερα ἐν Θεσσαλίᾳ εἶναι:

Τὰ ὑπὸ τοῦ Παμίσου (Μπλιούρη) ποταμοῦ σχηματιζόμενα: Τὸ ἔλος τῆς Κολοκυθιάς, τὸ ἔλος «Μπελέσι ἢ Μαραθιές», τὸ ἔλος «Μακρυχωρίου» καὶ τὸ ἔλος «Δερπίνια».

Ἔτι δὲ τὸ ἔλος Βούλας (Α τῶν Τρικκάλων), σχηματιζόμενον ἐξ ἀναβλυζόντων ὑδάτων.

γ) Τενάγη τέλος ἐν τῷ Θεσσαλικῷ πεδίῳ ἀπαντῶσι πολλαχοῦ, ὧν σπουδαιότερά εἰσιν:

Τῆς «Ῥάξας» (Β τῶν Τρικκάλων), παρά τὸ χωρίον Βελεσιῶτες (Ἀχάρραι τῶν ἀρχαίων) τοῦ Δομοκοῦ, «Βάλτος Μάτια» λεγόμενα, ὁ «Βάλτος τῶν Βρυσιῶν» Δ τῆς Φαρσάλου, τὰ τενάγη τοῦ Δεμερλί, ὁ βάλτος τοῦ Χατζόμπασι καὶ τοῦ Πετρωτοῦ, τὰ τενάγη τοῦ Δωτίου πεδίου, τὰ τενάγη τῆς πηγῆς Μάτι (Β τοῦ Τυρνάβου) κλπ.

II. Η ΒΛΑΣΤΗΣΙΣ

Φυτεῖαι - δάση. Καθ' ὅλην τὴν ὄρεινὴν Θεσσαλίαν ἐπικρατεῖ, ἐν γένει δύναται τις εἰπεῖν, ἡ φυτεία τοῦ νοτίου τροπικοῦ. Λειμῶνες φυσικοὶ ὑπάρχουσιν ἀφθονώτατοι καὶ ἀπέραντοι, ἰδίως εἰς τὸ νότιον ἡμισυ τῆς Θεσσαλίας καὶ κατὰ τὰς ἐλώδεις ἐκτάσεις. Δάση πυκνά συναντῶνται ἐπὶ ὄλων τῶν ὄρεων, συνηθέστατα δὲ ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου, τῶν Χασίων καὶ τοῦ Φλαμπούρου ὄρους, ἐπὶ τῆς Πίνδου, τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τῆς Ὀσσης. Τὸ σύνηθες τῶν δασῶν δένδρον εἶναι ἡ δρῦς, ἀλλ' εἰς τὰ ὑψηλότερα ὄρη ἀπαντῶσιν ἐκτεταμένα δάση ὁμοίως ἐξ ἐλάτης καὶ δξύας.

III. ΚΛΙΜΑ

Τὸ κλίμα τῆς Θεσσαλίας εἶναι ἠπειρωτικόν, ἔνεκα τοῦ ὄρεινου φραγμοῦ τοῦ χωρίζοντος αὐτὴν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Καὶ εἰς μὲν τὴν κατοικουμένην χώραν τοῦ ὄρεινου περιβάλλοντος, ὅπου ὁ καύσων μετριάζεται μεγάλως ὑπὸ τῶν ὄροσειρῶν (Ὀλυμπος, Πίνδος, ὄρη Ἀθαμάνων), ἡ δὲ τοῦ ψυχῶς ἔντασις, κατὰ τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ νότιον ὄριον (Ὀσσα - Πήλιον - Ὀθρυς), ὅπως δὴποτε μειοῦται ὑπὸ τῶν περιβαλλουσῶν τὴν χώραν θαλασσῶν, τὸ κλίμα κυμαίνεται μεταξὺ τοῦ εὐκράτου καὶ τοῦ θερμοῦ. Εἰς δὲ τὴν κεντρικὴν Θεσσαλίαν, ἣτις περικλείεται πανταχόθεν ὑπὸ ὑψηλῶν ὄροσειρῶν, τὸ κλίμα εἶναι θερμὸν καὶ αὐχμηρὸν κατὰ τὸ θέρος καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἐπὶ τῶν μὴ κατοικουμένων τέλος ὄροσειρῶν τὸ κλίμα εἶναι πάντοτε ψυχρὸν καὶ ὁ χειμῶν ἐπαχθής, ἐν ᾧ εἰς τὰς μεσημβρινὰς ἀκτὰς καὶ τὴν πεδινὴν χώραν ἐπικρατοῦσι κατὰ τὸ θέρος ὑπερβολικοὶ καύσωνες, πνέοντος τοῦ λιθός, ἐπιφέροντος καταστροφὰς εἰς τὰ σιτηρά, ὅταν οὗτος πνῆ πρὸ τοῦ θερισμοῦ. Ἀντιθέτως κατὰ τὸν χειμῶνα μαστίζει τὴν χώραν πολλὴ ὑγρασία ψυχρά. Ἐν τούτοις ἐν τῷ συνόλῳ τὸ κλίμα τῆς Θεσσαλίας, δύναται τις νὰ εἴπῃ, εἶναι ὑγιεινόν, καὶ τοι δὲν ἐλλείπει καὶ ζῶνῃ ἐλογενῶν πυρετῶν, ὡς ἡ πέριξ τῆς Βοιωτῆδος καὶ τῆς Νεσσωνίδος τοιαύτης, καὶ ὁ μεταξὺ Καρδίτσης—Τρικκάλων ἐλώδης χώρος.

Ἡ κατ' ἔτος πίπτουσα ποσότης βροχῆς ποικίλλει

Ὁστράκον εὐρεθὲν ἐπὶ τινος βράχου τῶν Χασιωτικῶν ὄρεων

ΓΕΩΛΟΓΙΑ - ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Ἄγρια μάχη τοῦ Βασιλέως Θησέως καὶ τοῦ Κενταύρου

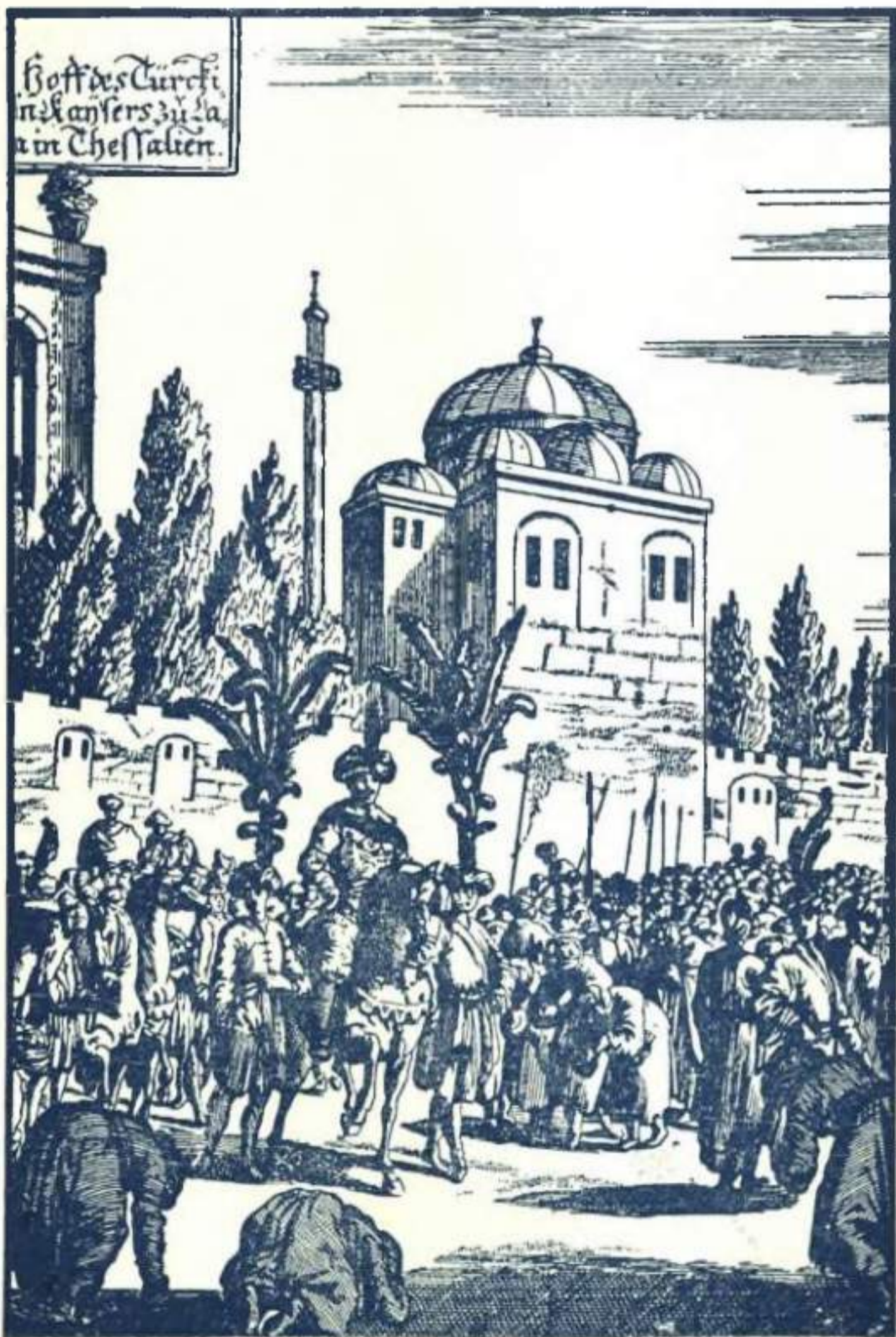

Ἀποστολή Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν εἰς Λάρισαν κατὰ τὸ 1836

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Πομπώδης ἔξοδος τοῦ Σουλτάνου ἐν Λαρίσῃ κατὰ τὸ ἔτος 1669

κατὰ τόπους ἐν Θεσσαλίᾳ ἀπὸ 50 ἕως 75 χιλιοστῶν ἑτησίως.

Ἡ θερμοκρασία δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς γλυκεῖα, πρὸ πάντων κατὰ τὰς παραλιακὰς ζώνας τῆς Θεσσαλίας. Κατὰ Ἰανουάριον, αὕτη ἀνηγμένη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, εἶναι 5° Κελσίου, κατὰ δὲ τὸν Ἰούλιον 27° Κ. εἰς πᾶσαν τὴν Θεσσαλίαν. Μέση ἑτησία θερμοκρασία 16° Κ., ἡ δὲ ἑτησία κύμανσις 22° Κ.

Ἀτμοσφαιρική πίεσις. Μᾶλλον κανονικὴ 760—765 ἀτμοσφαιρῶν.

Ἄνεμοι εἶναι μεταβλητοί, βόρειοι (Καλαμπακιώτικος) καὶ δυτικοὶ συνήθως.

Χιῶν. Πίπτει κυρίως ἐπὶ τοῦ ὄρεινου συγκροτήματος, ἀλλὰ συχνότατα καλύπτει καὶ πᾶσαν τὴν Θεσσαλίαν. Ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ εἰς τινὰ σημεῖα τῆς Πίνδου ἡ χιῶν διατηρεῖται καὶ κατὰ τὸ θέρος.

IV. ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΤΑ ΠΑΣΑΣ ΤΑΣ ΕΠΟΧΑΣ

Α' Προϊστορική ἐποχή

Τῆς ἀρχαίας Θεσσαλίας ἡ πεδινὴ χώρα κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν (νεολιθικὴν περίοδον) φαίνεται ὅτι κατῳκεῖτο πυκνῶς ὑπὸ πληθυσμῶν προηγμένων εἰς πολιτισμόν, ὁλονέν ὁμως ἐλαττούμενον κατὰ τὴν νεωτέραν περίοδον (τὴν λιθοχαλκῆν).

Διαρραγείσης τῆς ὄρεινῆς συνεχείας Ὀσσης-Ὀλύμπου κατὰ τὰ στενὰ τῶν Τεμπῶν¹, τὰ ὕδατα τὰ καλύπτοντα τὴν Θεσσαλίαν καὶ σχηματίζοντα λίμνας διέρρυσαν εἰς τὴν θάλασσαν, τὰς δὲ οὕτως ἀποκαλυφθείσας γονιμωτάτας πεδιάδας κατέλαβον οἱ περιοικοῦντες Αἰολεῖς, Αἴμονες, Μινύαι, Βοιωτοί, Ἀχαιοί, Ἕλληνες, Μυρμιδόνες, ὧν ὁ πολιτισμὸς κατὰ τὴν χαλκῆν καὶ μυκηναϊκὴν περίοδον (3000—1100 ἔτη π. Χ.), σημαντικώτατος, ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ Ἰάσονος τῶν Ἀργοναυτῶν καὶ τοῦ Ἀχιλλέως τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Β' Ἀρχαία ἱστορικὴ ἐποχή (750 - 343 π. Χ.)

Βραδύτερον ἐπιδραμόντες ἐξ Ἠπείρου οἱ Πετθαλοὶ (λαὸς Θεσπρωτικὸς) κατόπιν μακρῶν ἀγῶνων κατέκτησαν τὴν Θεσσαλίαν.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Πετθαλῶν Ἀλεύας διήρесе τὴν πεδινὴν Θεσσαλίαν εἰς τὴν Πελασγιώτιδα, τὴν Ἐστιαιώτιδα, τὴν Θεσσαλιώτιδα καὶ τὴν Φθιώτιδα. Οἱ «περιοικοὶ» ὠρίσθησαν ὡς ὑπήκοοι τῶν Θεσσαλῶν τῶν τετραρχιῶν. Περιοικοὶ ἦσαν: οἱ Οἰταῖοι, οἱ Μαλιεῖς, οἱ Αἰνιᾶνες, οἱ Ἀχαιοὶ Φθιώται, οἱ Δόλοπες, οἱ Περραιβοὶ καὶ οἱ Μάγνητες. Οἱ ἀπομεινάντες παλαιοὶ κάτοικοι καὶ μὴ μετοικήσαντες νοτιώτερον (εἰς Βοιωτίαν καὶ Μεσσηνίαν) ἀπετέλεσαν τοὺς «πενέστας», δουλοπαροίκους τῶν ἐπιδρομέων κατακτητῶν. «Ταγοὶ» τοπικοὶ διώκουν τὰς τετραρχίας. Τὴν ταγεῖαν τῆς Πελασγιώτιδος εἶχον οἱ Ἀλευάδαι, διοικήσαντες ἄριστα τὴν χώραν κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν καὶ τὴν λαμπρὰν περίοδον τῆς Ἑλλάδος (750—500 π. Χ. καὶ 500—400 π. Χ.).

¹ Γνώμη τοῦ κ. Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου ὡς καὶ τοῦ καθηγητοῦ Μητσοπούλου καὶ ἄλλων.

Κατά τὸ πολιτικὸν τοῦτο σύστημα, ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπεκράτησε τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, ὅπερ ὠφέλησεν αὐτὴν σημαντικῶς. Ὅθεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἡ Θεσσαλία διηρεῖτο, ὡς εἶπομεν, κυρίως εἰς τέσσαρα τμήματα:

α) Τὴν Ἑστιαιώτιδα, ἣτις κατεῖχε τὰς ἐπαρχίας Τρικάλων, Καλαμπάκας, Ἐλασσόνης καὶ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Καρδίσης τὸ τμήμα τῆς Ἰθώμης.

β) Τὴν Πελασγιώτιδα, ἣτις ἐξετείνετο δυτικῶς τῆς Μαγνησίας καὶ περιελάμβανε ὡς ἔγγιστα τὰς νῦν ἐπαρχίας τῆς Λαρίσης καὶ τοῦ Βόλου.

γ) Τὴν Θεσσαλιώτιδα, ἣτις κατεῖχε τὰς νῦν ἐπαρχίας τοῦ Δομοκοῦ, τῆς Φαρσάλου καὶ τῆς Καρδίσης.

δ) Τὴν Φθιώτιδα, ἣτις περιελάμβανε τὴν νῦν ἐπαρχίαν τοῦ Ἀλμυροῦ, τὴν Ὀθρυν καὶ τὴν νῦν Φθιώτιδα.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τετράδων, ὡς ἀπεκαλοῦντο, ὑπῆρχον καὶ ἄλλα τινὰ τμήματα, οἷον ἡ Μαγνησία, ἣτις περιελάμβανε τὴν Ὀσσαν, τὸ Μαυροβούνιον καὶ τὸ Πήλιον, ἡ Περραιβία, περιλαμβάνουσα τὸ ὑψίπεδον τῆς Κομισπόλεως (Καρυᾶς) ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου, καὶ τμήμα τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνης, ἡ Δολοπία, ἣτις ἐξετείνετο ἐπὶ τῆς Πίνδου (τῶν νῦν Ἀγράφων) καὶ τοῦ διαμερίσματος τοῦ Ἀσπροποτάμου κλπ.

Κατὰ τὴν περίοδον 380—350 π. Χ. ἐγένοντο πολλαὶ πολιτικαὶ διαταραχαὶ ἐν Θεσσαλίᾳ ἐκ τῆς ἐμφάνισεως τῶν Φερραίων τυράννων (Λυκόφρονος, Ἰάσονος καὶ Ἀλεξάνδρου), οἵτινες ἔλαβον τὴν ἡγεμονίαν τῆς Θεσσαλίας, ἣν αὐθις διήρσαν εἰς τετραρχίας. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ 343 ἔτους π. Χ. ἡ Θεσσαλία, ἐπεμβάσει Φιλίππου τοῦ βασιλέως, ἐταύτισε τὴν τύχην αὐτῆς πρὸς τὴν Μακεδονίαν.

Γ' Ἡ Θεσσαλία κατὰ τὴν Μακεδονικὴν ἐποχὴν (343 - 146 π. Χ.)

Οἱ Θεσσαλοὶ, διῶδόντες κάλλιον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὴν ἀκολουθητέαν ὀρθὴν πολιτικὴν, παρέμειναν θερμοὶ φίλοι τῶν Μακεδόνων, τὴν ἐνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπιζητησάντων. Ὑπὸ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον οἱ Θεσσαλοὶ ἐπολέμησαν καθ' ἅπασαν τὴν ἐκστρατείαν του εἰς Ἀσίαν, ἀποδειχθέντες ἰδίως ἄριστοι ἵππεις κατὰ πάσας τὰς ἐποχάς. Ἐκτοτε ἡ Θεσσαλία ἠκολούθησε τὰς τύχας τῆς Μακεδονίας. Δημήτριος ὁ πολιορκητὴς, κτίσας τὴν Δημητριάδα, κατέστησεν αὐτὴν σημαντικώτατον κέντρον καὶ τὴν προώριζεν ὡς πρωτεύουσαν. Ἀπέβη οὕτως ἡ Δημητριάς ἐπὶ τοῦ Φιλίππου Ε' καὶ τοῦ Περσέως πολεμικὸς σταθμὸς καὶ μέγα κέντρον ἐφοδιασμοῦ. Οἱ Θεσσαλοὶ μετὰ τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τὸν Φίλιππον Ε' πρῶτον μὲν ἀντέστησαν ἐπὶ μακρὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τὸν Φλαμίνιον νικήσαντα ἐν Κυνὸς Κεφαλαίς τῷ 192 ἔτει π. Χ., εἶτα δὲ ὑπὸ τὸν Περσέα κατὰ τῶν Ῥωμαίων αὐθις ὑπὸ τὸν Αἰμίλιον Παῦλον, νικήσαντα τὸν Περσέα τῷ 268 π. Χ. ἔτει παρὰ τὴν Πύδναν καὶ καταστρέψαντα τὰ τεῖχη τῆς Δημητριάδος. Τέλος δὲ καὶ ἐκ τρίτου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ ψευδο-Φιλίππου καὶ τοῦ τελευταίου Φιλίππου (148—146 π. Χ.) ἡ Θεσσαλία ὑπῆρξε τὸ θέατρον ἐπιχειρήσεων τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Θεσσαλῶν κατὰ τῶν Ῥωμαίων τοῦ Μετέλλου καὶ τοῦ Μομμίου, ὅστις καὶ κατέλυσε ὀριστικῶς τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων (146 π. Χ.). Οἱ Θεσσαλοὶ οὕτως μετὰ τῶν Μακεδόνων ὑπῆρξαν οὐ μόνον οἱ πρῶτοι κατανοήσαντες τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνότητος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ τελευταῖοι προασπισταὶ τῆς

Κατασκευὴ τῆς Ἀργοῦς ὑπὸ τὴν ἐπίθλεψιν τῆς Θεᾶς Ἀθηνᾶς

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

Θεσσαλὸς πρῶχων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας

Μία εικὼν ἀγροτικῆς ζωῆς ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπὶ Τουρκοκρατίας

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΚΗ ΖΩΗ

Πηλειορίτισσα κανηφόρος
μὲ γραφικὴν στολὴν

ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, ἀγωνισθέντες κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἀπὸ τοῦ 198 μέχρι τοῦ 146 π. Χ. ἔτους κατὰ περιόδους.

Δ'. Ἡ Θεσσαλία κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν (146 π. Χ. - 527 μ. Χ.)

Μετὰ ἓνα αἰῶνα περίπου (τῷ 48 π. Χ.) οἱ Θεσσαλοὶ συνετάχθησαν τῷ Πομπηίῳ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ἀγῶνα αὐτοῦ, ἠττηθέντος ἐν Φαρσάλῳ¹. Ὁ πρεσβευτὴς τοῦ Καίσαρος Λογγίνος τειχίσας τὰ Τέμπη ἔγραψεν ἐπὶ βράχου λατινιστὶ περὶ τούτου ἐπιγραφὴν ὁρατὴν εἰς τοὺς διαβάτας, ὀνομαζομένην ὑπὸ τοῦ λαοῦ: «Τὸ γραμμένο ἄλας».

Μετὰ δὲ ταῦτα ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους ἡ Θεσσαλία ἔζησε βίον ἡσυχον καὶ ἄδοξον. Κατὰ τὸν τρίτον μ. Χ. αἰῶνα ὑπέστη τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Γότθων.

Ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐπεκράτησεν ὁ Χριστιανισμὸς ἐν Θεσσαλίᾳ, ἥτις βραδύτερον ὑπέστη νέας δηρώσεις καὶ καταστροφάς ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν Οὐνῶν ὑπὸ τὸν Ἀττίλαν καὶ τῶν Γότθων ὑπὸ τὸν Ἀλάρικον.

Ε'. Ἡ Θεσσαλία κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν (527 - 1420 μ. Χ.)

Ἐν τῷ Συνεκδήμῳ Ἱεροκλέους ἀναφέρονται 17 πόλεις τῆς Θεσσαλίας ὑπάρχουσαι ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ. Ταῦτο δ' ἐπαναλαμβάνει καὶ κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος.

Ἄλλ' ἐπέδραμον τότε εἰς τὴν Θεσσαλίαν: 1) Οἱ Σλαῦοι τῷ 577 ἔτει, ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθάρων. 2) Οἱ Βούλγαροι μετὰ Σλαύων (668—685) ἐγκατασταθέντες παρὰ τὸν Παγασιτικόν, ἐξ οὗ ἡ ἐκεῖ χώρα εἶχεν ὀνομασθῆ Βελεγετία. 3) Οἱ Βούλγαροι ἐπὶ Σαμουήλ, ὅστις μετώκισεν ἐκ Λαρίσης πολλοὺς κατοίκους βιαίως, ἀπέκόμισε δὲ καὶ τὸ λείψανον τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλεῖου, ὃ ἀπέθηκεν εἰς Πρέσπαν. Ἀλλὰ τῷ 995 ἔτει ἠττήθησαν ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Οὐρανοῦ παρὰ τὸν Σπερχεῖον οἱ Βούλγαροι, καὶ ἀπεσύρθησαν ἐκ Θεσσαλίας. 4) Ἀπὸ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ οἱ Βλάχοι ἐκ τοῦ Αἴμου (ληστρικὴ καὶ ἀγρία φυλὴ) κατέλαβον τὴν Θεσσαλίαν, ἥτις τότε ὠνομάσθη Μεγάλῃ Βλαχία, ἀποσυρθέντες κατόπιν εἰς τὴν Πίνδον καὶ τὸν Ὀλυμπον. 5) Οἱ Νορμανδοὶ ὑπὸ τὸν Βοημοῦνδον ἐπολιόρκησαν ἐπὶ ἑξάμηνον τὴν Λάρισαν, ὅτε Ἀλέξιος ὁ Α' (1081—1118) στρατεύσας αὐτοπροσώπως ἀπέδιώξεν αὐτοὺς καὶ ἔσωσε τὴν Θεσσαλίαν. 6) Πισαῖοι, Βενετοὶ καὶ Γενουήνσιοι, ἔτι δὲ καὶ Ἑβραῖοι ἐγκατεστάθησαν ἐμπορικῶς εἰς Λάρισαν, Τρίκκαλα καὶ Ἀλμυρόν, αἵτινες πόλεις κατὰ τὸν Ἀραβὰ γεωγράφον τοῦ 11ου αἰῶνος ἔδρισῆν, τότε ἤκμαζον. 7) Ἀπὸ τοῦ 1204 οἱ Θεσσαλοὶ ἐπιέσθησαν δεινῶς ὑπὸ τῶν Φράγκων, οὓς εἶχεν ἐγκαταστήσει Βονιφάτιος ὁ βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ οὓς ἀπέδιώξεν ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου Θεόδωρος (1216—1230). 8) Βραδύτερον περιῆλθε πάλιν ἡ Θεσσαλία ὑπὸ τοὺς βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας διοικουμένη ὑπὸ ἄρχοντα (ἐδρεύοντα ἐν Ὑπάτῃ κατ' ἀρχάς), τηροῦντα τὸν τίτλον τοῦ Σεβαστοκράτορος, ὅστις τίτλος

¹ Κατὰ τὸν στρατηγὸν κ. Β. Δούσμανην ἡ μάχη αὕτη ἐγένετο οὐχὶ παρὰ τὸν Ἐνιπέα εἰς Φάρσαλον, ἀλλὰ παρὰ τὴν Μητρόπολιν (τὸ νῦν Παλαιόκαστρον τῆς Καρδίτσας).

καί ἐτηρήθη ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῆς Θεσσαλίας μέχρι τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Τούρκων. 9) Τῷ 1309 οἱ Καταλανοὶ προερχόμενοι ἀπὸ βορρᾶ ἠρήμωσαν τὴν Θεσσαλίαν, μετ' αὐτοὺς δ' ἐγκατεστάθησαν ἐν Θεσσαλίᾳ Ἄλβανοί, λεηλατήσαντες πάλιν αὐτήν. 10) Οἱ Σέρβοι ὑπὸ τὸν Στέφανον Δουσάν κατέλαβον τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτήν, ἔχοντες πρωτεύουσαν τὰ Τρίκκαλα (1335—1356), ὁπότε ἐκτίσθησαν καὶ αἱ Μοναὶ τῶν Μετεώρων.

ΣΤ'. Ἡ Θεσσαλία ἐπὶ Τουρκοκρατίας (1420 - 1881)

Τῷ 1420 κατελήφθη ὀριστικῶς ἡ Θεσσαλία ὑπὸ τοῦ Τούρκου στρατάρχου Τουραχάν καὶ ἡ χώρα παρέμεινεν ἔκτοτε ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Ἐγκατεστάθησαν τότε εἰς τὴν Θεσσαλίαν πλεῖστοι ἐξ Ἀσίας Τοῦρκοι (ἐξ Ἴκονίου — «Κονιάρου»), οἵτινες καὶ μετωνόμασαν τὰ χωρία. Πολλοὶ δὲ τότε Ἕλληνες ἀντιθέτως ἐγκαταλιπόντες τὴν πεδιάδα ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ὄρεινὴν Θεσσαλίαν, οἱ δ' ἐναπομείναντες ἦσαν πλέον δουλοπάροικοι τῶν κατακτητῶν.

Ἐπὶ τῶν ὄρεινῶν μερῶν, εἰς ἃ δὲν εἶχεν εἰσδύσει ὁ Τοῦρκος κατακτητῆς, ἐξηκολούθησε τηρούμενον τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, ἀναπτυσσόμενον βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον. Ἐπὶ Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, ἀρκεσθέντος εἰς τὴν τακτικὴν καταβολὴν τῶν φόρων μόνον, παρεσχέθη ἡμιανεξαρτησία τις ὑπὸ τοῦ Βεϋλέρμπεϋ τῆς Λαρίσης διὰ τῆς συνθήκης τοῦ «Ταμασίου» καλουμένης, εἰς τὰ Ἔγγραφα, ὃ ὄνομα ἔκτοτε ἀπέδόθη τῇ Δολοπίᾳ τῆς Πίνδου. Διάφορα σώματα ἐξ ἐλευθέρων πολεμιστῶν εἶχον σχηματισθῆ τηροῦντα τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν εἰς τὰ ὄρεινὰ διαμερίσματα τῆς Πίνδου (Ἔγγραφα), τῶν Χασίων (Λύγκου), τοῦ Ὀλύμπου. Οἱ πολεμισταὶ ἐκεῖνοι ἀπεκαλοῦντο κλέφται. Κατερχόμενοι οἱ κλέφται πολλάκις εἰς τὴν πεδιάδα ἐτιμῶρουν τοὺς καταπιεστὰς Τούρκους καὶ ἐπανερχόμενοι εἰς τὰ ὄρη συναπεκόμιζον ὡς λάφυρα ποίμνια κλπ. Οἱ Τοῦρκοι ἐξ ἄλλου — μιμούμενοι τοὺς Βενετοὺς — ἐσχημάτιζον ἕτερα ὅμοια, ἐξ Ἑλλήνων καὶ ταῦτα σώματα, ὅπως ἀντιτάττωσιν αὐτὰ εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν κλεφτῶν. Τῶν τοιούτων δὲ σωμάτων οἱ πολεμισταὶ ἐκαλοῦντο ἀρματωλοὶ, ἀνταλλάσσοντες πολλάκις τὴν θέσιν των πρὸς τὴν τῶν κλεφτῶν καὶ ἀντιστρόφως¹.

Οὕτω καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς μακραιωνος ὑπὸ τοὺς Τούρκους δουλείας τὸ ἀρήϊον πνεῦμα συνεχῶς ὑφίστατο καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπηυξάνετο. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν μάλιστα τοῦ 18ου αἰῶνος σειρά ὀλόκληρος ἐνδόξων πολεμιστῶν, κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν, ἀναδεικνύεται, ὑποβοηθουμένων καὶ συντηρουμένων καὶ ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ἀρχόντων. Ὁ Δίπλας, ὁ Γεροδημος, οἱ Μπουκουθαλαῖοι, οἱ Κατσαντωναῖοι, ὁ Στουρνάρας, οἱ Κοντογιανναῖοι, ὁ Καραϊσκάκης καὶ ἄλλοι (ἐπὶ τῶν Ἀγρᾶφων)· ὁ Χατζηπέτρος (εἰς τὸν Ἀσπροπόταμον)· ὁ Εὐθύμιος Βλαχάθας καὶ ἄλλοι (ἐπὶ τῶν Χασίων)· ὁ Νικητάρης καὶ οἱ Λαζαῖοι (ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου), ὁ Μπασδέκης, ὁ Κοντονίκος, ὁ Καρατάσος καὶ ἄλλοι (ἐπὶ τοῦ Πηλίου). Ἄπαντες οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι ἐλάμπρυναν τὴν χορείαν τῶν ἀκριτῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. — Ἀλλὰ

Ἡ Πορταριά ὡς ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΚΗ ΖΩΗ

Πηλειορίτισσα ὕδροχοοῦσα
μὲ γραφικὴν στολὴν

¹ Ὅρα καὶ Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Π. Καρολίδου ὡς καὶ Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὑπὸ Κ. Παπαρρηγοπούλου.

Τό ἀνεγερθὲν μνημεῖον τοῦ Ρήγα Φεραίου ἐν τῷ Βελεστίνῳ

Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Κ Α Μ Ν Η Μ Ε Ι Α

Μία ἐπιτύμβιος Τουρκικὴ στήλη εὑρισκομένη ἐν Καδήραγα

καὶ ἄρχοντες σπουδαιότατοι (κοτσαμπασηδες) ἀναφέρονται πολλοὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, οἷον ὁ Κωνσταντῖνος Τζιολάκογλου ἀκμάσας κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ 18ου αἰῶνος ἐν Ῥεντίνῃ, ὁ Κωνσταντῖνος Ζαχαράκης, ὁ Δημήτριος Τζιολάκογλου ἀκμάσας ἐν Ῥεντίνῃ (1775—1817) καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος, ὁ Γκαβοστέργιος ἢ Λογοθέτης ἀκμάσας ἐν Φουρνᾷ (1817—1822), ὁ Δημάκης ἢ Χατζῆς ἐκ Μαυρίλου καὶ ἄλλοι πολλοί.

Οὕτως ἀφ' ἐνὸς μὲν οἱ ἄρχοντες τοῦ τόπου, μετὰ δικαιοσύνης καὶ ἀπροσωποληψίας ἀσκούντες τὴν διοίκησιν εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχάς, ἅμα δὲ ἐξασφαλίζοντες τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν σχετικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας διὰ τῆς καλῆς πολιτείας αὐτῶν πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ προνοοῦντες περὶ τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ, ἐνισχύοντες δὲ συγχρόνως καὶ διατηροῦντες τὰ σώματα τῶν πολεμιστῶν ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ πολεμισταὶ αὐτοί, εἰς οὓς ἀπὸ αἰῶνων ἐκληροδοτήθη τὸ μῖσος κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐκ παραδόσεως, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ἐκαλλιιεργεῖτο τὸ πολεμικὸν πνεῦμα πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ βαρύνοντος τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ ἐπανάκτησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος, ἀμφοτέρω, λέγομεν, οἱ ἰσχυροὶ παράγοντες οὗτοι, ὧν αἱ προσπάθειαι συνέκλινον, ἕνα κοινὸν ἐπιδιώκουσαι ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ἐπέτυχον τέλος τοῦ ποθουμένου κατόπιν σκληρῶν μακρῶν ἀγῶνων.

Ἡ πρώτη πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἐπανάστασις ἐγένετο τῷ 1601 ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ σοφωτάτου καὶ διαπρεποῦς ἐπισκόπου Τρίκκης Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου, ἀποκληθέντος οὕτως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ ἐνθερμος οὗτος πατριώτης ἐπίσκοπος ὧν Τρίκκης, ἐσκέφθη ὅτι ἔδει νὰ ἐργασθῆ ἀνευδρότως, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Μετέβη εἰς Ῥωσίαν, εἰς Βενετίαν, εἰς Ῥώμην, εἰς Ἰσπανίαν, καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν καὶ ἐπέμβασιν τῶν ἰσχυρῶν τῆς τότε ἐποχῆς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του. Ἐν Ῥωσίᾳ ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πολλῶν τιμῶν. Ἄλλ' αἱ ἐνέργειαι του ἐκεῖναι δὲν ἔσχον ἀποτέλεσμά τι οὐσιαστικόν, θετικόν. Διὸ ἀπεφάσισεν ὁ διαπρεπὴς ἐκεῖνος ἱεράρχης νὰ τεθῆ ὁ ἴδιος ἐπὶ κεφαλῆς κινήματος στρεφομένου κατὰ τῆς δεσποτείας τῶν Τούρκων. Ἀποβιθασθεὶς ἐκ Κερκύρας εἰς Βουθρωτὸν διηυθύνθη ἐκεῖθεν μετὰ σώματος πατριωτῶν, οἵτινες πιστῶς ἠκολούθουν αὐτῷ, πρὸς Ἰωάννινα, μετὰ τὴν πρόθεσιν νὰ καταλάβῃ βιαίως τὴν πόλιν ταύτην, ἐγκαθιστάμενος δ' ἐκεῖ νὰ τραπῆ εἰς τὰς Τρίκκαλα, ἐπεκτείνων τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐπὶ τοῦ διαμερίσματος τῶν Ἀγρᾶφων, τῶν Χασίων καὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐφ' ὅλης τῆς λοιπῆς Θεσσαλίας. Ἄλλ' ὁ Τούρκος Πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων ἀπέστειλε κατὰ τοῦ ἱεράρχου ἐκείνου δυνάμεις τουρκικοῦ στρατοῦ πρὸς ἀντιμετώπισιν αὐτοῦ. Συναφθείσης δὲ κρατερᾶς μάχης ἔπεσεν ἐνδόξως ὁ ἡμέτερος ἱεράρχης ἐκεῖνος καὶ οἱ λοιποὶ ἐπαναστάται διεσκορπίσθησαν.

Ὁ Ῥήγας ὁ Φεραῖος πρῶτος μετὰ ταῦτα ἔδωκε τὸ πρῶτον σάλπισμα τῆς γενικῆς ἐξεγέρσεως κατὰ τῶν Τούρκων. Ἄλλὰ καὶ ἄλλοι λόγιοι καὶ ἐταῖροι τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας συνέβαλον τὰ μέγιστα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, Θεσσαλοὶ ἐπίσης, ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς, ὁ Κωνσταντᾶς, ὁ Φιλιππίδης, ὁ Δημητριάδης, ὁ Κούμας, ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ὁ Φαρμακίδης κλπ.

Ἄλλ' ἡ Θεσσαλία ἦτο ὁ σιτοβολῶν, τὸ κέντρον καὶ ὁ τροφοδότης τῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιζομένων Τούρκων (1821 - 1827) καὶ συνεπῶς δὲν εὐωδῶθησαν αἱ προσ-

πάθειαι τῶν Θεσσαλῶν πατριωτῶν ἐκείνων πρὸς ἐπανάστασιν, οἷον τοῦ Μπασδέκη καὶ τοῦ Κοντονίκου ἐν Βελεστίνῳ καὶ τοῦ Καρατάσσου εἰς Τρίκκερι, ὡς καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Βελῆ ἐν Ῥεντίνῃ.

Βραδύτερον κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἐπανεστάτησαν τὰ ἄγραφα καὶ τὸ Πήλιον πολλάκις: α) Τῷ 1854, κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, (μάχαι τοῦ Χριστοδοῦλου Χατζηπέτρου, τοῦ Λεωτσάκου, τοῦ Πετροπουλάκη καὶ τοῦ Μπασδέκη ἐν Καλαμπάκῃ, μάχαι τοῦ Καραστάθη καὶ τοῦ Λαμχούγια ἐν τῇ Μονῇ Ῥεντίνης, μάχαι τοῦ Ἀλεξανδρῆ ἐν Ἀργιθέῃ, μάχαι τοῦ Φρουσκυλιᾶ ἐν Μπέλεσι). β) Τῷ 1867 κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν, (μάχαι τοῦ Κατσούλα ἐν τῇ Μονῇ Ῥεντίνης, μάχαι εἰς τὴν Γούραν) καὶ γ) Τῷ 1877, κατὰ τὸν ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (μάχαι τοῦ Τερτίπη καὶ τοῦ Λαῖου εἰς Χαλαμβρέζι, εἰς Λουτρὸν καὶ εἰς Πύργον Ματαράγκας, μάχαι τοῦ Νικολαΐδου εἰς Πλάτανον τοῦ Ἀλμυροῦ, μάχαι τοῦ Μπασδέκη εἰς Μακρυνίτσαν τοῦ Βόλου, μάχη τοῦ Γ. Γαλλῆ εἰς Σέκλιτσαν, μάχαι παρὰ τὸ Λιτόχωρον τοῦ Ὀλύμπου). Αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐπανεστάσεις ἐκεῖναι ἔφερον τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν χωρίων, ἀλλὰ καὶ συνετήρουν ἄσβεστον τὸν πόθον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Τέλος τῷ 1881 ἐγένετο ἡ προσάρτησις τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα συνεπιείᾳ τῆς Βερολινείου συνθήκης (9 Ἰουνίου 1878).

Ζ' Ἡ Θεσσαλία μετὰ τὴν προσάρτησιν αὐτῆς τῇ Ἑλλάδι (1881 - 1912)

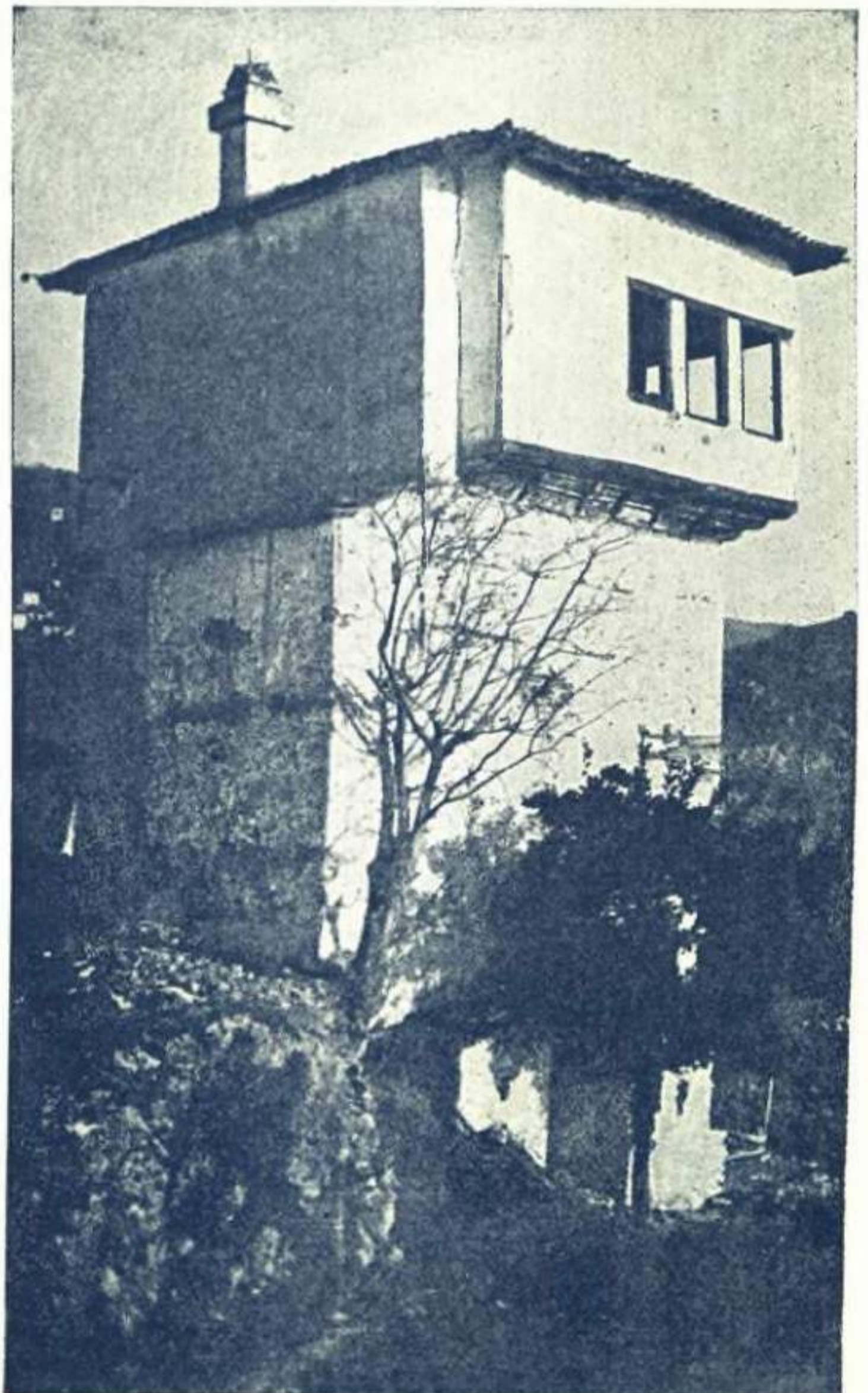
Ἀλλὰ καὶ πάλιν, μετὰ τῆς ἐλευθέρως Μητρὸς Ἑλλάδος, ἡ Θεσσαλία ὑπῆρξε θέατρον ἐπιχειρήσεων: 1) Τῷ 1882 ἐγένοντο συμπλοκαὶ μετὰ τῶν Τούρκων, τοῦ στρατοῦ μας, διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς μεθορίου παρὰ τὸ Καραλή — Δερβέν, Ν τοῦ Πλαταμῶνος. 2) Τῷ 1885 κατὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ τὸν ἐπακολουθήσαντα σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον (Νοέμβριος 1885), ἡ Ἑλλάς ἐπιστρατευθεῖσα συνεκέντρωσεν ἐν Θεσσαλίᾳ 85.000 ἀνδρῶν. Τὸν Μάϊον δὲ τοῦ 1886 ἐγένοντο συμπλοκαὶ ἐπὶ τῆς μεθορίου καὶ ἠχμαλωτίσθη ἐν Κούτρα παρὰ τὸ Ζάρκον ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 5ον τάγμα εὐζώνων. 3) Τῷ 1897, ὁπότε, ἐκραγέντος Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, συνήφθησαν (5 Ἀπριλίου — 7 Μαΐου 1897) αἱ μάχαι τῶν συνόρων, τῶν Δελερίων καὶ τοῦ Λοσφάκι, τῆς Φαρσάλου, τοῦ Βελεστίνου, τοῦ Δομοκοῦ, τῆς Δερβέν Φούρκας καὶ τῆς Ταράτσας (Β τῆς Λαμίας). Κατὰ τὸ 1897 εἶναι ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ἠνωμένοι οἱ Ἕλληνες (τῆς Πελοποννήσου, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Θεσσαλίας, μέρους τῆς Ἠπείρου, τῶν Νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους) ἐμάχοντο εἰς ἓνα κοινὸν ἐκ παρατάξεως ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων ὑπὲρ τῆς ἀπελευθέρωσης τῶν λοιπῶν ὑπὸ δουλείαν Ἑλλήνων (τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου, τῆς Κρήτης κλπ.). Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δύναται τις νὰ εἴπῃ εὐλόγως, διὰ πρώτην φοράν τότε οἱ Ἕλληνες, ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν, τὴν τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου, τῷ 1897, ἐπεχείρησαν ἓνα ἀγῶνα ἀπελευθερωτικὸν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους. Καίτοι ἦτο ἄνισος βεβαίως ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος τῆς μικρᾶς ἐλευθέρως Ἑλλάδος κατὰ τῆς ἰσχυρᾶς Τουρκίας, ἐν τούτοις πολλαχῶς ἐπέδειξε καρτερίαν καὶ πολλαχοῦ ἀποφασιστικότητα καὶ τόλμην ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ἀξίας

Ἡ περίφημος Σχολὴ τοῦ Ρήγα ἐν Ζαγορᾷ ὡς ἔχει σήμερον

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ - ΠΥΡΓΟΙ

Πύργος εἰς Μπαξέδες Ἄνω Βόλου κτισθεὶς ἐπὶ Τουρκοκρατίας

Ἡ πρώτη ἀτμομηχανή τῆς γραμμῆς Βόλου - Λαρίσης 1883

ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΠΥΡΓΟΙ

Ὁ Πύργος τοῦ Κανταρτζῆ ἐν Τσιφλικίσις Ἁγίου Λαυρεντίου

πάσης ἐξάρσεως, (ἐν τοῖς συνόροις, ἐν Δελερίσις, ἐν Βελεστίνῳ, ἐν Δομοκῶ), παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὸ πρῶτον τότε ὁ νεαρὸς Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐβαπτίζετο εἰς τὸ πῦρ. Τὸ πολιτικὸν δὲ τέλος ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου ἐκείνου ὑπῆρξεν οὐχὶ ἀνάξιον λόγου, διότι ἐν ᾧ εἰς τὰ πρὸς Β σύνορα ἐτηρήθη τὸ status quo, ἀπηλλάγη τῆς κυριαρχίας τοῦ Σουλτάνου ἢ Κρήτη, ἀποδοθείσης αὐτῇ αὐτονομίας ὑπὸ τὸν Ἑλληνα πρίγκηπα Γεώργιον, πλήρους, καὶ 4) τῷ 1912, ὁπότε, ἐκραγέντος τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου, συνήθησαν ἐν Θεσσαλίᾳ αἱ μάχαι τῆς Ἐλασσόνας καὶ τοῦ Σαρανταπόρου, προελάσαντος περαιτέρω πρὸς τὴν Μακεδονίαν νικηφόρου τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ μάχη τοῦ Σαρανταπόρου προσέδωκε τὴν πρώτην αἰγλήν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ ὑπῆρξε τὸ σελασφόρον προοίμιον τῶν μετέπειτα γιγαντομαχιῶν αὐτοῦ.

Κρίνεται εὐκόλως ἐκ τῆς βραχυτάτης ταύτης ἱστορικής διασκοπήσεως ὅτι ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Θεσσαλίας καὶ ἡ φυσικὴ γονιμότης τῶν ἐδαφῶν αὐτῆς προσεῖλκυσαν κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς τὴν προσοχὴν πολλῶν ἐπιδρομῶν, ἀπετέλεσε δ' ἐκ τούτου ἡ χώρα θέατρον πολλῶν ἐπιχειρήσεων σπουδαιοτάτων¹.

V. ΜΕΘΟΡΙΟΙ ΓΡΑΜΜΑΙ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

A' περίοδος 1828 - 1881

Μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Ἑλλάδος εἰς Βασίλειον ἀνεξάρτητον (1830) ὡς βόρειον ὄριον αὐτῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν ἐχρησίμευσε τὸ νότιον μέτωπον τῆς Θεσσαλίας, ἦτοι ἡ γραμμή, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Πλατανιά εἰς τὸν Παγασιτικὸν κόλπον (Β τῆς Ἀμαλιαπόλεως ἢ Νέας Μιτζέλης) διηθύνετο πρὸς δυσμὰς ἀκολουθοῦσα τὴν γραμμὴν διαχωρισμοῦ ὑδάτων τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Ὄθρου (Γερακοβοῦνι, Μαυρίκα, Ἁγίος Ἡλίας, Ἀντίνιτσα, Μέγα Ἴσωμα, Γιαννιτζοῦ) μέχρι τοῦ Προφήτου Ἡλίου (1285 μ.) παρὰ τὴν Ῥεντίναν. Ἐκεῖθεν ἡ μεθόριος διηθύνετο πρὸς βορρᾶν, ἀκολουθοῦσα σχεδὸν τὴν ὑδροκριτικὴν γραμμὴν τῆς Πίνδου (Βουλγάρρα, Καπροβοῦνι, Ἴταμος, Κούκα—γέφυρα Μάντζαρη ἐπὶ τῆς Μέγδοθας ἢ Καμπύλου), μέχρι τοῦ Βουτσικάκι (2156), ὁπότεν ἐστρέφετο πάλιν ἡ μεθόριος διευθυνομένη σχεδὸν πρὸς δυσμὰς καὶ διὰ τῆς ὄροσειρᾶς: Βουτσικάκι—Τρία Σύνορα—Τσουρνάτα, κατήρχετο πρὸς τὸν Ἀχελῶν, ὃν διήρχετο παρὰ τὴν συμβολὴν εἰς τὸν Ἀχελῶν τοῦ Πλατανιά καὶ περαιτέρω εἶτα διὰ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς σειρᾶς τῶν ὄρεων Γαθρόθου—Ἀλίνδα—Φλωριάδος—Ἀνίνου κατέληγεν εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον παρὰ τὸ Μενίδιον.

Ἐἶχεν ἀνάπτυγμα ἡ μεθόριος γραμμὴ ἐκείνη (ἀπὸ τοῦ Παγασιτικοῦ μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου) περίπου 221 χλμ. καὶ διεχώριζε τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα (Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν), πρὸς νότον, ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας

¹ Ὅρα «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» ὑπὸ Κ. Παπαρηγοπούλου, «Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» ὑπὸ Καρολίδου, ἱστορικὰς μελέτας ἐν τῇ Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ διαφόρους, καὶ τῷ Ἐγ. Λεξικῶ Ἐλευθερουδάκη διαφόρων διακεκριμένων ἐπιστημόνων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν, τὴν «Θεσσαλίαν» τοῦ στρατηγοῦ Β. Δούσμανη, καὶ τὴν «Θεσσαλίαν» τοῦ στρατηγοῦ Ν. Κ. Σπυροπούλου.

καὶ τῆς Ἠπείρου, κειμένων πρὸς βορρᾶν τῆς ρηθείσης γραμμῆς συνόρων.

Ἡ μεθόριος αὕτη διερχομένη διὰ τῆς κορυφογραμμῆς ἀκριθῶς τῶν διαδοχικῶν ὕψηλῶν ὄρεινῶν σπονδύλων, ὧν ἐμνήσθημεν, κατεμέριζε τὰ τακτικὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα μεταξύ τῶν γειτνιαζόντων κρατῶν (Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος) ἐξ ἴσου.

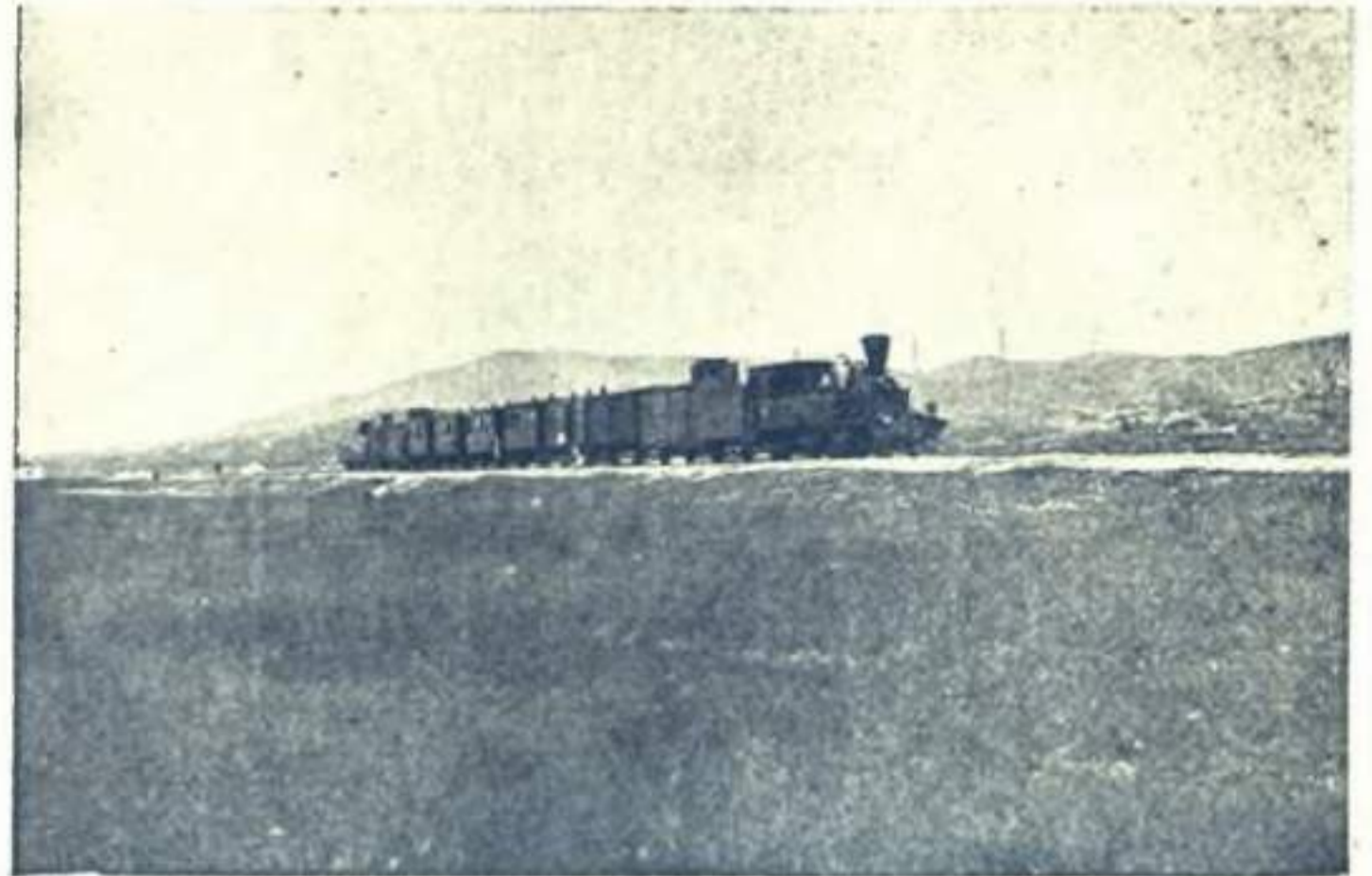
Β' περίοδος 1881 - 1897

Ἄλλὰ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου (9 Ἰουνίου 1878) ἐδέησε κατόπιν τῆς ἐν Ἠπείρῳ, Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως, νὰ παραχωρηθῇ τῇ Ἑλλάδι ἢ Θεσσαλίᾳ μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος, καὶ ἐκ τῆς Ἠπείρου τὸ μέχρι τοῦ Θυάμιδος (Καλαμᾶ) τμήμα, ἀποσπώμενα τῆς Τουρκίας. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν ὄρων τῆς συνθήκης ἐκείνης ἡ Τουρκία ἐδέχθη νὰ παραχωρήσῃ τῇ Ἑλλάδι τὴν Θεσσαλίαν (πλὴν τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνας) καὶ ἐκ τῆς Ἠπείρου μόνον τὸ μέχρις Ἀράχθου τμήμα.

Οὕτως ἡ νέα τότε Ἑλληνοτουρκικὴ μεθόριος γραμμὴ, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, (3 χλμ. πρὸς βορρᾶν τοῦ Καραλῆ Δερβέν) ἠκολούθει τὸ ἀνατολικὸν ἀντιστήριγμα τοῦ Κάτω Ὀλύμπου καὶ εἶτα διὰ τῶν ὄρεινῶν σπονδύλων τοῦ ὄρους τούτου (Μεταμορφώσεως 1551, Ἀναλήψεως 1367, Γοδαμάν 1420, Ψηλορράχως 1236, Μενεξέ 866, Μελούνης 540, ὄροπεδίου Γκριτζόβαλι 808, Τρυπημένης 508) κατήρχετο εἰς τὸν Τιταρήσιον παρὰ τὸ ἀνατολικὸν στόμιον τοῦ Μπουγαζίου Τυρνάβου· ἐκεῖθεν δὲ διὰ τοῦ ὑψώματος «Σιδηροπάλουκον 516» διέσχιζε τὸ πεδῖον τοῦ Ῥεθένι καὶ ἤγετο εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Κούτρας 699 (Β τοῦ Ζάρκου). Τὸ ὄλον μέχρι τοῦ σημείου τούτου τμήμα τῆς ὄροθετικῆς γραμμῆς ἀπετέλει σχῆμα τόξου κύκλου μὲ τὸ κοῖλον αὐτοῦ ἐστραμμένον πρὸς νότον καὶ μὲ τὸ κυρτὸν ἐστραμμένον πρὸς βορρᾶν, οὗ δὲ κέντρον περίπου ἦτο ἡ Λάρισα.

Ἀπὸ τῆς Κούτρας (Β Ζάρκου) ἡ μεθόριος γραμμὴ ἠκολούθει τὴν κορυφογραμμὴν τῶν ὄρων: Ζαθρόχου (883 μ.) — Φλαμπόρου (1200) — Μητρίτσης (1381) — Ἀγίου Ἡλίας (1186), ὅπου ἡ μεθόριος συνήντα τὴν ἀπὸ τοῦ Λάκμωνος ἐκσπώμενην καὶ πρὸς Α αὐτοῦ διευθυνομένην σειρὰν τῶν Χασίων (Λύγκου) — Καμβουνίου — Πιερίας (Φλαμπόρου), τὴν διαχωρίζουσιν τὰ ὕδατα τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ πρὸς νότον ἀπὸ τῶν τοῦ Ἀλιάκμονος πρὸς βορρᾶν. Οὕτως ἡ μεθόριος περαιτέρω τοῦ Προφήτου Ἡλίας τῆς Τσούκας ἀκολουθοῦσα πρὸς δυσμὰς ἀκριθῶς τὴν κορυφογραμμὴν τῶν Χασίων (Λύγκου) ἔφθανε μέχρι τοῦ Ζυγοῦ Μετσόβου, ὅποτε καμπτομένη πρὸς νότον ἀνήρχετο εἰς τὸ Δοκίμι (1903). Οὕτω τὸ μεταξύ Κούτρας — Δοκίμι τμήμα τῆς Ὄροθετικῆς γραμμῆς ἀπετέλει ἕτερον τόξον κύκλου, δυτικώτερον τοῦ πρώτου κείμενον, ἔχον καὶ αὐτὸ τὸ κοῖλόν του ἐστραμμένον πρὸς νότον καὶ τὸ κυρτὸν του μέρος πρὸς βορρᾶν καὶ οὗ τὸ κέντρον θὰ ἠδύνατο ν' ἀναζητηθῇ περίπου παρὰ τὰ Τρίκκαλα. Τὸ ὄλον μῆκος τῆς ὄροθετικῆς γραμμῆς ἐν Θεσσαλίᾳ ἦτο 223 χλμ. ἀμφοτέρων τῶν εἰρημένων τόξων, ἅτινα συνήπτοντο εἰς τὴν Κούτραν (παρὰ τὸ Ζάρκον).

Ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Δοκίμι ἡ μεθόριος γραμμὴ διηθύνετο εἰς τὸ Περιστερί (2295) καὶ ἐκεῖθεν κατήρχετο εἰς τὸν ποταμὸν τῶν Καλαρρυτῶν, βαίνουσα δὲ διὰ τοῦ ρεῖθρου τούτου μέχρι τῆς συμβολῆς αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀραχθὸν (Β τῆς γεφύρας τοῦ Σκλούπου), εἶτα δ' ἀκο-

Ἄμαξοστοιχία διασχίζουσα τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα τὸ 1930

ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΠΥΡΓΟΙ

Πύργος εἰς Μπαξέδες ὅστις ἦτο καταφύγιον τῶν ἐπαναστατῶν

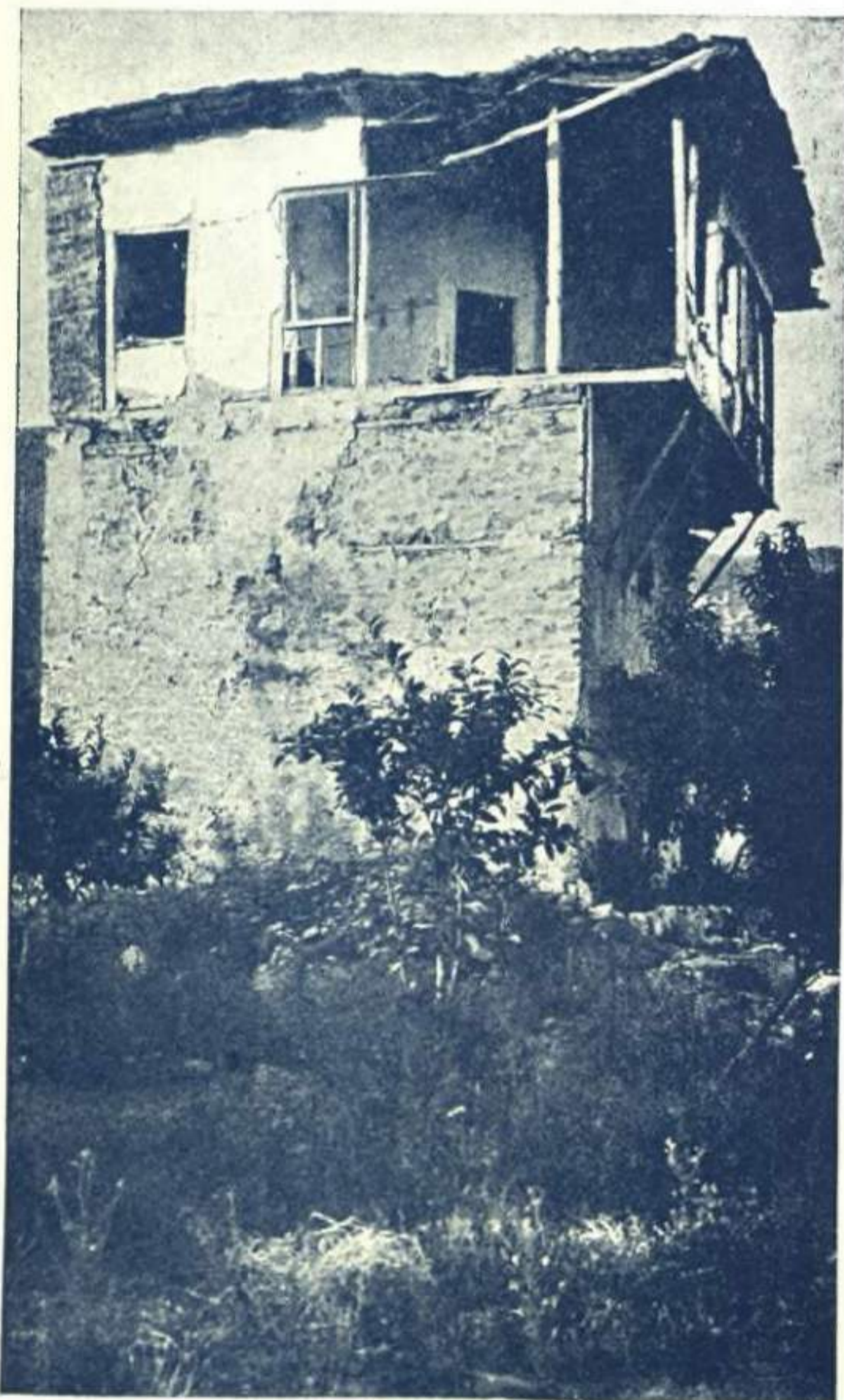

Ὁ περίφημος τουρκικὸς τεκὲς ἐν Λαρίσῃ ὡς σώζεται σήμερον

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ - ΠΥΡΓΟΙ

Πύργος εἰς Μπαξέδες, μὲ τὴν ἰδιόρρυθμον ἀρχιτεκτονικὴν

λουθοῦσα τὸ ρεῖθρον τοῦ Ἀράχθου, κατέληγεν εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον.

Τὸ ὄλον μῆκος τῆς μεθορίου ἐν τῇ Ἠπείρῳ ἦτο 154 χλμ. καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ ὄλον ἀνάπτυγμα αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου ἦτο 477 χιλιόμετρα.

Γ' περίοδος 1897 - 1912

Τῷ 1897 ἔτει ὁμως, κατόπιν τοῦ δυσμενοῦς διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀποτελέσματος τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Κωνσταντινουπόλεως (3 Σεπτεμβρίου 1897) ἡ μεθόριος γραμμὴ, ἦν ἀνεφέραμεν, ἐτροποποιήθη ὑπὲρ τῶν Τούρκων, μετενεχθεῖσα ἐπὶ τῶν πρὸς νότον παραβάσεων τοῦ Κάτω Ὀλύμπου ἀπὸ τῆς κορυφογραμμῆς, ἔνθα πρότερον ἦτο διαχαραγμένη, καὶ ἅμα μετατεθεῖσα ἀπὸ τοῦ Ῥεβενίου—Ἀσπροχώματος εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ, περιληφθέντος εἰς τὴν Τουρκίαν ὀλοκλήρου τοῦ ὄγκου «Πατώματος» καὶ ἐξ ὀλοκλήρου τοῦ στενοῦ Καλαμακίου καὶ Κουτσοχείρου, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ παραποτάμου στενοῦ τοῦ Ζάρκου διὰ τῆς παραχωρήσεως τῇ Τουρκίᾳ τοῦ ὄρεινου ὄγκου «Κοκκιναδάκι». Ἐν γένει πανταχοῦ ἐπηνέχθησαν τότε τροποποιήσεις ἐν τῇ διαχαράξει τῆς νέας μεθορίου, ἐξασφαλίσασαι τῷ τουρκικῷ στρατῷ ἐν δεδομένη τινὶ στιγμῇ τακτικὰ πλεονεκτήματα ἀρκούντως σοβαρά. Αἱ κυριώτεραι στενωποὶ (Μελούνα, Αὐλαγάδες Α τοῦ Γκριτζόβαλι, Προφήτης Ἡλίας Τυρνάβου, Μπουγάζι Τυρνάβου, Στενὸν Καλαμακίου, Στενὸν Κουτσοχείρου, παραποτάμιον στενὸν τοῦ Ζάρκου κλπ.) ἢ οὐσιώδεις ὄρειναὶ ἐξάρσεις (Λουσφάκι, Πάτωμα Γουνίτσης, Κοκκιναδάκι κλπ.) εἶχον παραχωρηθῆ τῇ Τουρκίᾳ. Ὡκημένοι τόποι δὲν παρεχωρήθησαν αὐτῇ συμφώνως τῇ πρὸ τοῦ πολέμου (25 Μαρτίου 1897) ἐπιδοθείσῃ διακοινώσει τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, καθ' ἣν «οἰονδήποτε καὶ ἂν ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐπικειμένου πολέμου, οὐδέτερος τῶν ἐμπολέμων θὰ ὀφειλεῖτο ἐδαφικῶς». Μόνον τὸ χωρίον Κουτσούφλιανη παρεχωρήθη τῇ Τουρκίᾳ, οὐ ὁμως οἱ κάτοικοι παραλαβόντες τὴν κινητὴν αὐτῶν περιουσίαν, τὰ ὄστα τῶν προγόνων καὶ τὰς ἱεράς εἰκόνας τοῦ ναοῦ τοῦ χωρίου μετώκησαν εἰς τὴν ἐλευθέραν πατρίδα, ὅπως μὴ ἐπαναπέσωσιν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων.

Ἄλλ' ἤδη, ὅτε καταρτίζεται ἡ παρούσα μελέτη, (1935), τὰ ἑλληνικὰ σύνορα ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας μετέθηκεν ἡ ἑλληνικὴ ἀλκὴ κατὰ 150 χιλιόμετρα περίπου βορειότερον τῆς Μελούνης καὶ τῆς Ἄρτης καὶ κατὰ 320 χιλιόμετρα περίπου ἀνατολικώτερον τοῦ Ὀλύμπου, εἰς τρόπον ὥστε ἡ Θεσσαλία ἔπαυσεν ἤδη ὀριστικῶς νὰ ἀποτελῇ παραμεθόριον ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν, ἅτε συνιστῶσα διὰ τῆς νέας διαχαράξεως τῆς μεθορίου γραμμῆς μεσογειακὴν πλέον τῆς Ἑλλάδος χώραν, ἀναπνέουσαν τὴν ζεῖδωρον τῆς ἐλευθερίας πνοήν.

VI. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ. ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΕΙΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΝ ΑΥΤῃ.

Κατὰ τὰ στοιχεῖα, τὰ ἐγκυρότερα, ἃ νῦν ἔχομεν¹, κατὰ τὸ 1881 ἔτος, τῆς Θεσσαλίας ὁ πληθυσμὸς ἐν ὄλω

¹ Ὁρα «Θεσσαλίαν» Ν. Γεωργιάδου, ἱατροῦ Θετταλομάγνητος (σελ. 157, ἔκδοσις 1880).

ἀνήρχετο περίπου εἰς 330.000 κατοίκους, ἐξ ὧν 30.000 ἦσαν Τούρκοι καὶ 5.000 Ἑβραῖοι, οἱ δὲ λοιποὶ 295.000 Ἕλληνες, ἐν οἷς περιλαμβάνονται καὶ περὶ τὰς 12.000 βλαχόφωνοι Ἕλληνες, οἰκοῦντες εἰς τρία χωρία τῶν Καμβουνίων καὶ ἐν Ἀσπροποτάμῳ.

Καὶ οἱ μὲν Τούρκοι κατώκουν ἐν Λαρίσῃ, Καρδίτῃ, Τρικκάλοις, Φαρσάλῳ, Δομοκῶ καὶ Ἀλμυρῶ, οἱ δὲ Ἑβραῖοι ἐν Λαρίσῃ, Τρικκάλοις καὶ Βόλῳ. Ἄπασα δὲ ἡ λοιπὴ ὄρεινὴ τε καὶ πεδινὴ Θεσσαλία κατωκείτο, ὡς καὶ νῦν, ὑπὸ Ἑλλήνων.

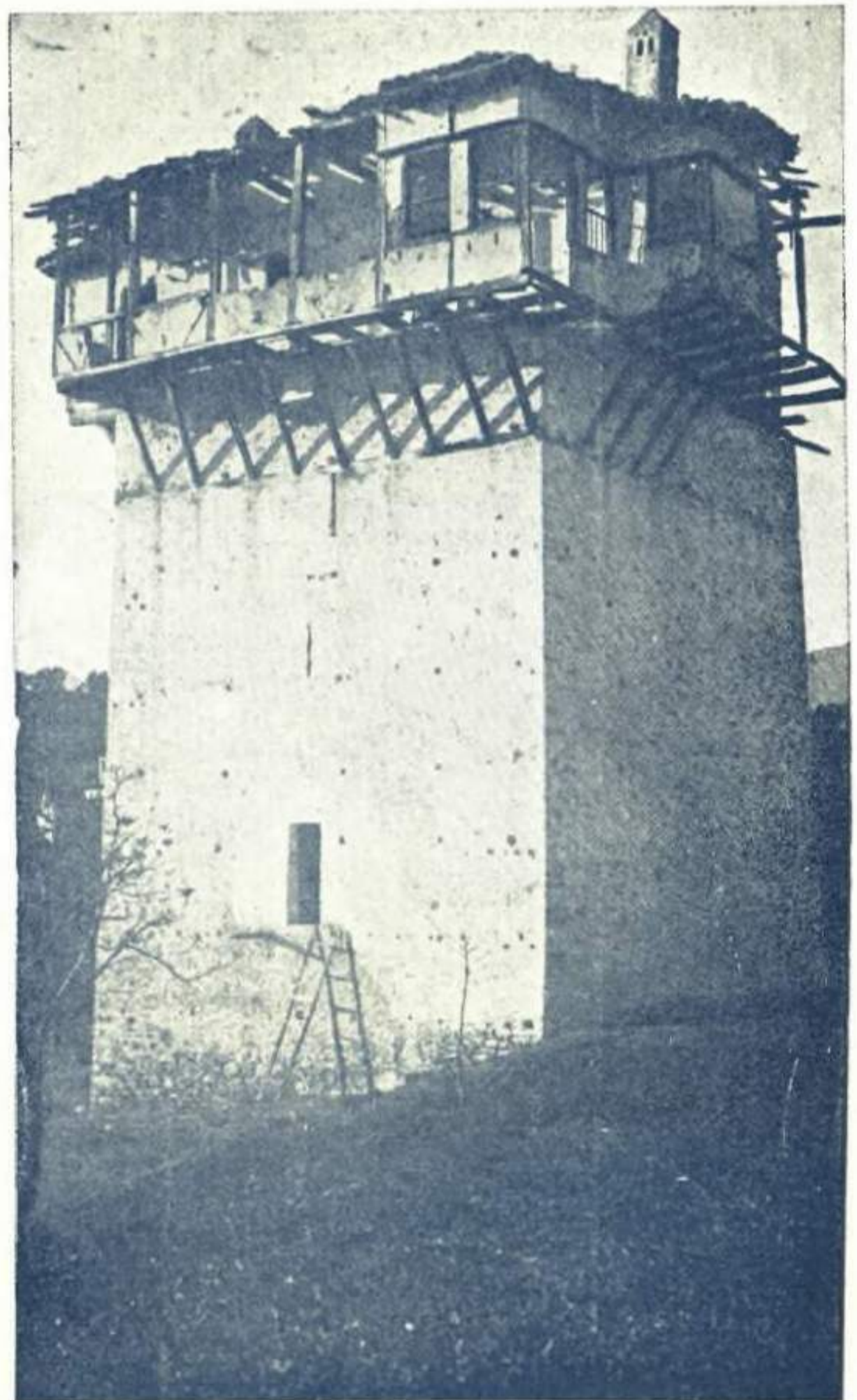
Οἱ κατακτηταὶ καὶ ἐπήλυδες ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας Τούρκοι (ἐξ Ἴκονίου) διανείμαντες τὴν ὠραίαν θεσσαλικὴν πεδιάδα ἐνετρύφων ἀπολαμβάνοντες τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς. Ἡ ἐποίκησις ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν Τούρκων ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἐπολλαπλασιάσθη ὁ Μουσουλμανικὸς πληθυσμὸς κατὰ τὴν Θεσσαλίαν δι' ἐξωμόσεως τοῦ κατακτηθέντος λαοῦ, ὡς εἶχε συμβῆ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ δὴ εἰς τὰς Ἀλβανικὰς καὶ τὰς Σλαυικὰς. Ἐρημωθείσης τῆς χώρας κατὰ τὴν πρώτην τῶν Τούρκων εἰς Θεσσαλίαν εἰσβολήν, διότι οἱ Ἕλληνες κάτοικοι αὐτῆς συνωκίζοντο ἀποσυρόμενοι εἰς τὰ ὄχυρά αὐτῶν ὄρη, νομίζοντες ὅτι καὶ ἡ τελευταία αὕτη ἐπιδρομὴ θὰ παρήρχετο ὅσον οὐπῶ, ὅπως τόσαι ἄλλαι προὑπάρξασαι, ἐδέησεν οἱ Τούρκοι νὰ μεταφέρωσι νέους ἐξ Ἴκονίου πληθυσμούς, ὅπως μετοικήσωσιν εἰς Θεσσαλίαν. Τῶν μετοίκων τούτων (Κονιάρων) ἀπόγονοι κυρίως ἦσαν οἱ κατὰ τὸ 1881 οἰκοῦντες ἐν Θεσσαλίᾳ Τούρκοι. Σημειωτέον ὅτι δέον νὰ ἐννοηθῆ ὅτι, διαρκούσης τῆς μακρᾶς κατοχῆς τῆς Θεσσαλίας, ἠναγκάσθησαν, διὰ τε τὸ νοσῶδες τοῦ κλίματος καὶ τὴν διηνεκῆ στρατολογίαν καὶ πρὸ πάντων ἐκ τῶν ἐπανειλημμένων ἐπιδημιῶν τῆς πανώλους, πολλοὶ τῶν Κονιάρων ν' ἀπομακρυνθῶσιν αὐθις ἐκ Θεσσαλίας. Ὁ πληθυσμὸς οὕτως ἡραιούτο κατὰ τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλίας καὶ ἤρξατο νὰ κατέρχεται ἐκ τῶν ὄρεων ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς καὶ νὰ συνοικίζεται ὡς δουλοπάροικος εἰς τὰ τουρκικὰ χωρία. Μετ' οὐ πολὺ ἅπασα ἡ Θεσσαλικὴ πεδιάς κατωκίθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κατοίκων, μόνον δὲ χωρία τινὰ κατὰ τὰς ὑπώρειας τῆς Ὀσσης καὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἕτερα μεταξὺ Δομοκοῦ καὶ Φαρσάλων καὶ ἄλλα τινὰ σποράδην, παρέμενον κατοικούμενα ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τῶν ἐξ Ἀσίας ἐπελθόντων ξένων. Τῶν δ' ὀλίγων χωρίων, τῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς κατακτῆσεως ὑπὸ χριστιανῶν κατοικουμένων, τινὰ μὲν ἐδωρήθησαν εἰς μεγιστᾶνας Τούρκους, ἕτερα δ' ἀφιερώθησαν εἰς συντήρησιν τουρκικῶν τεμενῶν, κληθέντα διὰ τοῦτο Βακούφια, ἄλλα δ' ἐχορηγήθησαν εἰς τοὺς καλούμενους Σπαχῆδας, οἵτινες καρπούμενοι ὠρισμένων χωρίων τὰ εἰσοδήματα, ὑπεχρεοῦντο, ὅπως στρατολογῶσιν ἐν καιρῷ πολέμου δι' ἰδίων δαπανῶν καὶ ἐκστρατεύωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τέλος ἄλλα τινὰ χωρία παραμείναντα ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνεξάρτητα ἀπώλεσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν κατακτηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἅτινα δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τυράννου ἀντὶ ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τοὺς χωρικούς, οἷς ἀνήκον, ἀνεκηρύχθησαν κτήματα τοῦ στέμματος τοῦ Σουλτάνου καὶ βραδύτερον ἐπωλήθησαν ἢ ἐδωρήθησαν εἰς διαπρέψαντας Ὀθωμανοὺς ἄνδρας. Οὕτως ἅπαντα τὰ ὑφ' Ἑλλήνων κατοικούμενα κατὰ τὸ 1881 χωρία τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος ἦσαν κτήματα Ὀθωμανῶν ἢ καὶ ἄλλων, καλούμενα τσιφλίκια. Καὶ αἱ μὲν γαῖαι καὶ οἱ οἴκοι αὐτῶν ἀνήκουσιν εἰς τὸν κύριον, ὁ δὲ χωρικός καλλιεργῶν τὸ μὴ ἀνήκον αὐτῷ ἔδαφος ἀπελάμβανε

Τὸ ἐν Τρικκάλοις σωζόμενον περίφημον τουρκικὸν τζαμί

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ - ΠΥΡΓΟΙ

Ὁ πύργος τοῦ Καραγιαννοπούλου ἐν Ἄνω Λεχωνίσις Βόλου

ΦΙΛΙΠ. ΙΩΑΝΝΟΥ

Έκ Ζαγοράς του Πηλίου. Έσπούδασε φυσικός έπιστήμας και φιλοσοφία. Καθηγητής του Πανεπιστημίου. Έξελέγη Γερουσιαστής και Βουλευτής. Απέθανε τῷ 1880.

ΧΡΙΣΤ. ΠΕΡΡΑΙΒΟΣ

Έξ Όλύμπου της Θεσσαλίας. Έλαβε μέρος εις την επανάστασιν του γένους μας και έγινε Υπουργός του Πολέμου. Απέθανε κατά τό έτος 1863.

ΔΙΟΝ. ΣΚΥΛΟΣΟΦΟΣ

Τῷ 1593 έγινε Μητροπολίτης Λαρίσης, καθαιρεθείς τῷ 1600. Κατά την β' αποστασίαν του έν 'Ιωάννινοις τῷ 1611 συνελήφθη υπό των Τούρκων και έγδάρη ζῶν.

διά του ιδρώτος του προσώπου του τόν προς συντήρησιν αυτού επαρκούντα άρτον. Κατά περίεργον ούτως συγκυρίαν της τύχης επανήλθεν επί τουρκοκρατίας έν τῷ θεσσαλικῷ πεδίῳ ανάλογός τις της κατά την αρχαιότητα σχέσεως των πενεστῶν προς τούς κυρίους των.

Έν τοιούτοις λοιπόν χωρίοις διεβίωσεν ὄλους αἰῶνας ὁ ἑλληνικός πληθυσμός της Θεσσαλικῆς πεδιάδος, κατορθώσας έν τῷ μέσω γόνων και θρήνων, στεναγμῶν και δακρύων, νά διατηρήσῃ αλώβητον τόν ἔθνισμόν, την γλώσσαν και την θρησκείαν αυτού.

Άλλά πάντη άλλοιαν ὄψιν παρέχουσι τά περιβάλλοντα την Θεσσαλικήν πεδιάδα καλλίκομα ὄρη. Ὁ ἑλληνικός πληθυσμός φεύγων τάς ἀλλεπαλλήλους ἐπιδρομάς των εισβαλόντων κατακτητῶν ἐπεζήτησεν ἄσυλον και καταφύγιον, ὡς προείπομεν, εις τά ὄχυρά και ἀπόκρημνα ὄρη. Έκει συνφκίσθη ὁ φίλεργος και βιομηχανικός πληθυσμός της πεδιάδος, ιδρύσας κοινότητας, ὧν τινες ἀπέβησαν διάσημοι και ἀνθηροί. Τά 24 χωρία του Πηλίου, τά Ἄμπελάκια, ἡ Ῥαψάνη, ἡ Τσαριτσάνη, ὁ Τύρναθος, ἦσαν ἀντικείμενα θαυμασμοῦ και περιεργείας των ξένων, οἵτινες ἐπεσκέπτοντο την Θεσσαλίαν.

Ὁ Βρονστέτ, ὁ Οὐρκουάρτ, ὁ Δόδβελ ἐθαύμασαν την ὠραιότητα της φύσεως και την εὐημερίαν των 24 χωρίων του Βόλου· ὁ Βωζούρ δέν εὐρίσκει λέξεις, ὅπως ἐπαινέσῃ τό βιομηχανικόν πνεῦμα και την ἐμπορικὴν δεξιότητα των κατοίκων των Ἄμπελακίων, ἃ παραβάλλει προς Ὀλλανδικόν πολίχνιον· ἡ Ῥαψάνη, ἡ Τσαριτσάνη, ὁ Τύρναθος ἡμιλλῶντο ἐπιτυχῶς προς τά Ἄμπελάκια και έν γένει πᾶσα ἡ περιβάλλουσα την πεδιάδα ὄρεινή Θεσσαλία παρίστα ὄασιν εὐημερίας και ἐμπορικῆς κινήσεως κατ' ἀντίθεσιν προς την κακοδαιμονίαν και κατάπτωσιν, ἣτις ἐπεκράτει επί του Θεσσαλικοῦ πεδίου.

Ἄπασαι αἱ ὄρειναι κοινότητες του Ὀλύμπου, της Ὀσσης, του Πηλίου και της Πίνδου (Ῥεντίνα, Φουρνᾶ, Μέτσοβον, Καστανιά) ἐκυβερνῶντο υπό δημογερόντων, ἐκλεγομένων έν γενικῇ συνελεύσει του λαοῦ και μεριμνῶντων περι πάντων των ἀφορώντων την κοινότητα και την ὄλην περιοχῆν. Εισέπραττον τούς φόρους, διεχειρίζοντο την κοινοτικὴν περιουσίαν, διένεμον τούς καταβλητέους φόρους ἀναλόγως της περιουσίας των πολιτῶν, ἐφρόντιζον περι των σχολείων, περι των ναῶν, περι των ὄδῶν και περι παντός έν γένει ἀφορῶντος την κοινότητα¹. Μαρτυροῦσι περι τούτου αἱ ἐπί των ὄρέων λιθόστρωτοι ὄδοί, αἱ ἐπί των χειμάρρων γέφυραι, αἱ περιώνυμοι σχολαί των Μηλεῶν, της Ζαγοράς, των Ἄμπελακίων, της Ῥαψάνης, του Τυρνάθου, της Ῥεντίνης, του Φουρνᾶ κλπ., έν αἷς ἐδίδαξαν οἱ ἐκ Μηλεῶν Ἄνθιμος Γαζῆς, Γρηγόριος Κωνσταντᾶς και Δανιήλ Φιλιππίδης, ὁ ἐκ Λαρίσης Κωνσταντῖνος Κούμας, ὁ ἐκ Τυρνάθου Ἰωάννης Δημητριάδης ὁ Πέζαρος, ὁ ἐκ Τσαριτσάνης Μέγας Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ὁ ἐξ Ἄμπελακίων Ζῆσος Κάβρας και ἄλλοι. Ἄλλ' ἄγριαι ὄρδαί Ἄλθανῶν, ἀποστελλόμεναι ἐκ Λαρίσης και Τρικκάλων συνετέλεσαν εις την καταστροφῆν των ἀνθούντων και πολυανθρώπων ὄρεινῶν της Θεσσαλίας χωρίων. Εις τά ὄρη ὄμως εἶχον καταφύγει οὐ μόνον ὁ γεωργικός και ὁ βιομηχανικός,

¹ Ὅρα «Θεσσαλίαν» του ἱατροῦ Θετταλομάγνητος Ν. Γεωργιάδου (σελ. 143 ἐκδόσεως 1880). Ὡς και «Θεσσαλίαν» του στρατηγοῦ Ν. Κ. Σπυροπούλου (σελ. 50-51 ἐκδόσεως 1932).

ἀλλὰ καὶ ὁ μάχιμος πληθυσμὸς τῆς πεδιάδος. Οὕτω δὲ συνεστήθησαν ἴδια στρατιωτικὰ σώματα, Καπετανᾶτα ἢ Ἄρματωλίκια λεγόμενα, διὰ τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως, τὴν περιστολὴν τῆς ληστείας καὶ τὴν φρούρησιν τῶν διόδων ἐφ' ἀπάντων τῶν Θεσσαλικῶν ὁρέων. Ἡ δημοτικὴ μούσα ἀπῆθανάτισε τὰ ὀνόματα τῶν διασημοτέρων τῶν ἀρματωλῶν καὶ κλεφτῶν, οἷον τοῦ Νικοτσάρα καὶ τῶν Λαζαίων ἐκ τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Εὐθυμίου καὶ τοῦ Θεοδώρου Βλαχάβα ἐκ Χασίων¹, τοῦ Δίπλα, τοῦ Γεροδήμου, τῶν Μπουκουβαλαίων, τῶν Κατσαντωναίων, τῶν Κοντογιανναίων, τοῦ Στουρνάρα, τοῦ Καραϊσκάκη, τοῦ Χατζηπέτρου, ἐξ Ἀγράφων καὶ Ἀσπροποτάμου, τοῦ Κοντονίκου, τοῦ Καρατάσσου, τοῦ Μπασδέκη καὶ ἄλλων ἐκ Γηλίου κλπ. "Ἀπαντες οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι ἐλάμπρυναν τὴν χορείαν τῶν ἀκριτῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας². Οἱ πλείστοι τούτων ἔπεσαν μαχόμενοι ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος. Ἄλλ' ὁ θάνατος τῶν ἀτόμων δὲν συγκαταστρέφει καὶ τὰς ἰδέας, ὑπὲρ ὧν αὐτὰ θνήσκουσιν. Ἡ ἰδέα, ἣτις ἐθέρμανε τὰ στήθη τοῦ Βλαχάβα, τοῦ Νικοτσάρα καὶ τῶν λοιπῶν ἀρματωλῶν, ἦτο ἰκανῶς ἐρριζωμένη εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, ὥστε νὰ μὴ συγκαταστραφῇ μετ' αὐτῶν. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶχεν ἤδη ἀγιασθῆ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐτέρου μεγάλου Θεσσαλοῦ, τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως Ῥήγα τοῦ Φεραίου, περιλαμβάνουσα τὴν ἀνάστασιν τῆς ὅλης ἐνδόξου ἐλληνικῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου.

Ἄλλ' ἤδη (1935), μετὰ ὑπερπεντηκονταετῆ ἐλεύθερον βίον, ἡ Θεσσαλία ἐπραγματοποίησε τεραστίας προόδους ἐν πᾶσι τοῖς κλάδοις, ἀπὸ τῆς ἐνώσεως αὐτῆς μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος (1881). "Ἰδωμεν δὲ συντόμως ἐκάστην τῶν ἐκδηλώσεων τῆς συντελεσθείσης προόδου ἐν αὐτῇ.

1ον Οἰκονομικὴ ζωή.

Α') Πληθυσμὸς. Ἐχει πληθυσμὸν 493.213 κατ., κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1928. Οἱ δύο νομοὶ αὐτῆς, Λαρίσης καὶ Τρικκάλων, περιλαμβάνουσι 10 ἐπαρχίας, ἦτοι 776 συνοικισμοὺς, ἀποτελοῦντας 4 δήμους (Λαρίσης, Τρικκάλων, Καρδίσης, Παγασῶν) καὶ 441 κοινότητες, ἐν αἷς συγκαταλέγονται: μικραὶ μὲν πόλεις μὲ ἄνω τῶν 3000 κατοίκων, δέκα, πολίχνη δὲ μὲ ἄνω τῶν 1000 κατοίκων, 76, ἐν ᾧ αἱ λοιπαὶ εἰσι κῶμαι καὶ χωρία.

Οὐδεὶς τῶν Τούρκων κατοικεῖ πλέον ἐν Θεσσαλίᾳ κατόπιν τῶν περὶ ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν διατάξεων τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης (Αὐγούστος 1924).

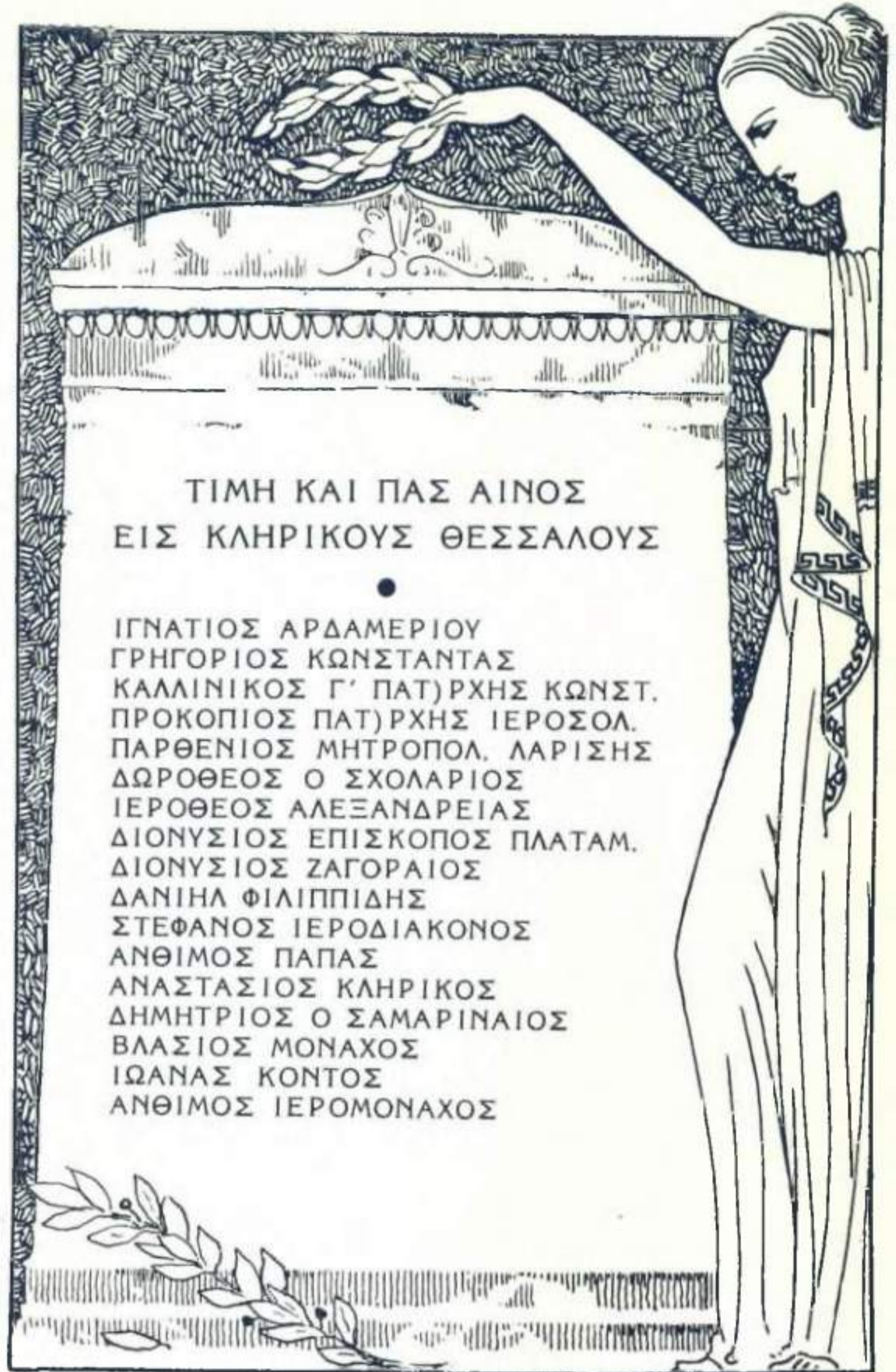
Ὁ νῦν πληθυσμὸς εἶναι ἀκραιφνῆς ἐλληνικὸς, πλὴν τινῶν Ἑβραίων, οἰκούντων ἐν Λαρίσῃ, Τρικκάλοις καὶ Βόλω, ἀλλὰ καὶ τούτων ἀκραιφνῶν πατριωτῶν.

Β') Οὐδὲν τῶν χωρίων αὐτῆς ἀποτελεῖ πλέον τσιφλίκιον τινος, καταργηθέντος τοῦ προϋπάρχοντος, οἰονεὶ φεουδαλικοῦ, συστήματος. Ἡ γῆ ἀνήκει ἤδη ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τοὺς γεωργοὺς τῶν ὠκημένων τόπων.

Γ' Γεωργία. Ἀντὶ τῆς περιορισμένης ἐπὶ τουρκοκρατίας καλλιεργείας, αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις ἀνέρχονται εἰς 2.217.043 στρέμματα ἀντιπροσωπεύοντα τὰ 14% τῆς ὅλης καλλιεργουμένης ἐκτάσεως τῆς Ἑλλά-

¹ Ὁρα Μενδελσῶνος Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως (σελ. 156).

² Ὁρα καὶ τὴν «Θεσσαλίαν» τοῦ στρατηγοῦ Ν. Κ. Σπυροπούλου (σελ. 50).

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΩΣΤΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἰδρυτὴς τοῦ Μαιευτηρίου. Δημοτικὸς Σύμβουλος τοῦ Δήμου Ἀθηναίων. Συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν Θεσσαλικὴν Ἐπανάστασιν.

ΔΗΜΗΤ. ΓΟΒΔΕΛΑΣ

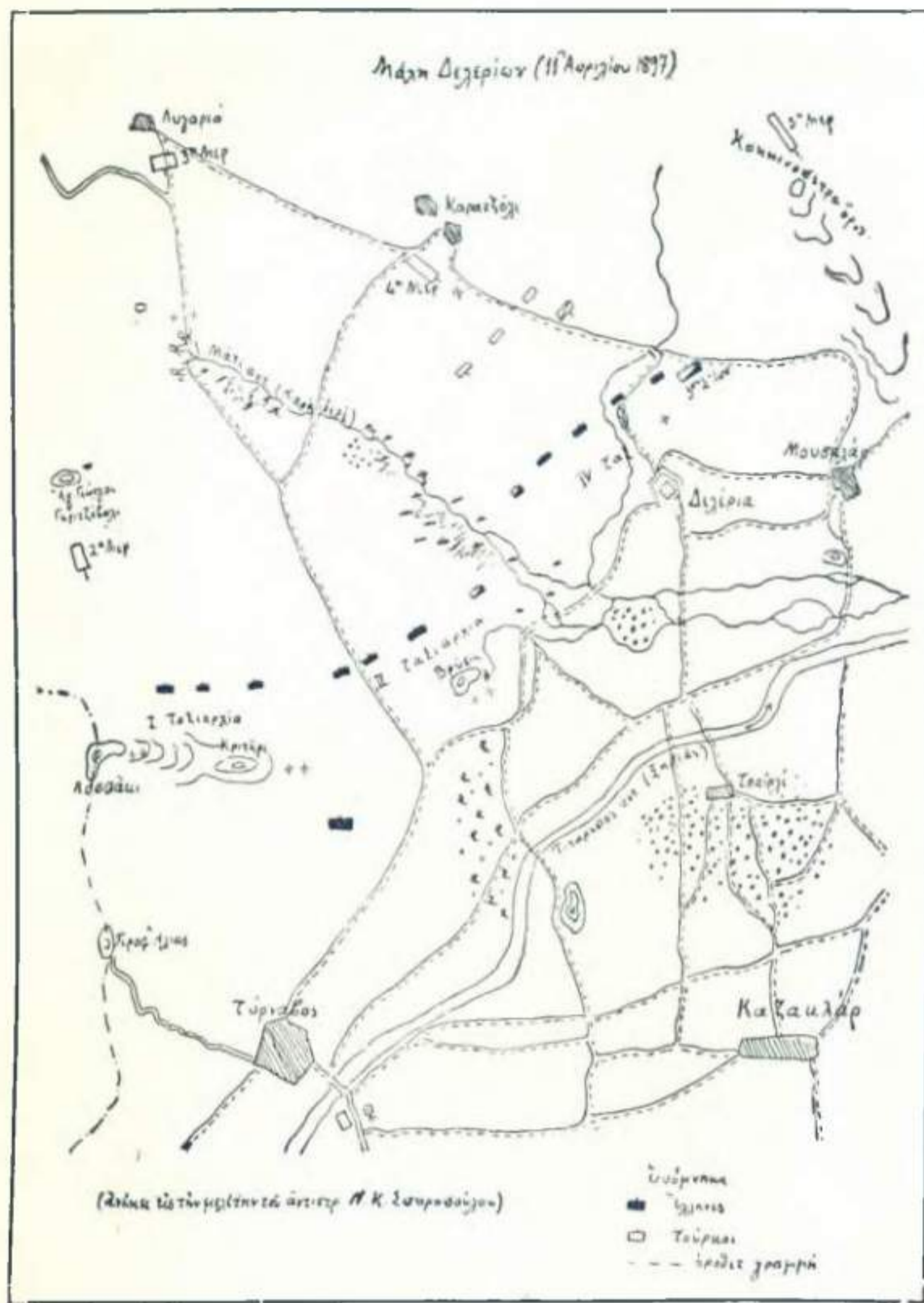
Γεννηθεὶς ἐν Ραψάνῃ τοῦ Ὀλύμπου. Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας καὶ καθηγητὴς τῶν Ἐλευθέρων Τεχνῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου περιόπου αἰῶνος.

ΡΗΓΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ἐκ Πορταριάς, γεννηθεὶς τὸ ἔτος 1856. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου. Κατὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐγένετο εἰς ἐκ τῶν πρώτων μελῶν ταύτης.

Από τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ πολέμου τοῦ ἔτους 1897 ἐν Δελφίοις

ΧΑΡΤΑΙ - ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ 1878

Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ
Ἐξ Ἁγίου Λαυρεντίου. Δημοσιογράφος καὶ ἰδρυτὴς τῆς Ἐφημερίδος «Θεσσαλία». Γεν. Γραμματεὺς τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878.

ΚΩΝ. ΖΑΜΑΝΟΥΔΗΣ
Ἐξ Ἁγ. Λαυρεντίου. Ἄριστος ἰατρός τῆς ἐποχῆς. Διετέλεσε μέλος τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ ἔτους 1878 παρασχών πλείστας ὑπηρεσίας.

ΙΕΡ. ΚΑΣΣΑΒΕΤΗΣ
Ἐκ Ζαγοράς. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν προσάρτησιν ἐξελέγη βουλευτὴς. Ἀπέθανε τὸ ἔτος 1893.

δος. Ἐκ τῶν στρεμμάτων τούτων τὰ 85,52% σπείρονται: ὑπὸ σίτου (51,94%), κριθῆς (12,88%) καὶ βρώμης (10,47%) μὲ ἀπόδοσιν 1.973.519 μετρ. στατήρων ἀξίας 597.246.751 δραχμῶν. Εἰδικῶς ἡ παραγωγή τοῦ σίτου ἀνέρχεται εἰς 747.484 μετρ. στατήρας ἀξίας 420.012.961 δραχμῶν. Ἡ λοιπὴ ἔκτασις χρησιμοποιεῖται πρὸς καλλιέργειαν: ὄσπριον (31.899 στατήρας), καπνοῦ (41115 στατ.), ἀμπέλου (216.164 στατ. σταφυλῶν καὶ γλεύκου), σησαμίου (1.500 στατ.), κηπαίων προϊόντων (111.110 στ.), βάμβακος, ὀρύζης καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων (89.906 στ.), ἀξίας 213.162.006 δραχμῶν. Ὡσαύτως παράγεται ἔλαιον καὶ βρώσιμοι ἔλαιαι ἀξίας 262.947.400 δραχμῶν. Ἡ ἀξία δ' ὄλων ἐν γένει τῶν γεωργικῶν προϊόντων τῆς Θεσσαλίας ἀνέρχεται εἰς 1.075.385.557 δρ., εἰς ἃς δεόν νὰ προστεθῶσιν ἕτερα 12.641.820 δραχ. ἀντιπροσωπεύοντα τὴν ἀξίαν τῶν προϊόντων τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ὄπωροφόρων δένδρων (μήλων, κασάνων, κερασιῶν, λεμονίων, πορτοκαλλίων κλπ.).

Σημειωτέον ὅτι οὐ μόνον εὐρύτατα ἀνεπτύχθη ἡ καλλιέργεια ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐντατικὴ νῦν καταβάλλεται προσπάθεια πρὸς λίπανσιν τῶν γαιῶν, οὕτως ὥστε ἡ Θεσσαλία ἀπέβη μία τῶν γονιμωτέρων περιφερειῶν τῆς Ἑλλάδος ἰδίως ἀπὸ ἀπόψεως γεωργικῆς καὶ κτηνοτροφικῆς.

Αἱ γεωργικαὶ σχολαὶ Λαρίσης καὶ Ἄλμυροῦ, ὡς καὶ ἄλλοι γεωργικοὶ σταθμοὶ ἀλλαχοῦ τῆς Θεσσαλίας, προσέδωσαν τόνωσιν ἰσχυράν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς γεωργίας καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας ἐν τῇ χώρᾳ.

Δ') Κτηνοτροφία. Ὡς πρὸς τὴν κτηνοτροφίαν ἡ Θεσσαλία δύναται νῦν νὰ θεωρηθῆται ὡς ἡ μᾶλλον κτηνοτρόφος περιφέρεια τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν στατιστικὴν, ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπάρχουσι: Βόες 51.186 (ὧν 38.389 ἄροτριῶντες), ἀγελάδες 49.921 (ὧν 3.171 ἄροτριῶσαι), βούβαλοι 4.169 (ὧν 1.470 ἄροτριῶντες), ἵπποι 35.391 (ὧν 24.864 ἄροτριῶντες), φορβάδες 8.616, ἡμίονοι 13.929 (ὧν 3.992 ἄροτριῶντες) καὶ ὄνοι 40.353. Ὡσαύτως ἐκτρέφονται ἐν Θεσσαλίᾳ πρόβατα 1.180.383, αἴγες 544.744, χοῖροι 41.562, πουλερικά 708.514 καὶ κόνικλοι 15.857.

Πρὸ τινῶν ἐτῶν ἡ κτηνοτροφία ἦτο ἔτι σημαντικώτερα, ἀλλ' ἤδη ἐλαττωθεισῶν τῶν βοσκῶν ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς καλλιέργειας, φυσικὸν εἶναι νὰ περιορισθῆ ἢ νὰ μείνῃ στάσιμος ἡ κτηνοτροφία.

Ε') Ἀλιεῖα. Συνεισφέρει αὕτη ἀξιόλογον ποσοστὸν εἰς τὰς ζωϊκὰς τροφὰς ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀλλ' οὐχὶ εἰς τὸ ἐπιθυμητὸν σημεῖον. Ἐνεργεῖται αὕτη εἰς τὰ παράλια τοῦ Παγασιτικοῦ καὶ τοῦ Δωτίου πεδίου κυρίως, ὅπου τὰ ὕδατα τῶν θαλασσῶν δὲν εἶναι πολὺ βαθέα εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἀπόστασιν. Ἀπὸ τοῦ Βόλου δὲ καὶ τῆς Ἁγυιάς οἱ ἰχθύες μεταφέρονται καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Θεσσαλίας χάρις εἰς τὰ ταχέα νῦν μεταφορικὰ μέσα.

Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον προηγμένη εἶναι ἡ ἀλιεῖα τῶν ἰχθύων τῶν λιμνῶν τῆς Βοιθηίδος (Κάρλας) καὶ τῆς Ξυνιάδος, ἀφ' ὧν ἐφοδιάζονται ἀφθόνως τὰ χωρία ἰδίως καὶ ἐν γένει τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας.

Ζ') Αἱ δασικαὶ ἐκτάσεις τῆς Θεσσαλίας, αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὸ Δημόσιον ἀνέρχονται εἰς 1.025.679 στρέμματα, πολλαπλάσιαι δὲ τούτων εἶναι αἱ ἰδιωτικαὶ καὶ αἱ διακατεχόμεναι κοινοτικαὶ ἐκτάσεις.

Εἰς τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα εὐδοκιμοῦσι καὶ καλλιεργοῦνται τὰ σιτηρὰ καὶ τὰ καπνά. Ἐπίσης εὐδοκιμεῖ ἡ ἀμπελος (Ἄμπελάκια, Ῥαψάνη, Καλαμπάκα, Μεσενικόλα) καὶ ἡ μορέα, (Ἁγυιά, Τύρναβος). Ἄλλ' εἰς τὴν

Μαγνησίαν και τὰ παράλια μὲ τὸ θαλάσσιον κλίμα ἢ βλάστησις εἶναι διάφορος. Εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη ὑπάρχουσιν ἐλαιῶνες καὶ ὑψηλότερον (πέριξ τῶν χωρίων τοῦ Πηλίου) κήποι δένδρων ὀπωροφόρων (μηλεῶν, κερασεῶν κλπ.). Ἐτι ὁμοίως ὑψηλότερον φύονται δάση ὄρειων πλέον φυτῶν, καστανάς καὶ ἄνωθεν αὐτῆς ὀξύας. Τὰ λοιπὰ τῆς Θεσσαλίας ὄρη, Ὀλυμπος, Πίνδος κλπ. σκεπάζονται κατὰ τόπους ἀπὸ ὠραία καὶ μεγάλα δάση ἐκ δρυῶν κατὰ τὰ μέσα ὕψη, ἐξ ἐλατῶν καὶ ὀξυῶν ὑψηλότερον, ἐν ᾧ αἱ ὑπὲρ τὰ 1900 μ. ὕψος κλιτύες εἰσὶ γυμναί. Μεταξὺ τῶν δασῶν τούτων ὑπάρχουσι πλούσιαι βοσκαί.

Ζ') Ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς χώρας. Εἰς τὴν περιοχὴν Βοιθόδα Τρικκάλων ἐγένετο ἐκμετάλλευσις χρωμίτου. Μείζονα σημασίαν ἔχουσιν οἱ πιασώδεις λιγνίται εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Χασιῶν (εἰς τὰς θέσεις Σταγιάδες, Χριστός, Μάνεσι, Κερασιά, Βελεμιστι), ὧν ἡ ποιότης ἐξετιμήθη ὡς ἀρίστη. Παρατηρήθησαν ὁμοίως, σίδηρος εἰς Βελεστίνον καὶ ψευδάργυρος εἰς Μηλέας, μαγγάνιον ΒΑ τοῦ Βόλου, χρωμίτης εἰς Μηλέας καὶ Νεοχώριον, γαληνίτης μετ' ἀντιμονίου παρὰ τὸν Βόλον (εἰς τὴν μονὴν Παναγίας). Οὐχ ἦττον δὲν ἐγένετο εἰσέτι ἐκμετάλλευσις τοῦ ὀρυκτοῦ τούτου πλοῦτου.

Μαρμάρων ἐγένετο ἐξόρυξις εἰς τὴν Δημητριάδα καὶ τὸ Τρίκκερι, ὡς ἐπίσης καὶ τοῦ ὠραίου πρασίνου μαρμάρου τῆς Κασάμπαλης (Μοψίου ὄρους) Α τῆς Λαρίσης. Ἐπὶ δὲ τούτοις εὐρεῖα γίνεταί ἐκμετάλλευσις τοῦ χρωμίτου τοῦ Ἰνελί - Λαρίσης καὶ τοῦ Τσαγκλί - Φαρσάλων.

Η') Βιομηχανία. Αὕτη κατὰ τὸν ἐλεύθερον βίον τῆς Θεσσαλίας προήχθη εἰς λίαν ἐπίζηλον σημείον.

Ἐν Βόλῳ, ὅστις συνιστᾷ τὸ κυριώτερον ἐν Θεσσαλίᾳ βιομηχανικὸν κέντρον, τὰ ἐργοστάσια ἐριουργίας, τὰ μηχανουργεῖα ἢ τοὶ ἐργοστάσια κατεργασίας τοῦ σιδήρου (γεωργικῶν ἐργαλείων), οἱ ἄλευρόμυλοι, τὰ ἐργοστάσια κλωστοῦφαντουργίας καὶ ταπητουργίας, ἀποτελοῦσι τὰ σπουδαιότερα τῶν ὑπαρχόντων τοῦ εἴδους τῶν ἐν Ἑλλάδι. Ὅμοίως τὰ σαπωνοποιεῖα, τὰ βυρσοδεψεῖα, τὰ καπνεργοστάσια.

Ἐν Λαρίσῃ ἡ ἀγγειοπλαστικὴ καὶ ἡ ὕφαντουργία εἶναι ὀνομασταί.

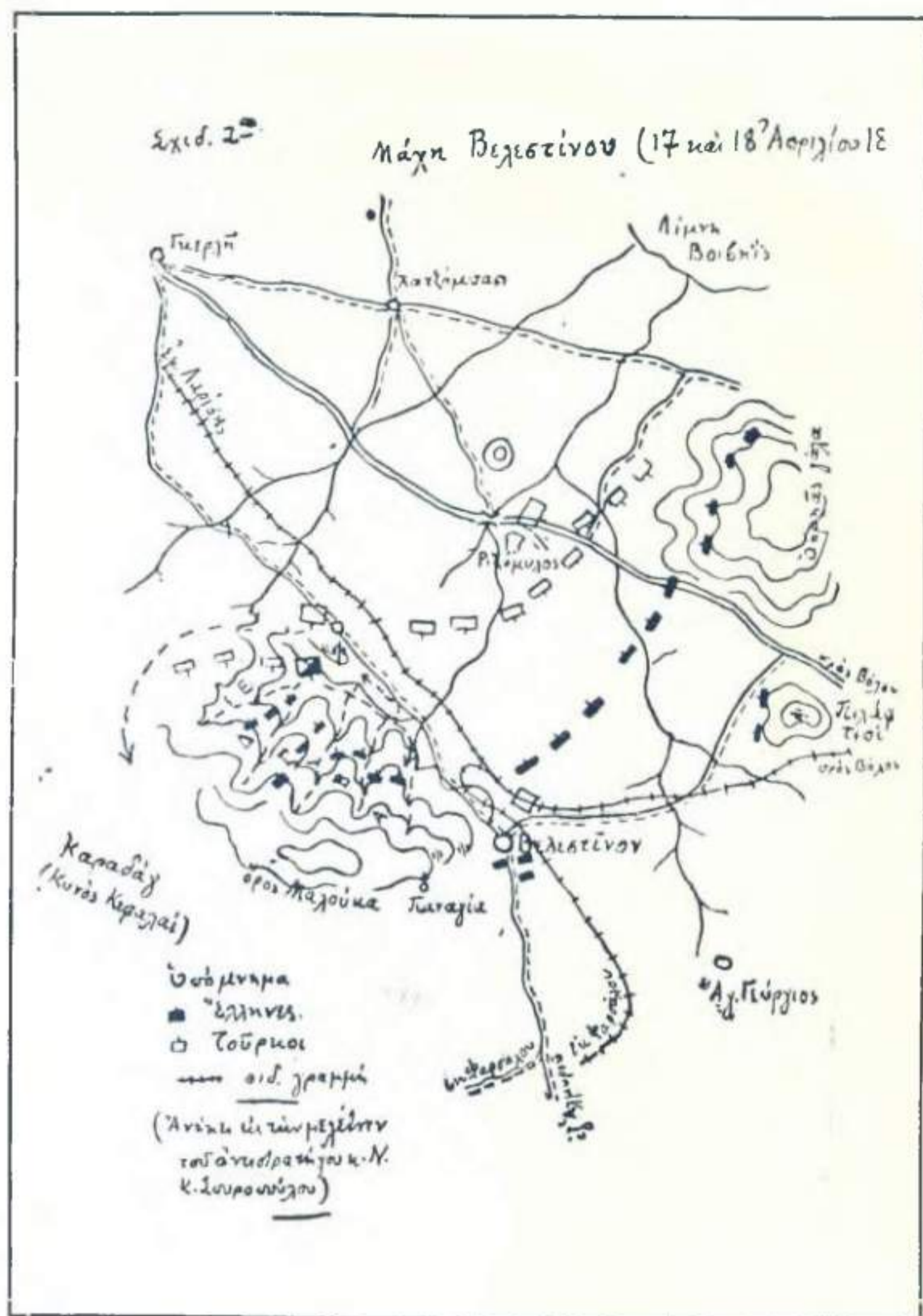
Ἐν Τρικκάλῳ ἡ ταπητουργία, ἡ ὕφαντουργία, ἡ τυροκομία, ἡ ἄλλαντοποιεῖα, διακρίνονται καὶ ἀμιλλῶνται πρὸς τὰ καλλίτερα ὑπάρχοντα ὁμοία ἐργοστάσια τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Τυρνάβῳ ἀνέκαθεν ἦσαν ὀνομασταὶ τὰ ὠραία θαμθακερὰ ὑφάσματα μὲ τὰ ἀνεξίτηλα χρώματα, ὡς καὶ ἡ οἰνοπνευματοποιεῖα τοῦ (οὔζο Τυρνάβου).

Ἐν Βελεστίνῳ τὰ ἐργοστάσια μακαρονοποιίας εἶναι ἐκ τῶν καλλιτέρων ἐν Ἑλλάδι.

Ἐν Ἀμπελακίῳ εἶναι ἐξαίρετον τὸ λειτουργοῦν ἐργοστάσιον ὕφαντουργίας.

Ζ') Ἐμπόριον. Ζωηρότατον διεξάγεται ἐμπόριον καθ' ἅπασαν τὴν Θεσσαλίαν, ἰδίως ἐπὶ τῶν δημητριακῶν καρπῶν, τῶν καπνῶν, τῶν προϊόντων τῆς κτηνοτροφίας ἐν γένει (τυροῦ, βουτύρου, σφαγίων, δερμάτων κλπ.), τῶν κουκουλιῶν, τοῦ ἐλαίου, (1,500 τόννων), τῶν ὀπωρῶν, τῶν ὀσπρίων, τοῦ οἴνου, τῆς ξυλείας κλπ. Ἄλλ' ἅπαν τὸ ἐμπόριον διενεργεῖται διὰ τοῦ Βόλου, μοναδικοῦ ἐπινείου τῆς ὅλης Θεσσαλίας, δι' οὗ εἰσάγονται ἅπαντα τὰ εἶδη, ὧν ἔχει ἀνάγκην ἡ χώρα, ἢ ἐξάγονται ἐξ αὐτῆς ὅσα πλεονάζουσιν ἐκ τῶν προϊόντων τῆς. Ἐπομένως ὁ Βόλος ἀποτελεῖ ἀξιολογώτατον ἐμπορικὸν κέντρον καὶ λόγῳ

Ἀπὸ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ πολέμου τοῦ ἔτους 1897 ἐν Βελεστίνῳ

ΧΑΡΤΑΙ - ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

ΔΟΝ Ι. ΔΑΛΕΖΙΟΣ

Ἐκ Σύρου, διατελέσας ἐφημέριος τῆς ἐν Βόλῳ καθολικῆς κοινότητος. Ἐδολοφονήθη τὴν 19ην Μαρτίου 1899 ὑπὸ τριῶν τούρκων διὰ τὴν πατριωτικὴν του δράσιν.

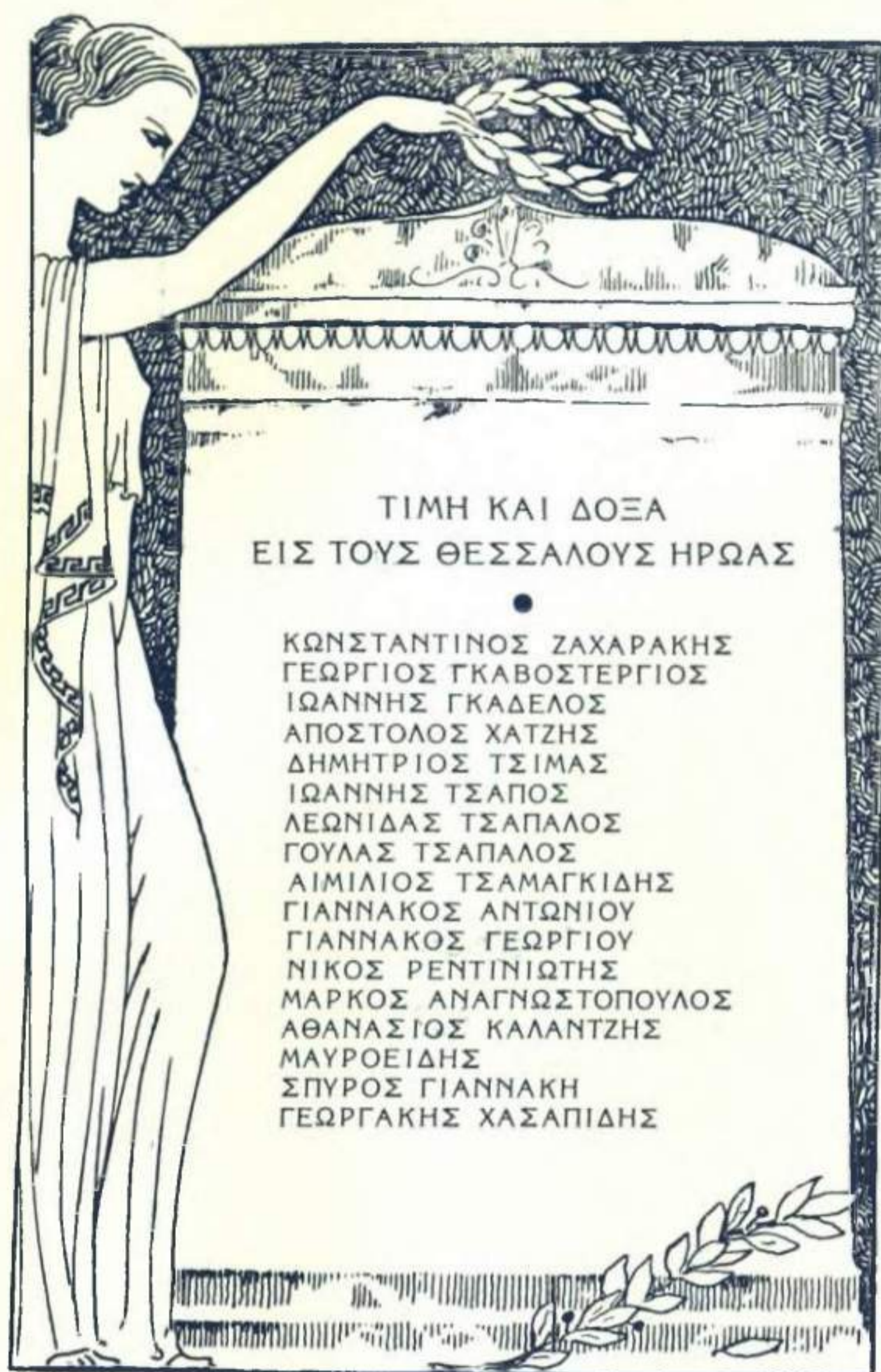
ΚΟΜΗΣ ΡΟΖΟΥ

Πρόξενος τῆς Τουρκίας ἐν Βόλῳ. Κατὰ τὴν τουρκικὴν κατοχὴν (1897) προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τοὺς κατοίκους Βόλου κινδυνεύσας πολυλάκις τὴν ζωὴν του.

ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΠΟΡΕΛ

Ἀγγλικῆς καταγωγῆς. Ἐγκατεστάθη εἰς Βόλον τῷ 1855. Διωρίσθη πρόξενος τῆς Ἰταλίας ἐν Βόλῳ καὶ εἰργάσθη μὲ ζῆλον διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θεσσαλίας.

ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΔΟΞΑ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΘΕΣΣΑΛΟΥΣ ΗΡΩΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΚΑΒΟΣΤΕΡΓΙΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΚΑΔΕΛΟΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΧΑΤΖΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΣΙΜΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΣΑΠΟΣ
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΤΣΑΠΑΛΟΣ
ΓΟΥΛΑΣ ΤΣΑΠΑΛΟΣ
ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΤΣΑΜΑΓΚΙΔΗΣ
ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ
ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΝΙΚΟΣ ΡΕΝΤΙΝΙΩΤΗΣ
ΜΑΡΚΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ
ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ
ΣΠΥΡΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗ
ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ ΧΑΣΑΠΙΔΗΣ

ΝΙΚΟΛ. ΑΞΕΛΟΣ

Ἄξιωματικός τοῦ πεζικοῦ. Ἐλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας ἐπὶ κεφαλῆς σώματος ἐπαναστατῶν κατὰ τὸ 1878. Ἐξελέγη Βουλευτής. Ἀπεβίωσε τὸ ἔτος 1912.

ΝΙΚΟΛ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

Ἐκ Προμμυρίου τοῦ Πηλίου. Ἐλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Θεσσαλίας (1854) ἡγούμενος ἐνόπλων ἐθελοντῶν, ἐπαναστατήσας τὰ ἀνατ. χωρία τοῦ Πηλίου.

ΣΤΑΜΑΤ. ΜΗΤΣΑΣ

Ἀντιστράτηγος. Ὡς εὐελπίς, ἀποδράσας τῆς σχολῆς, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Θεσσαλίας τῷ 1878 ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν πατέρα του Ἀντώνη Μήτσα.

τῆς γεωγραφικῆς τοῦ θέσεως καὶ λόγῳ τῶν σπουδαίων τεχνικῶν ἔργων (ἀποβαθρῶν, κρηπιδωμάτων, λιμενοβραχιόνων, κυματοθραύστου, ἀποθηκῶν διαφόρων κλπ.), ἅτινα συνετελέσθησαν.

Ἡ μέση ἑτησίᾳ ναυτιλιακὴ κίνησις τοῦ λιμένος τοῦ Βόλου (ἐνὸς τῶν 8 σπουδαιότερων λιμένων τῆς Ἑλλάδος) εἶναι ἡ ἑξῆς: Καταπλέοντα καὶ ἀποπλέοντα πλοῖα 2.400, φορτούμενα ἢ ἐκφορτούμενα ἐμπορεύματα 500.000 τόννοι, ἐπιβιβαζόμενοι ἢ ἀποβιβαζόμενοι ἐπιβάται 45.000. Ἡ μικρὰ πολίχνη τοῦ Παγασιτικοῦ κατὰ τὸ 1881, ἐξελιχθῆ εἰς ἓνα ἐκ τῶν πρώτων λιμένων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1932, κατέχουσα τὴν 4ην θέσιν ἀπὸ ἀπόψεως ναυτιλιακῆς κινήσεως (Πειραιεύς, Πάτραι, Θεσσαλονίκη, Βόλος, Μυτιλήνη, Κέρκυρα, Ἡράκλειον, Καβάλλα). Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀκόμῃ ἀπόψεως ὁ Βόλος προώριται ἐν δεδομένη στιγμῇ νὰ ἐκπληρῶσῃ σημαντικώτατον σκοπὸν λόγῳ τῆς στρατηγικῆς τοῦ θέσεως ἐν τε τῇ ὑγρᾷ ἐπιφανείᾳ τοῦ Αἰγαίου καθόλου καὶ ἐν τοῖς θεάτροις ἐπιχειρήσεων τῆς τε Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας (Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς).

2ον Ἐκπαίδευσις. Ἐπιστήμαι. Τέχνη.

Ἐλαβεν ἐν Θεσσαλίᾳ εὐρυτάτην διάδοσιν ἡ παιδεία, ἦτε κατωτέρα καὶ ἡ μέση. Διὰ τῆς ἰδρύσεως Γυμνασίων μὲν εἰς πάσας τὰς πόλεις, Δημοτικῶν δὲ Σχολείων (ἀρρένων καὶ θηλέων) εἰς πάντα τὰ κυριώτερα χωρία κατέστη νῦν δυνατόν, ὥστε νὰ ἐλαττωθῆ κατὰ πολὺ ὁ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἀριθμὸς τῶν ἀγραμμάτων (εἰς 40%). Ἄλλὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιστημόνων ἔχει ὑπεραυξηθῆ οὕτως, ὥστε εἰς πάσας τὰς ἐπιστήμας νὰ δύναται ἡ Θεσσαλία νὰ ἐπιδεικνύῃ διακεκριμένα αὐτῆς τέκνα, ἐφ' οἷς ἀληθῶς σεμνύνεται. Θὰ προσέκρουέ τις εἰς τὴν ἐγνωσμένην μετριοφροσύνην τῶν ἐπιστημόνων τούτων, ἂν ἐπεχείρῃ νὰ παρέθετεν ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα αὐτῶν, θεραπευόντων πάσας τὰς ἐπιστήμας. Ὅπουδῆποτε καὶ ἂν μεταβῆ τις σήμερον εἰς Θεσσαλίαν θὰ συναντήσῃ δικηγόρους, ἰατρούς, φιλόλογους, μηχανικούς, γεωπόνους κλπ. παρέχοντας ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας τῇ χώρᾳ.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸν στρατὸν διεκρίθησαν πλεῖστοι ὅσοι Θεσσαλοὶ κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικούς πολέμους (1897-1922), δι' οὓς ἀληθῶς σεμνύνεται ἡ Πατρίς. Γνωσταὶ εἶναι αἱ μεγάλαι ὑπηρεσίαι τῆς I Μεραρχίας, τῆς ἀποκληθείσης Σιδηρᾶς.

Αἱ τέχνηαι ὁμῶς προήχθησαν ἱκανοποιητικώτατα ἐν Θεσσαλίᾳ κατὰ τὸ 50ετὲς διάστημα, ἀφ' ἧς αὕτη ἀπηλευθέρωθη τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἐνωθεῖσα τῇ Μητρί—Πατρίδι.

3ον Συγκοινωνίαι.

Τὴν Θεσσαλίαν σήμερον διασχίζουν: α') Ὁ σιδηρόδρομος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους (ΣΕΚ) ἐπὶ μήκους 100 χλμ. περίπου (πλάτους 1,44), διήκων ἀπὸ Ν πρὸς Β (γραμμὴ Ἀθηνῶν—Λαρίσης—Θεσσαλονίκης). β') Ὁλόκληρον τὸ δίκτυον τῶν σιδηροδρόμων Θεσσαλίας, (πλάτους 1 μ.), ἔχον συνολικὸν μήκος 230 χλμ. γ') Ὑπὸ κατασκευὴν εὐρίσκεται νῦν ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ: Καλαμπάκας—Γρεβενῶν—Κοζάνης, καὶ δ') πλεῖστοι ἀμαξιτοὶ ὁδοί, θέτουσαι εἰς ἐπικοινωνίαν οὐ μόνον τὰς Θεσσαλικὰς πόλεις πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ καὶ τὴν ὅλην Θεσσαλίαν μετὰ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, τῆς Κεντρικῆς

Μακεδονίας και της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδος. Ὑπὸ κατασκευὴν δὲ εἶναι σήμερον αἱ ἀμαξιτοὶ πρὸς Ἀγρίνιον, (ἐκ Καρδίτσης διὰ Καρπενησίου), πρὸς Ἄρταν (ἐκ Τρικκάλων διὰ Πόρτας Παζάρ) καὶ πρὸς Ἰωάννινα (ἐκ Καλαμπάκας διὰ Ζυγοῦ Μετσόβου).

Ἡ διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου Θεσσαλίας σύμβασις ὑπεγράφη τῷ 1881 μεταξὺ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν Ν. Παπαμιχαλοπούλου, ἐνεργούντος «ἐν ὀνόματι καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ Κράτους» καὶ τοῦ E. de Chirico, μηχανικοῦ, ὡς ἐκπροσώπου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τραπεζίτου Θ. Μαυρογορδάτου. Ἐχορηγήθη τότε διὰ τῆς συμβάσεως ἐκείνης προνόμιον ἐκμεταλλεύσεως τῆς γραμμῆς ἐπὶ 99 ἔτη, λογιζόμενα ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου. Ἡ ἀνάδοχος ἐταιρεία ὄφειλε νὰ ᾖ Ἑλληνική. Ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διακεκριμένου μηχανικοῦ de Chirico ἀρξάμεναι αἱ ἐργασίαι τῆς κατασκευῆς τῆς γραμμῆς ὀλίγον μετὰ τὴν κύρωσιν τῆς συμβάσεως, ἐξηκολούθησαν σημαντικῶς. Τὸ ἀπὸ Βόλου εἰς Λάρισαν πρῶτον τμήμα τῆς γραμμῆς ἦτο καθ' ὅλα ἔτοιμον τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1883. Τὴν 23 Ἀπριλίου 1884 ἐγένοντο τὰ ἐγκαινία αὐτοῦ, εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν ὁποίων ἐδόθη ἔθνικὸς χαρακτήρ. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α' μετὰ τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου, τῶν πριγκήπων, τῆς Βασιλόπαιδος Ἀλεξάνδρας καὶ τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Παύλου, ἐπιβάς ἐν Πειραιεὶ τοῦ πολεμικοῦ «Ἀμφιτρίτη», συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν πολεμικῶν «Ψαρῶν», «Μπουμπουλίνας» καὶ «Ναυπλίου», τοῦ ρωσικοῦ εὐδρόμου «Ψεζουαπέ» καὶ τῆς γαλλικῆς ναυαρχίδος «Ἀμφιτρίτης» ἀφίκετο εἰς τὸν λιμένα Βόλου τῆ 8ῃ ὥρᾳ πρωΐας τῆς 23 Ἀπριλίου 1884. Τῆ 9½ ὥρᾳ ὑπὸ τοὺς κρότους τῶν τηλεβόλων τῶν πλοίων καὶ μιᾶς πυρβολαρχίας ὁ Βασιλεὺς μετὰ τῆς ἀκολουθίας του ἐπάτησε τὸ Θεσσαλικὸν ἔδαφος. Μυριοστόμοι τότε ζητωκραυγαὶ ἠκούσθησαν ἀπὸ τὸ ἀπειρον συναχθέν ἐξ ὅλης τῆς Θεσσαλίας πλῆθος, παλλόμενον ἐξ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ. Τὸν Βασιλέα ὑπεδέχθησαν ὁ ὑπουργὸς Κ. Λομβάρδος, ὁ γηραιὸς στρατηγὸς Σκαρλάτος Σοῦτσος, ὁ λιμενάρχης Μπουντούρης, ὁ δήμαρχος Παγασῶν Καρτάλης μεθ' ἅπαντος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, οἱ Θεσσαλοὶ βουλευταὶ καὶ οἱ λοιποὶ δήμαρχοι τῆς ἐπαρχίας Μαγνησίας. Τὴν 10ην ὥραν ἀκριβῶς ὁ Βασιλεὺς μετὰ τῆς ἀκολουθίας του ἀνέρχεται τὰς βαθμίδας τῆς στηθείσης εἰς τὸν πρὸ τοῦ σταθμοῦ χῶρον μεγάλης ἐξέδρας, ὅπου τὸν ἀναμένουσιν ὁ Μητροπολίτης Δημητριάδος μετὰ σύμπαντος τοῦ κλήρου, ὅστις καὶ ψάλλει ἐν κατανύξει τὸν ἀγιασμὸν. Ἡ στιγμή εἶναι εἰς ἄκρον συγκινητική. Πολλοὶ δακρύνουν. Ἀμα τῷ πέρατι τοῦ ἀγιασμοῦ ὁ Βασιλεὺς ἀποκαλύπτει τὴν πρὸ τοῦ σταθμοῦ στηθεῖσαν προτομὴν του, ἀκολουθῶς δ' ἐντοιχίζεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή: «Ἀπριλίου 1884, ἐγκαινίσει τοῦ σιδηροδρόμου Θεσσαλίας, οὗ τὴν κατασκευὴν καὶ σύστασιν ἀνεδέξατο Θεόδωρος Μαυρογορδάτος». Τῆ 10½ ὥρᾳ οἱ ἐπίσημοι καὶ λοιποὶ προσκεκλημένοι ἐπιβαίνουνσι τῆς ἀναμενουσῆς αὐτοὺς ἀμαξοστοιχίας, σημαιοστολισμένης καὶ ἀποτελουμένης ἐκ 10 βαγονίων, ἐν οἷς διεκρίνετο τὸ βασιλικὸν μετὰ τὴν πολυτελεστάτην διακόσμησίν του. Τέλος ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας τοῦ πλῆθους ἡ ἀμαξοστοιχία ἐξεκίνησε πρὸς Λάρισαν. Τὴν παρακολουθοῦν χιλιάδες βλεμμάτων ἐνθουσιῶντος λαοῦ καὶ τὴν προπέμπει ἡ εὐχὴ ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους, ὅπως τὸ ταξειδίον αὐτὸ δώσῃ τὸ σύνθημα μιᾶς μεγάλης ἐκπολιτιστικῆς προσπαθείας καὶ ἀποτελέσῃ τὴν ἀπαρχὴν ἑνὸς καλυτέρου διὰ τὴν χώραν μέλλοντος.

ΓΙΑΝΝ. ΚΑΛΑΜΑΡΑΣ

Ἐκ Μακρακώμης τῆς Φθιώτιδος. Ἡγήτωρ σώματος ἑθελοντῶν ἐπολέμησεν ἡρωικώτατα ἐν Ματαράγκᾳ τῷ 1878, ἐξελέγη Δήμαρχος καὶ Βουλευτὴς κατ' ἐπανάληψιν.

ΓΕΩΡ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Εἰς ἐκ τῶν ἀρίστων ἀξιωματικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἐλαβε μέρος εἰς τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν καὶ εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897. Ἐξελέγη Βουλευτὴς.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ὡς ὑπαξιωματικὸς ἐπολέμησεν ἡρωικώτατα ἐν Ματαράγκᾳ μετὰ τοῦ Τερτίτη. Ὡς Διοικητὴς Μεραρχίας ὁ Ἄρ. Ἀναγνωστόπουλος διεκρίθη εἰς τοὺς πολέμους.

Ὁ θρυλικὸς καπετάν Στουρνάρας μετὰ τὸ πρωτοπαλλήκαρό του

ΘΕΣΣΑΛΟΙ ΗΡΩΕΣ - ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΦΡΑΓΙΔΕΣ

Κατὰ τὸ ἔτος 1887, ὅτε εὐρίσκετο ἐν χρῆσει ἅπασα ἢ καὶ σήμερον ὑπάρχουσα γραμμὴ, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιβατῶν τοῦ σιδηροδρόμου Θεσσαλίας ἀνῆλθεν εἰς 149.324, μετεφέρθησαν δ' ἐμπορεύματα συνολικοῦ βάρους τόνων 30.606.

Κατὰ τὸ ἔτος ὁμοίως 1933 ὁ ἀριθμὸς τῶν μετενεχθέντων ἐπιβατῶν ἀνῆλθεν εἰς 490.057 καὶ μετεφέρθησαν ἐμπορεύματα συνολικοῦ βάρους τόνων 129.963, ἥτοι ἐτετραπλασιάσθη ἡ κίνησις ἐν γένει.

Ἐπὶ δὲ τούτοις κατὰ τὸ 1934 ἐγένοντο αἱ κάτωθι βελτιώσεις:

1) Κατεσκευάσθησαν εἰς τὰ ἐργοστάσια τῆς Ἑταιρείας Θεσσαλικῶν Σιδηροδρόμων 10 φορτάμαξαι κλεισταί.

2) Ἐγένετο ἐγκατάστασις ἠλεκτροφωτισμοῦ εἰς ἅπαντα τὰ ὀχήματα Α' καὶ Β' θέσεως.

3) Ἐγένετο προμήθεια νέων μηχανικῶν ἐργαλείων διὰ τὸ ἐργοστάσιον τῆς Ἑταιρείας (2 τόνων, πριονοκορδέλλας, μιᾶς φρέζας ἠλεκτρικῶν ἀντλιῶν κλπ.).

4) Κατεσκευάσθησαν νέα ἀποθήκαι εἰς τοὺς σταθμοὺς Βόλου καὶ Καρδίτσας.

5) Ἐγένοντο νέα παρακαμπτήριοι γραμμαὶ εἰς διαφόρους σταθμοὺς.

Προσεχῶς δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ 1936 θὰ ἐκτελεσθῶσιν αἱ κάτωθι προσθήκαι καὶ βελτιώσεις:

1) Ἡλεκτροφωτισμὸς ἀπάντων τῶν ὀχημάτων.

2) Προμήθειαι 4 νέων ἀτμαμαξῶν.

4) Κατασκευὴ 40 νέων φορταμαξῶν ἐν τοῖς ἐργοστασίοις τῆς Ἑταιρείας.

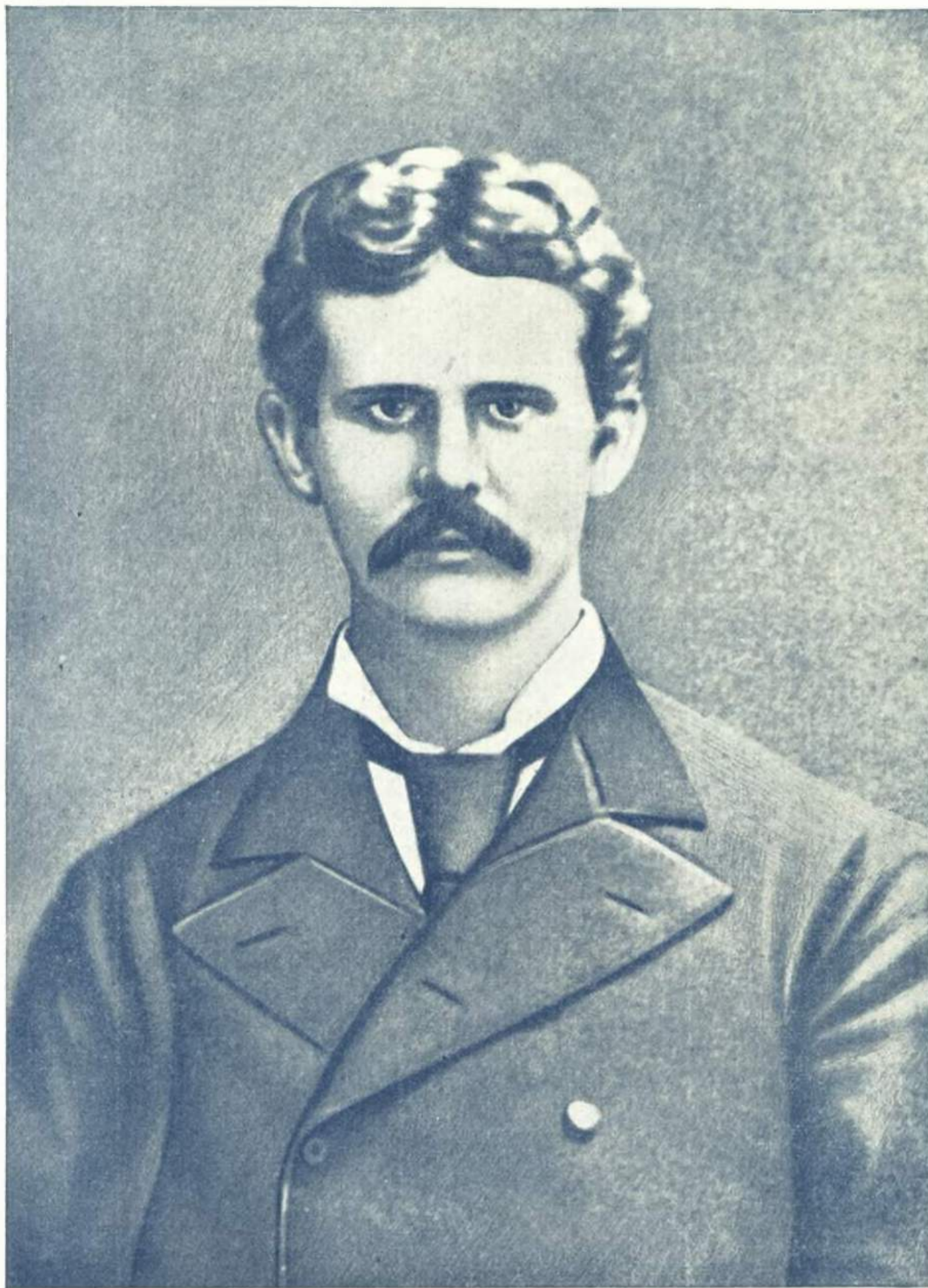
4) Προμήθεια 3 αὐτοκινήτων ἀμαξῶν (automotrices) 42 θέσεων.

5) Θέρμανσις ἀπάντων τῶν ὀχημάτων.

6) Προμήθεια ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ 20 ἀνοικτῶν φορταμαξῶν.

7) Διάφοροι ἄλλαι προσθήκαι καὶ βελτιώσεις.

ΣΗΜ. — Διὰ τὴν σύνταξιν τῆς παρούσης συνοπτικῆς μελέτης συνεβουλεύθημεν: 1) τὴν «Θεσσαλίαν» τοῦ Θεσσαλομάγνητος ἱατροῦ Ν. Γεωργιάδου· 2) τὴν «Θεσσαλίαν» τοῦ Στρατηγοῦ Ν. Κ. Σπυροπούλου· 3) τὴν «Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν»· 4) τὸ «Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη»· 5) τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» ὑπὸ Κ. Παπαρρηγοπούλου· 6) τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» ὑπὸ Π. Καρολίδου· 7) τὴν «Θεσσαλίαν» τοῦ Στρατηγοῦ Β. Δούσμανη· 8) τὴν τελευταίαν ἐπίσημον Στατιστικὴν τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας· 9) τὴν «Σιδηροδρομικὴν Ἐπιθεώρησιν» (τεῦχος Ἰουλίου 1933) καὶ 10) Σύντομον ἔκθεσιν τοῦ Διευθυντοῦ Ἐκμεταλλεύσεως τῶν Σιδηροδρόμων Θεσσαλίας κ. Β. Τσομλεξόγλου.

«'Εξοχώτατε.... Λυπούμαι ὅτι αἱ ἀσχολίαι μου δέν μοί ἐπι-
τρέπουν νά σᾶς ἐπισκεφθῶ αὐτοπροσώπως. Ἔμαθον ὅτι
προτίθεσθε νά βομβολίσητε τήν Μακρυνίτσαν καί μεταβαίνω
ἐκεῖ χάριν ἀσφαλείας».

ΚΑΡΟΛΟΣ ΟΓΛ

*Η περίφημος ιστορική *Ιερά Μονή Ρεντίνης ως έχει σήμερα

† Ο ΚΙΤΡΟΥΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
 Ι. ΦΑΡΜΑΚΗΣ Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ
 Ν. ΑΞΕΛΟΣ Δ. ΤΕΡΤΙΠΗΣ
 Χ. ΛΕΛΟΥΔΑΣ Δ. ΕΞΑΡΧΟΣ
 Ε. ΧΣΥΤΣΕΒΑΣ

*Αγωνισταί του έτους 1878 όρκιζόμενοι υπέρ της *Ελευθερίας

ΟΡΚΟΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΩΝ - ΙΣΤΟΡ. ΜΟΝΑΙ

*Η έν *Αγ. Λαυρεντίω Μονή, κρησφύγετον τών επαναστατών

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΜΟΝΑΙ - ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΑΙ

*Ο Καπετάν Γιαννάκης Γίδας έκ τών σωματαρχών του 1878

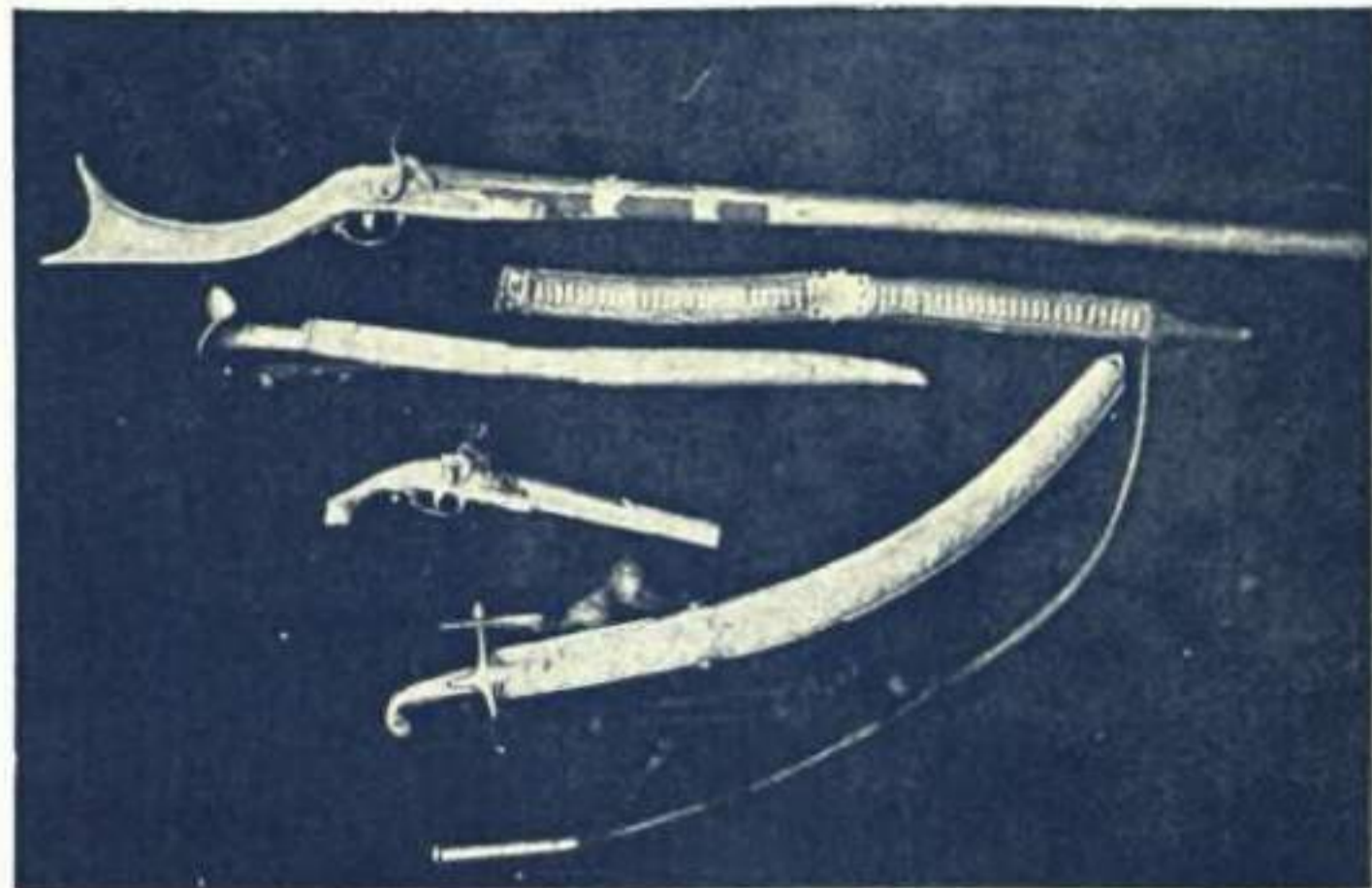
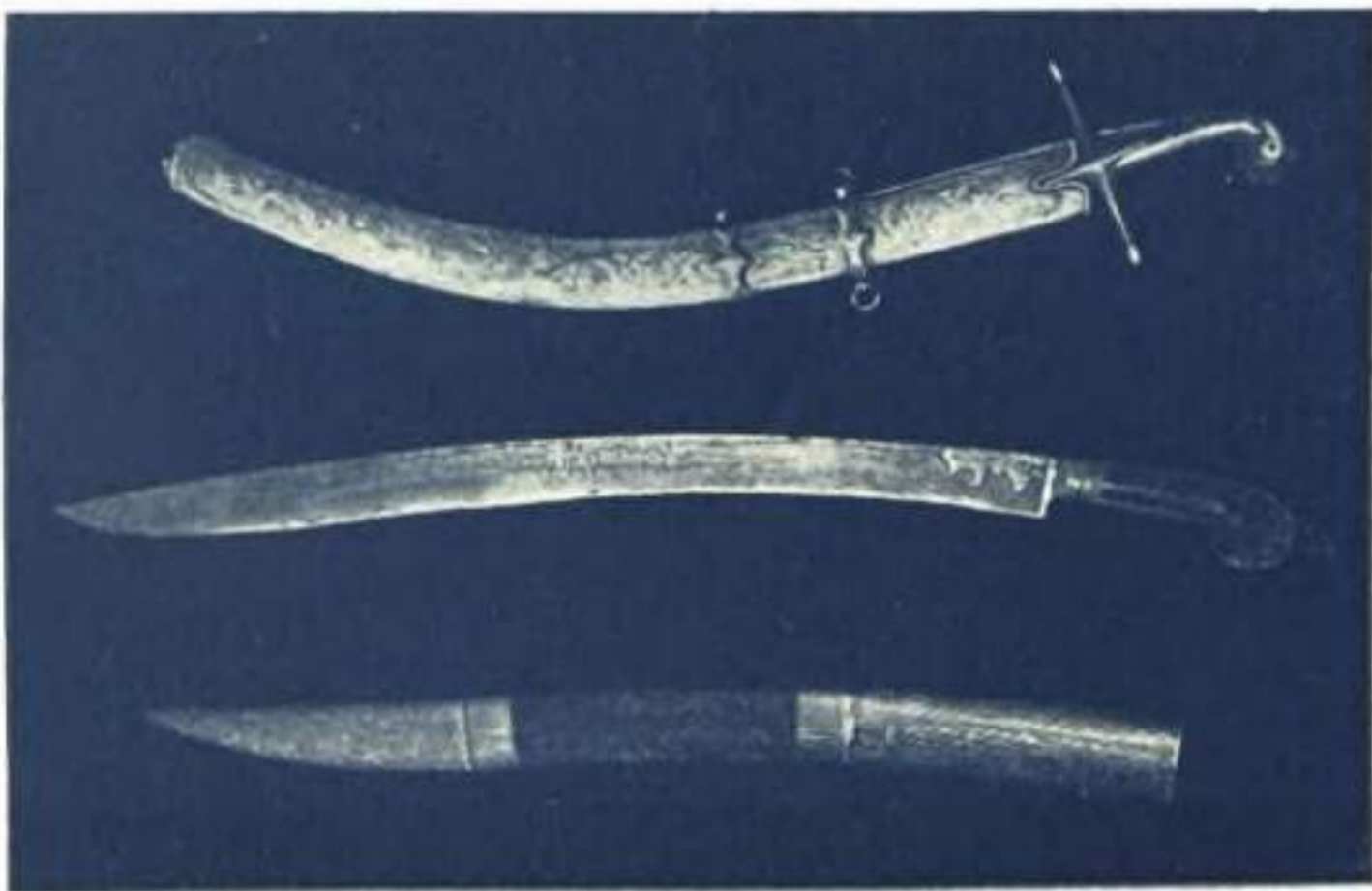

Περίθαλψις τραυματίου κατά τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἔτους 1878

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΠΟΛΕΜΟΥ - ΑΡΜΑΤΑ

Γιαταγάνι καὶ πάλα, χρησιμοποιηθέντα κατά τὸ ἔτος 1878

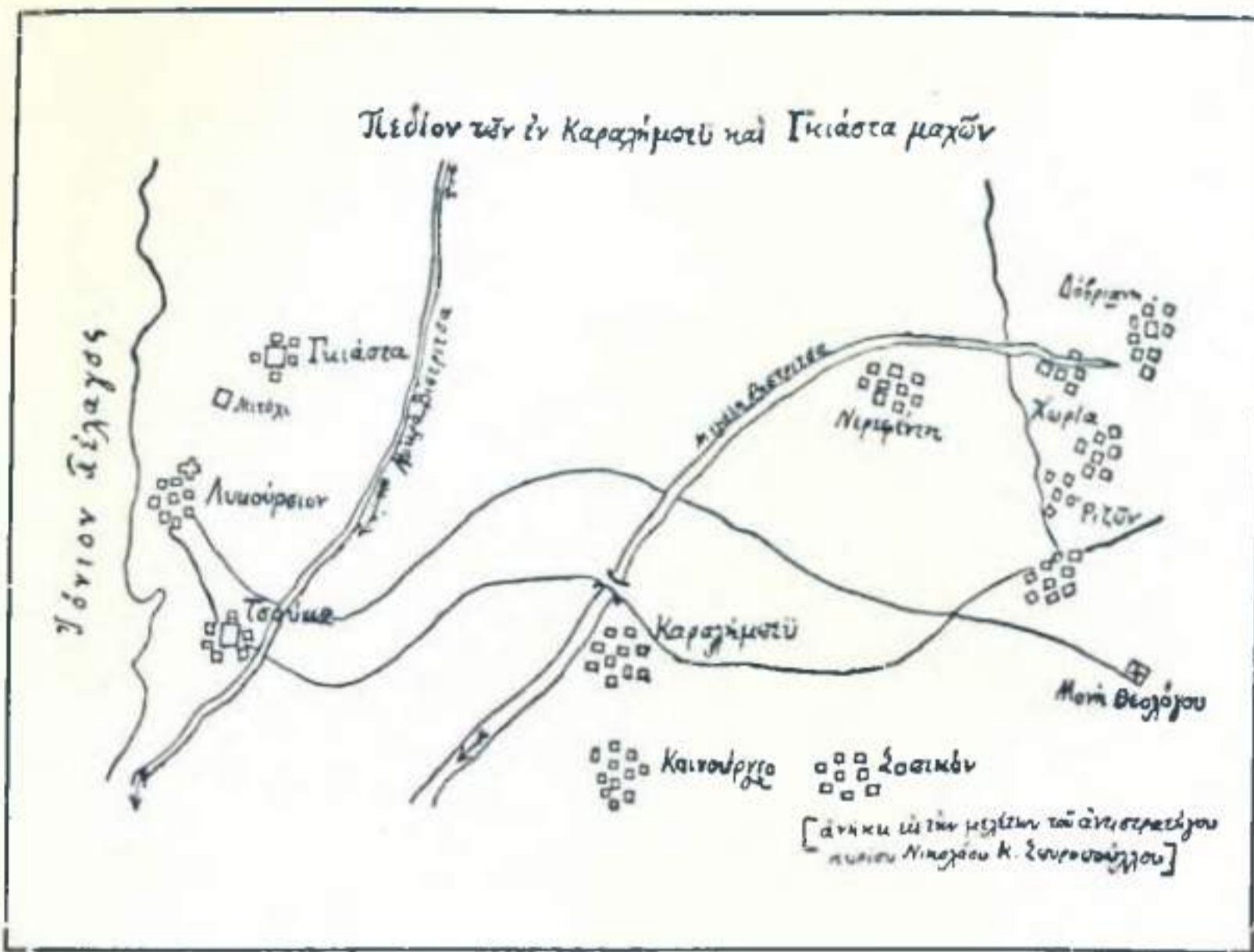
Τὰ ἱστορικά ἄρματα τοῦ πρὸυχόντος Γάκη Χατζηγάκη (1820)

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΡΜΑΤΑ - ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΑΙ

Δημήτριος Ἐξαρχος ἐκ τῶν ἡρώων τῆς ἐπαιαστάσεως τοῦ 1878

Στρατιωτικά επιχειρήσεις κατά την επανάστασιν του έτους 1878

ΧΑΡΤΑΙ - ΤΥΠΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΩΝ

Ο θρυλικός και ηρωικός καπετάν Λάζος με το Έπιτελείον του

Ο Καπετάν Βαρκής μετά της συζύγου του και θυγατρός του

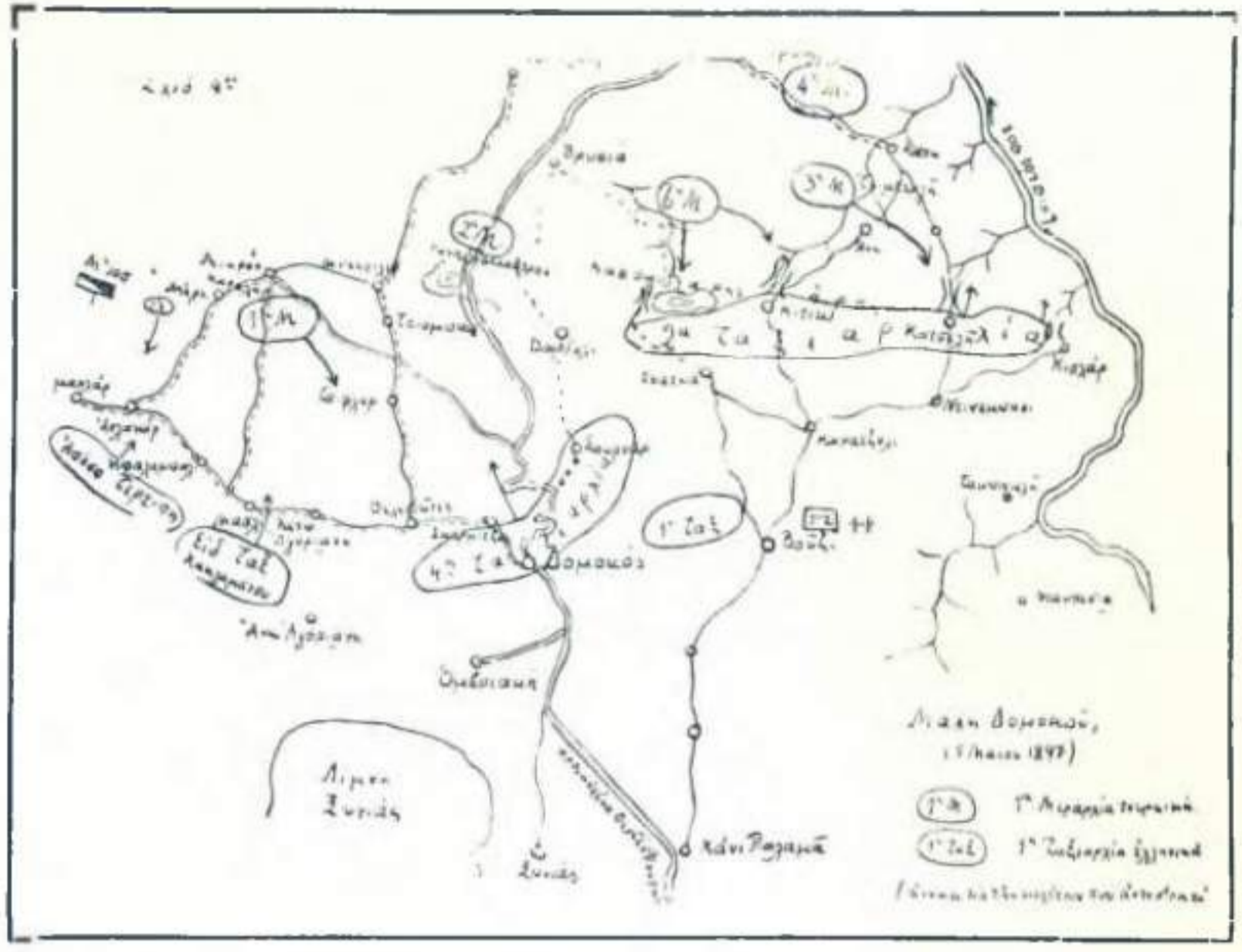
ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΑΙ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤ. ΧΑΡΤΑΙ

Στρατιωτικά επιχειρήσεις κατά την επανάστασιν 1821 κατά Πετρώφ

Ο Καπετάν Σαφάκας και η σύζυγός του με έθνικη στολή

Στρατιωτικά επιχειρήσεις κατά τον πόλεμον του 1897 εν Δομοκῶ

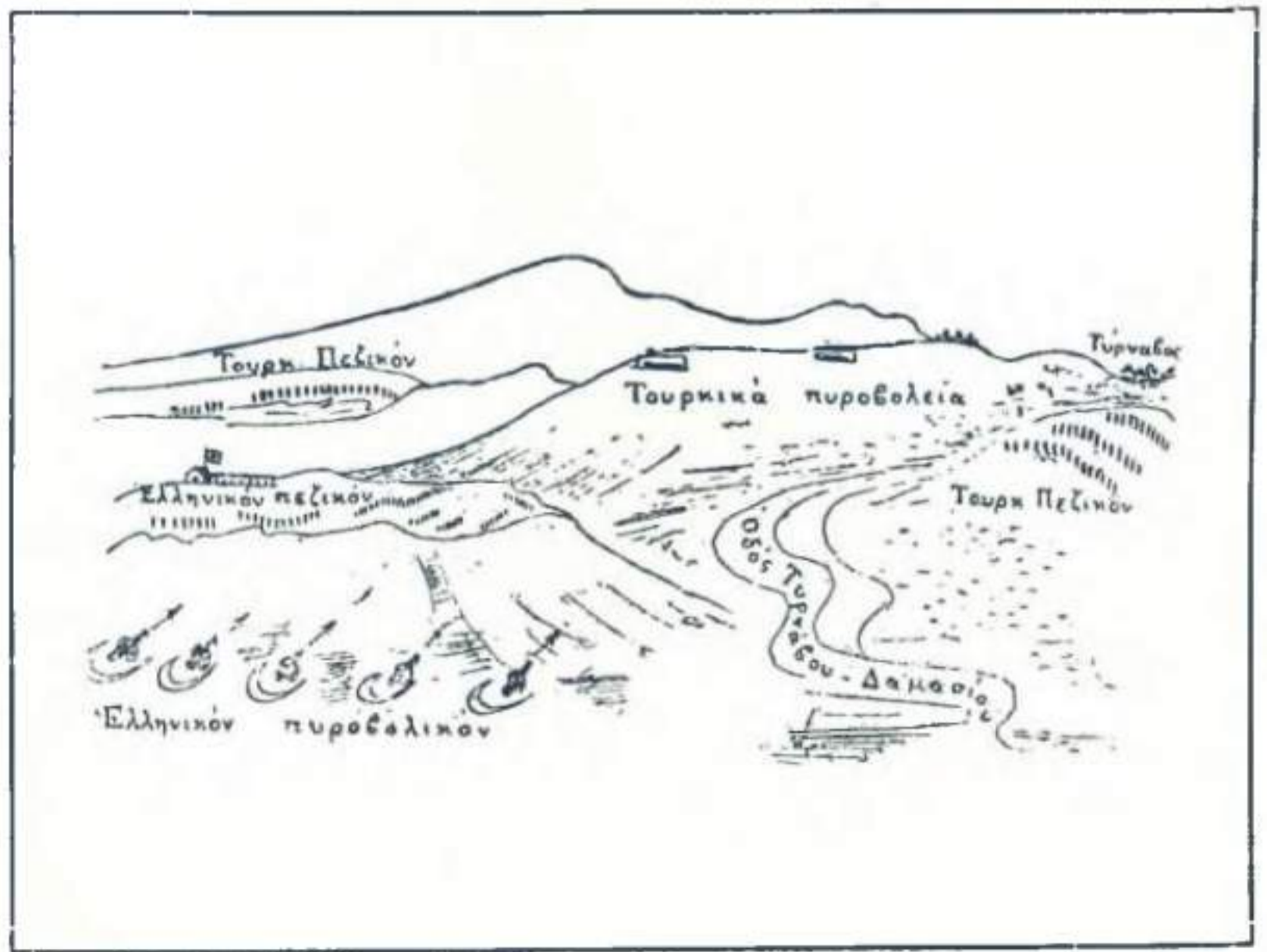
ΧΑΡΤΑΙ - ΤΥΠΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΩΝ

Ο στρατηγός Α. Μήτσας εκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐπαναστατῶν

ΤΥΠΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ - ΧΑΡΤΑΙ

Διάγραμμα τῆς ἐν Μπογαζίῳ Τυρνάβου μάχης κατά τὸν πόλεμον 1897

Τὰ νέα σύνορα τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἐν Βερολίνῳ ἀποφασισὶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ ὁ ἀδελφικὸς τῶν Ἑλλήνων ἀσπασμὸς.

Ἕλληνας ἀδελφωτοὶ
ἔλθε γὰρ ἀποδραμεῖν
Κ' ἐθρονηθεὶς μὴ γὰρ
ἠπαύσῃς καὶ θυσάλια
ἠπαύσῃς ἀνδρεία
Γάργα καὶ Ζαγορά.

Ἄργα, Πηλεῖα καὶ Βώλος
Μετσοβὸς καὶ Ὀλυμπὸς ἴλος
Κ' ὅσα βρέχ' ὁ Κελευθῶν
Πάριος, κίμας καὶ χωρία
Ἑλλάδος ἀποδραμεῖν
Κ' ἐθρονηθεὶς μὴ γὰρ.

Πάργα, Σάμῃ καὶ Ῥετιῖνα
Λάρισα καὶ Καταίφια
Τρίκαλα καὶ Σερραῖοι
Ὀίτη, Κίονες καὶ Πηδῶν
Θάμης καὶ Πάριος
Ἀσπασθῆς ἀδελφικῶς.

Ἰστέ γὰρ ἠπαύσῃς
Θισσαῖοι καὶ Ῥομφιλιάται
ἠπαύσῃς ἱστορικοὶ
Μαυραῖοι καὶ Νησιῶται
Τῶν ἐρικυβερνῶν θιασῶται
Κ' ἕνα γένηται γλυκὺ.

Ἀθηνοὶ καὶ Μακεδόνες
Ἄρ' ἀπέρασαν αἰῶνες
Ὅπου ζῆτε σὴν σκλαβία
Μὴ ξεχνᾶτε, πῶς Ἑλλήνων
Τῶν ἀφρογῶν Σας ἔχεινται
ἔλθε γνησια παῖδιά.

Ἡ Ἑλλάς ἐμεγαλύνθη,
Ἐδοξάσθη, ἑλαμπεύθη,
Κ' ὡς ἀκούη τις διαγῆς,
Σύμβολον Ἐλευθερίας,
Τοῦ Δικαίου, τῆς Σοφίας
Θά γωεῖ, ἐπὶ τῆς Γῆς.

Ἡ Ἐδρῶν τὸ παρόντες
Πῶς ἠδίκησεν τὴν Κρήτην
Κ' ἔτι μένει σὴν σκλαβία,
Μὰ ὁ Θεὸς ἰὰν θελήσῃ
Καὶ ὁ Γλάδστον ἐπὶ ζῆσῃ
Θά τῆς δώσῃ Λευτερίαν.

Ὅπως ἀρτὴ τῆς Μητέρας
Ἐύω' ἐπὶ τῆς θηγατέρας,
Ἐλευτέρας καὶ ἀπειρίας.
Στὴν Ἑλλάδα θὰ ἐνῶσῃ
Καὶ λαὸς τῆς τοῦ εἰκόσῃ
Τῆς Ἀνατολῆς ἀκτίος.

Ναὶ' καὶ ἡ Σάμος! Ναὶ' καὶ ἡ Σμύρνη
Κρήτη, Κόρινθος, Μισσηνὴ,
Κόστος, Χίος καὶ Τάρη
Τὴν Συγὸν θ' ἀποκτείνουσιν
Ζῆτος ἡ ἐνωσις θὰ κράξουσιν
Με μεγάλην τῶν χερῶν.

Ἀδελφοὶ ἀδικημένοι
Ὅσοι εἰσι σκλαβομένοι
Μένει' ὑπὸ τῆς Τουρκίας
Ὡ! μὴ κλαῖτε, μὴ θρηνηθεῖτε
Μετ' ἡμῶν ὁμοιοῦτε
Κ' εἰν' ἐγγύς ἡ Λευτερία.

Ἡ Ἑλλάς ἡ ἐλευτέρα
Δεν θὰ παύσῃ νύκτα ἕμιρα
Νὰ κραυγαζῇ γὰ βοήθῃ
Τὰς ἀρχαίας πῶς ἐπείνει
Νὰ σερμαζῇ γὰ ἠδύτητα
Σκλαβομένα τῆς παιδείας.

Σύνεδροι τοῦ Βερολίνου,
Παρισίων καὶ Λονδίνου
Δικαστήριον Ἐθνῶν
Τῆσδε εὐθε Νομοθέται
Καὶ Μεγάλοι Ἐνεργεταί
Τῶν Ἑλληνικῶν Λαῶν.

Τοῦ βορρᾶ ἐνδοξία Κρήτη
καὶ ἡ Ἰσπὴ ἡ γαλακίτη
Περὶ τῆς χθὲς ἀπερῆσθη
Νὰ ἐκταχθῶν τὰ σύνορα μαί
Νὰ κοπάσουσιν τὰ δεινά μαί
Καὶ πρῶτοκόλλον ἐγγράφῃ.

Ἄρ' ἀπερῆσθαι οὐροῦσιν
Ὅμως ὅδρ' ἡμεῖς ἀπελπίσθαι
Αἱ περιπέσεις Ἀνδρῶν
Καὶ εἰ πῶσος τῶν Ἑλλήνων
Ἐσχατὸν καὶ Ἐκείνων
Ἦνυσται ὡς ὁ Θεός.

Ἀθήναι, τῆς 4 Ἰουλίου 1880.

Φ. Α. Π.

Φρανκίσκος Αλ. Τριανταφυλλίδης

ΦΩΝΗ ΕΚ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ*

ΕΙΣ ΥΠΟΔΟΧΗΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Τέκνα, τέκνα τῆς Ἑλλάδος,
Τοῦ Διὸς καὶ τῆς Παλλάδος,
Σᾶς δεχόμεθα μὲ πόθον καὶ μὲ βλέμμα ἰλαρόν,
Ἄτενίζοντες τὸ ὄμμα εἰς τῆς Σημαίας τὸν σταυρόν.

Καλῶς ἤλθατε τὰ τέκνα τῆς κοινῆς ἡμῶν Μητρός,
Εἰς τὴν γῆν τῆς Θεσσαλίας τῆς μιᾶς τῆς θυγατρὸς·
Ἄπο τὴν χαρὰν καὶ πόθον ἡ καρδιά ἡμῶν πάλλει,
Τὴν σημερινὴν ἡμέραν ἑπιμέναν τόσοι ἄλλοι.

Πόσοι ἄνδρες τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσης καὶ Πηλίου,
Πόσοι ἄνδρες τῆς Ἠπείρου, πόσοι ἄνδρες τοῦ Σουλίου,
Ἐπιμέναν νὰ ἴδουν τὴν σημερινὴν ἡμέραν,
Νὰ ἰδῶσι τὴν Πατρίδα καθαρὰν καὶ ἐλευθέραν;

Ἠγωνίσαντο μὲ πόθον, μὲ πολλὴν τὴν καρτερίαν,
Νὰ ἰδῶσιν ἐλευθέραν τὴν Ἠπειροθεσσαλίαν·
Τὴν σημερινὴν χαρὰν μας καὶ τὸν ζωτικὸν ἀέρα,
Θὰ αἰσθάνονται κ' ἐκεῖνοι μένοντες εἰς τὸν αἰθέρα.

Καλ' εἶν' ἡ γῆ ποῦ ἤλθατε, καλὸς καὶ ὁ ἀέρας,
ἀλλ' οἱ Θεοὶ φωνάζουσιν νὰ φθάσωμεν εἰς πέρας·
Βογκᾷ ὁ Γέρω Ὀλυμπος ποῦ πᾶν ἔχει τὸν Δία,
Καὶ ὅλον τὸ Συμβούλιον ἐν ἄκρα δυσθυμίᾳ.

Τάχα δὲν εἶναι λυπηρόν, δὲν εἶναι ἁμαρτία,
Ν' ἀφήσετε τὴν Ἠπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν!
Τάχα σᾶς ἦτο δύσκολον νὰ πάρτε κερφόφυλλι,
Ἐνῶ σᾶς βοηθούσανε ὁμογενεῖς καὶ φίλοι!

Σᾶς λέγω μὴν ἀργήσετε, γλίγωρα τοιμασθῆτε,
Νὰ λάβετε καὶ τὰ λοιπὰ γιὰ νὰ μὴ ντροπιασθῆτε,
Λόγια τῆς Διπλωματίας μὴν ἀκούσετε ποτέ,
Ὅπλα λάβετε εἰς χεῖρας γιὰ νὰ εἰσθε νικηταί.

Ὅθεν ἔλθετε τὰ τέκνα τῆς κοινῆς ἡμῶν Μητρός,
Εἰς τὴν γῆν τῆς Θεσσαλίας τῆς μιᾶς τῆς θυγατρὸς·
Σᾶς δεχόμεθα μὲ πόθον καὶ μὲ βλέμμα ἰλαρόν,
Ἄτενίζοντας τὸ ὄμμα εἰς τῆς Σημαίας τὸν Σταυρόν.

* Ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἐκδομένην ἡμερησίᾳ «Λαὸς» καὶ εἰς τὸ φύλλον τῆς 25 Αὐγούστου 1881.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Απορρίψαντες εν τω τόπῳ τῆς Ν. Πάτρης ὁππῶς ἀρξάντο κατὰ τὸν νόμον ἀνεξαρτησίας
ἐργάται, δημοκράται καὶ δημοῦτοι μισθῶν καὶ νόμος ἢ ἀποβάντων κατὰ τοῦ δραχμῶν
ἐν παλαιοπολεμῶν ἐν τῷ τῶν τῶν ἐν τῷ γένῳ ἐρχομένων κεραιάτων, τοῖς ἀπορρῶν διακοπῶν τῶν
κατασκευῶν Μουσικῶν Βασιλικῶν Ἐργαστῶν τοῦ Σαλῆος, καὶ τὸν ἐπιτελεῖται
πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ παρόντι ἔτος ἐστὶν καὶ ἄλλοι αὐτῶν κατὰ τὸ ἀπὸ α.

Ἐπιτελεῖται κατὰ Μουσικῶν Διατάγματα

Ἄνεως κέρων τῶν ἐκδοθέντων ἐν τῷ παρόντι ἐπιτελεσθέντων κατὰ τὸ
μὲν καὶ ἐπιτελεσθέντων κατὰ τὸν Μουσικῶν ἐπιτελεῖται τῶν
κατὰ τῶν καὶ ἐπιτελεῖται τῶν ἐπιτελεσθέντων

Ἐν Ἀθήναις τῆς 17 Ιουνίου 1848

[Handwritten signature]

[Handwritten text below the seal]

1036

318

Αγαθὴν Ἐπιτολὴν Ἡμετέρας Βασιλείας

ἀποπέμπω ὑμῖν ἐπὶ τῶν Ἐπαρχικῶν Ἰδιοκτησιῶν καὶ ἀποκεντρώσεως τῶν
Ἐπαρχικῶν Γραμματεῶν ἀποφασισθέντων ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ διατάξεως
τῆς 17ης Ἰουλίου 1835 ἡμετέρας Βασιλείας ἵνα ἐκτελέσῃτε τὰς ἐνταύθα
ἀποφασισθείσας ἀποφασισθείσας ἀποφασισθείσας ἀποφασισθείσας ἀποφασισθείσας
ἀποφασισθείσας ἀποφασισθείσας ἀποφασισθείσας ἀποφασισθείσας ἀποφασισθείσας
ἀποφασισθείσας ἀποφασισθείσας ἀποφασισθείσας ἀποφασισθείσας ἀποφασισθείσας

Ἐκ τῆς Ἐπιτολῆς τῆς 31ης Μαΐου 1835
Ἡμετέρας Βασιλείας

Ἰωαννῶν τῶν Βασιλικῶν τῆς Ἐπιτολῆς

Ἐκ τῆς Ἐπιτολῆς

Ἡμετέρας Βασιλείας

18 1/2 + 26 1/2

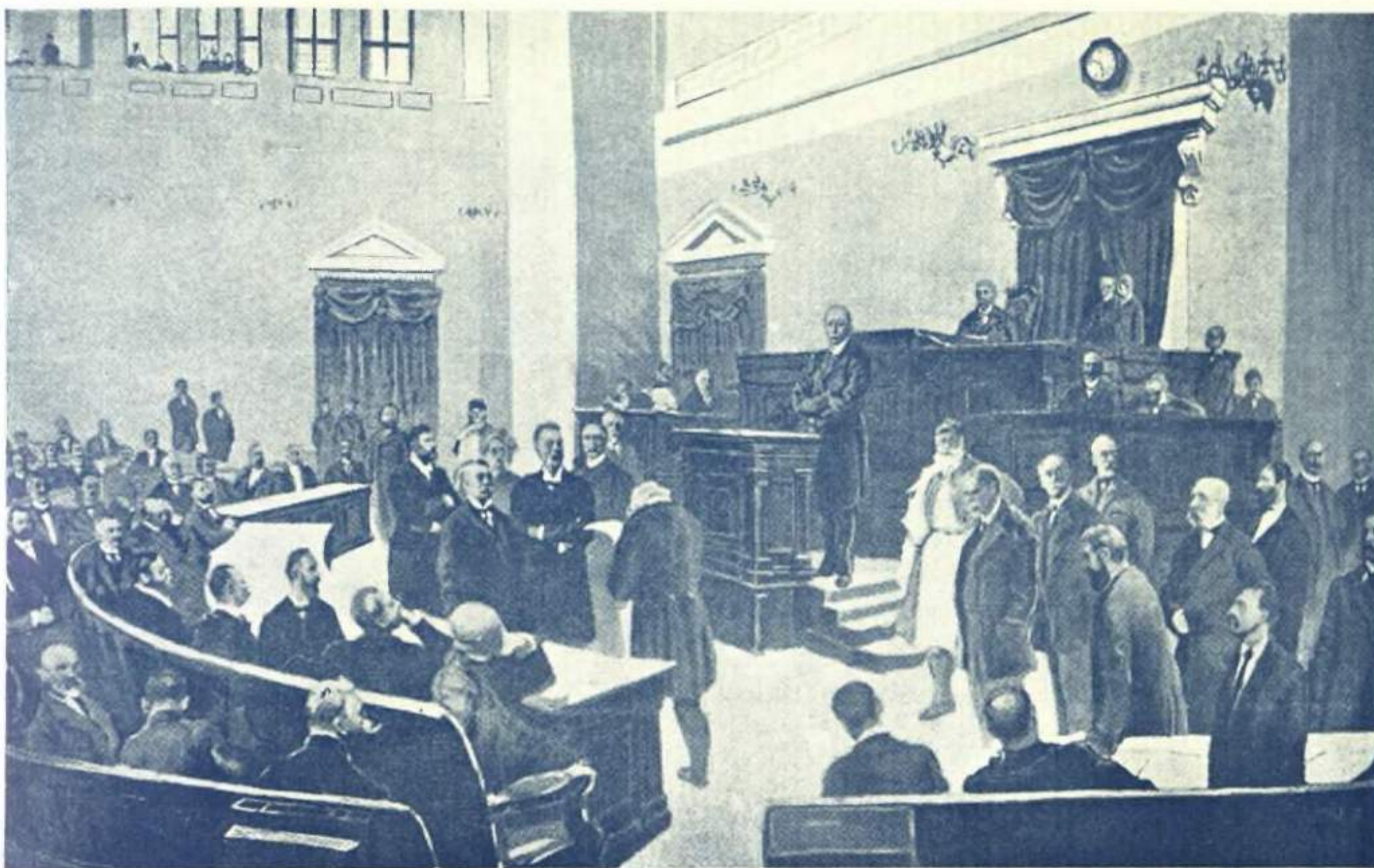
Τὸ ἐν Βερολίῳ συνελθὸν Συνέδριον τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, κατὰ τὸ ἔτος 1878, καθ' ὃ συνεζητήθη τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα

Ὁ καταλαβὼν τὴν Θεσσαλίαν Στρατηγὸς Σκαρλάτος Σοῦτσος

ΙΣΤΟΡΙΚΑ
ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΠΡΟΣΩΠΑ
ΕΠΙΦΑΝΗ

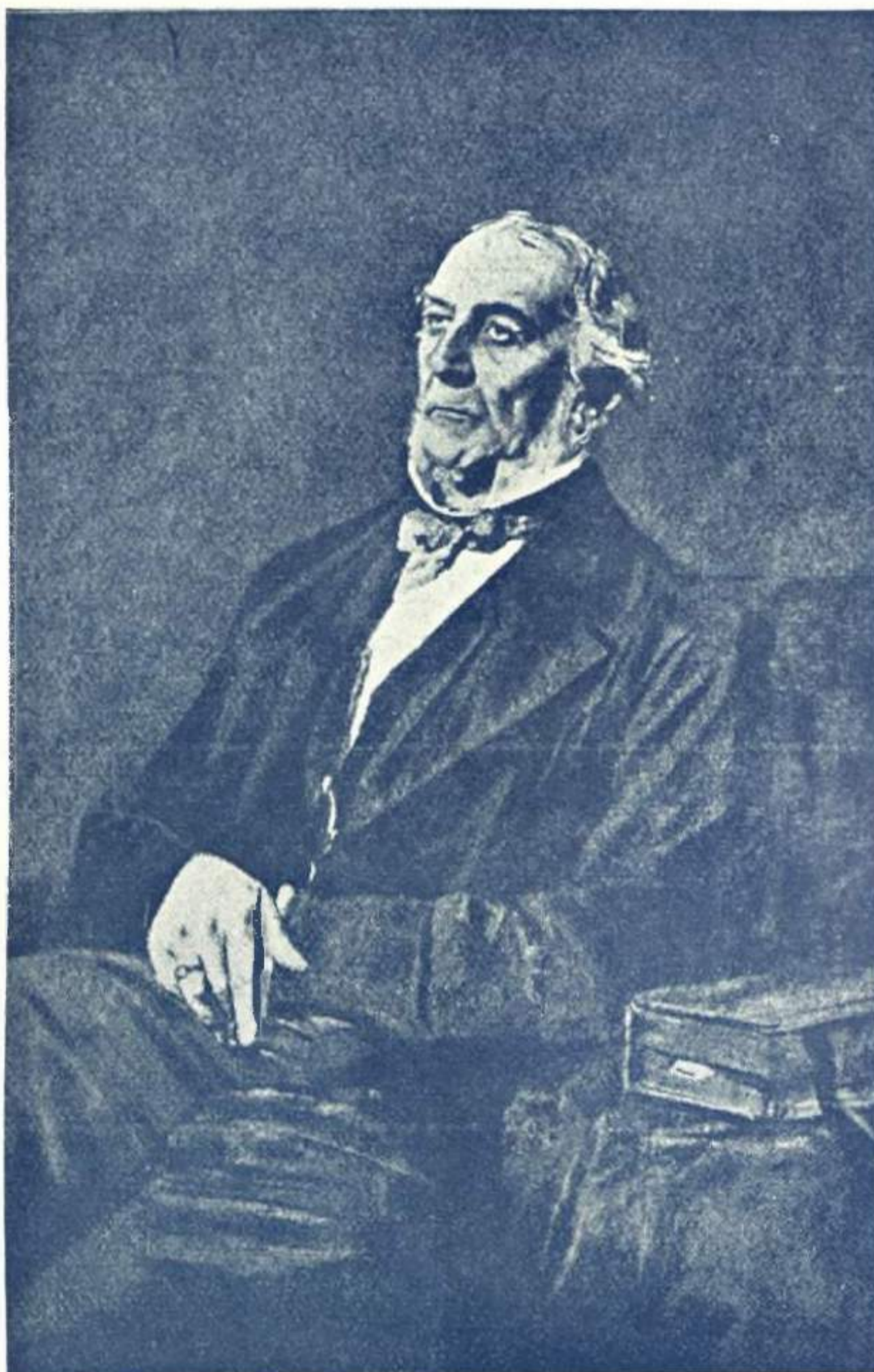
‘Η Βουλή των Ἑλλήνων, πρωθυπουργοῦντος τοῦ Χαριλάου Τρικούπη, ἡ ὁποία ἐψήφισε τὸν ἐπικυρωτικὸν Νόμον ΠΛΖ’

‘Ο τιμήσας τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα τῷ 1897 Κωνσταντῖνος Σμολένσκις

ΙΣΤΟΡΙΚΑ
ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΠΡΟΣΩΠΑ
ΕΠΙΦΑΝΗ

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΓΛΑΔΣΤΩΝ

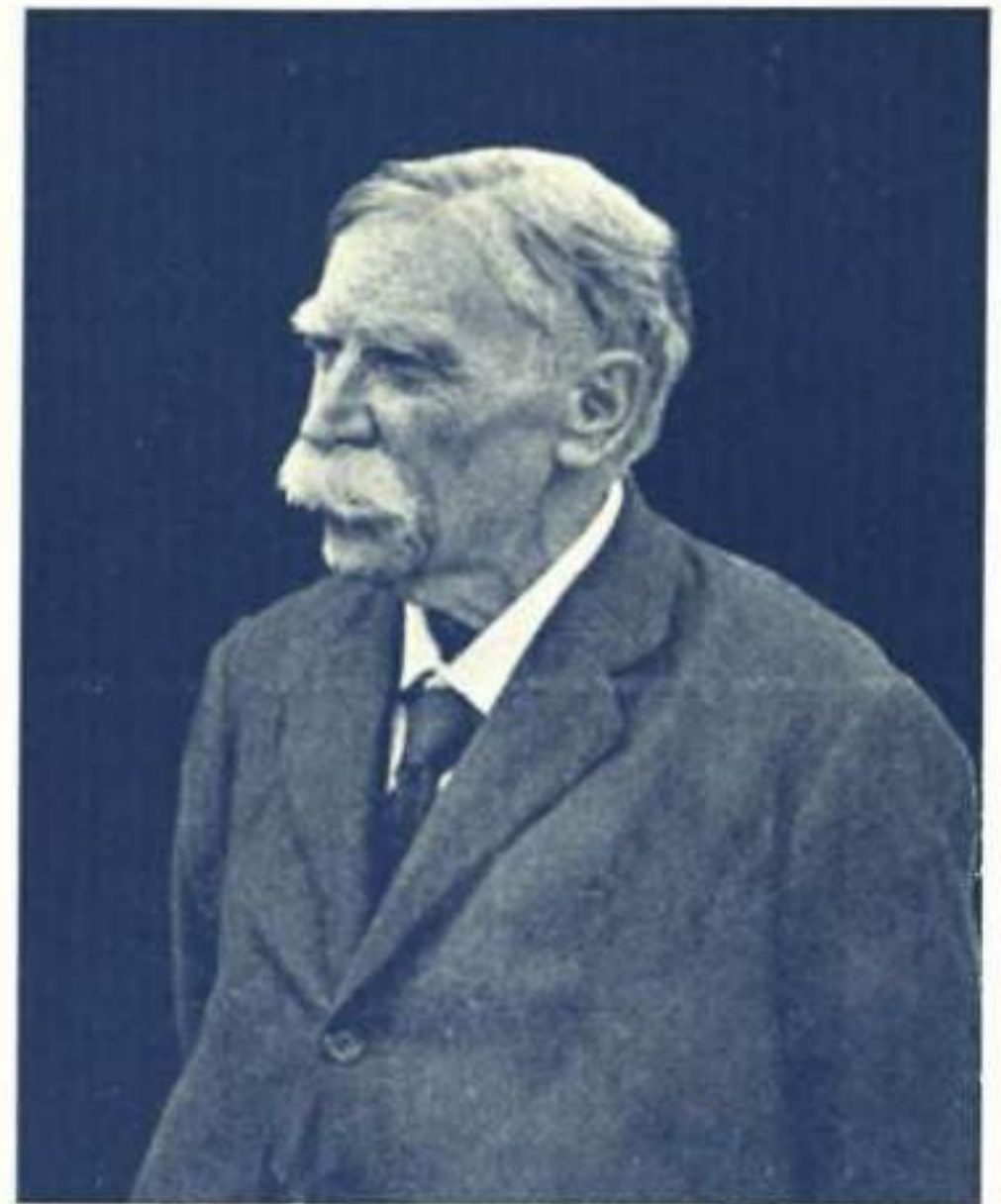
ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΟΣ ΑΓΓΛΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ, ΔΙΕΤΕΛΕΣΕ ΠΟΛΛΑΚΙΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΕΚΡΙΝΕΤΟ ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΤΟΥ ΡΗΤΟΡΙΚΗΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΠΕΡΑΝΤΟΥΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΙΩΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΙΚΑΣ. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΤΩ 1880 ΣΥΝΕΤΕΛΕΣΘΗ ΧΑΡΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΡΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΙ Η ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ, ΔΙ' Ο ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΣΣΑΛΟΙ ΕΥΓΝΩΜΟΝΩΣ ΜΝΗΜΟΝΕΥΟΥΣΙ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΑΓΓΛΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Μέγας Έλληνας πολιτικός του 19ου αιώνα, γεννηθείς εν Ναυπλίο τῷ 1832. Ἐσπούδασε νομικά ἐν Ἀθήναις καὶ Παρισίοις. Διετέλεσεν ἐπιτετραμμένος τῆς ἐν Λονδίῳ πρεσβείας. Τῷ 1865 παραιτηθεὶς τῆς διπλωματικῆς ὑπηρεσίας ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς Μεσσολογίου. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῷ 1886 ἐπὶ Κυβερνήσεως

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ

Πολιτικός ἐκ Γορτυνίας. Ἐξελέγη πληρεξούσιος ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τῷ 1862. Διετέλεσεν Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῷ 1862. Τῷ 1865 διωρίσθη σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῷ 1867-1878 διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Παρισίοις. Τῷ 1876-1880, Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κυβερνήσεως Κουμουνδούρου, μετέσχε τοῦ Βερολίνου συνεδρίου, εἰς ὃ ὑπεστήριξε τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας. Εἶτα διετέλεσεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν πρωθυπουργός. Τῷ 1905 ἐδολοφονήθη ὑπὸ τινος χαρτοπαίκτη.

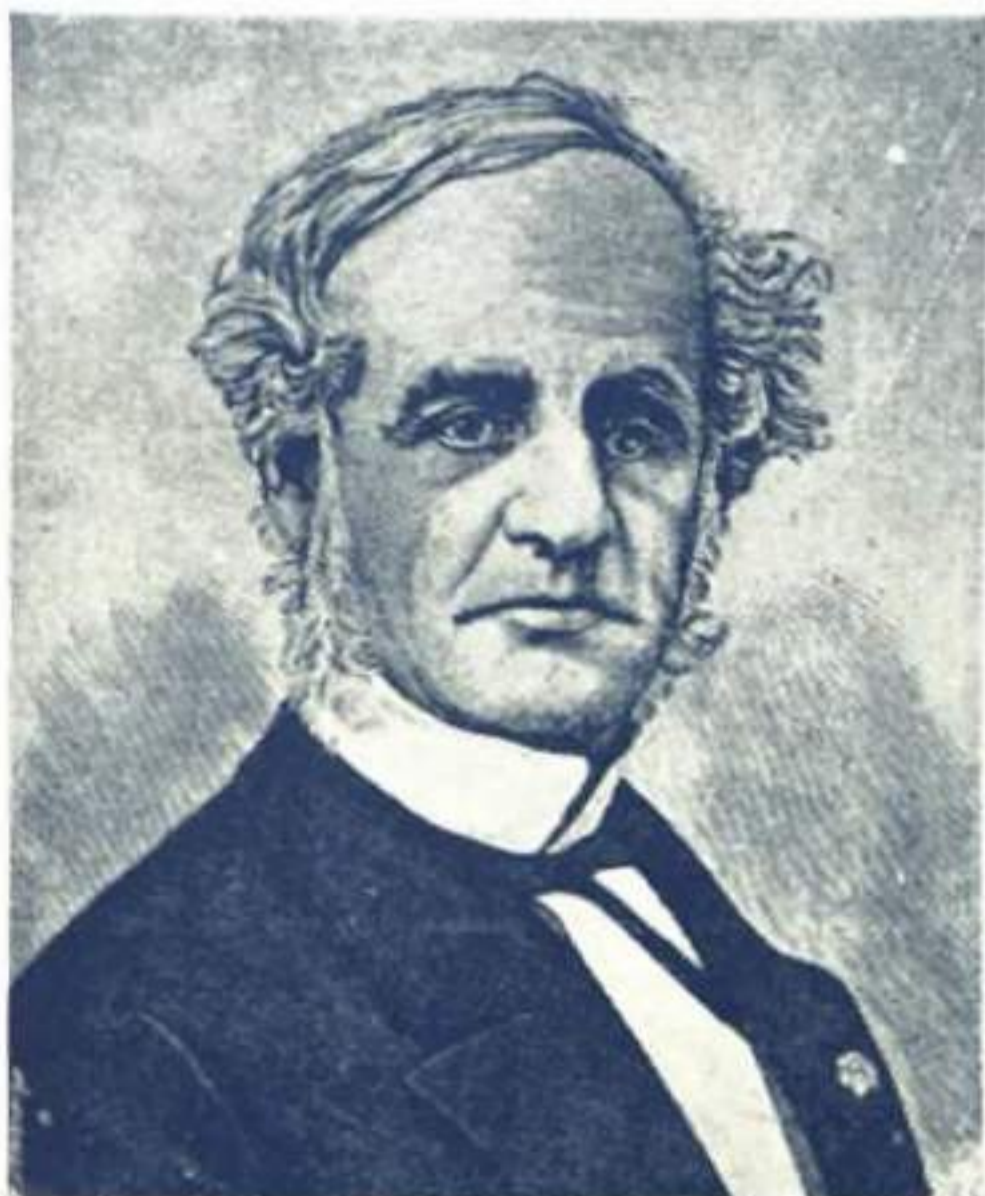
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΑΛΛΗΣ

Εἰς τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, χρηματίσας ἐπανειλημμένως καὶ πρωθυπουργός. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις καὶ ἐσπούδασε νομικά ἐν Ἀθήναις, ἐξήσκησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα ἐπὶ τινα ἔτη, ἀπὸ δὲ τοῦ 1869 ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν. Τῷ 1882 ὕπουργός τῆς Δικαιοσύνης ἐπὶ Κυβερνήσεως Χαρίλ. Τρικούπη, ὑπέγραψε τὸν Νόμον ΠΛΖ περὶ κυρώσεως τῆς ἐν Κων)πόλει συμβάσεως τοῦ 1881. Τῷ 1920 ἀνέλαθεν οὗτος τὴν πρωθυπουργίαν διὰ τελευταίαν φορὰν μέχρι τοῦ 1921. Ἀπέθανε τὸν Αὐγούστου τοῦ 1921.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΑΓΚΑΒΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Κων)πόλει τῷ 1809. Τῷ 1825 εἰσήλθεν εἰς τὴν Στρατ. Σχολὴν τοῦ Μονάχου. Εἶτα κατετάχθη ἀξιωματικός τοῦ πυροβολικοῦ. Παραιτηθεὶς ἀφιερώθη εἰς φιλολογικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς μελέτας. Διετέλεσε τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ καθηγητὴς Πανεπιστημίου. Τῷ 1856 διετέλεσεν Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ εἶτα πρεσβευτὴς ἐν Βασιγκτῶνι, Παρισίοις, Κων)πόλει καὶ Βερολίῳ ἔνθα καὶ ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ Βερολίνου Συνέδριον, ὅπου συνεζητήθη ἡ προσάρτησις τῆς Θεσσαλίας.

Κουμουνδούρου καὶ τῷ 1875 ἐσχημάτισε τὴν πρώτην Κυβέρνησιν. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας ἐγένοντο ἐκλογαὶ καθ' ἃς ὁ Τρικούπης ἀνήλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν πανηγυρικῶς. Τῷ 1882 ἐπὶ Κυβερνήσεως Τρικούπη ἐψηφίσθη ὁ νόμος ΠΛΖ περὶ κυρώσεως τῆς μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας συμβάσεως τοῦ ἔτους 1881, ἀφορώσης τὰ νέα ὄρια τῆς Ἑλλάδος.

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

Πολιτικός καὶ διπλωμάτης, σπουδάζας τὴν νομικὴν ἐν Παρισίοις. Εἰσήλθεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, τοῦ ὁποίου ἐγένετο Γεν. Γραμματεὺς ἐπὶ Ὁθωνος. Διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Κων)πόλει, εἶτα ἐξελέγη βουλευτὴς Ὑδρας καὶ ἐγένετο Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῷ 1859 καὶ τῷ 1860 Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Τῷ 1865 ἐγένετο Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ τῷ 1875 διωρίσθη καὶ πάλιν πρεσβευτὴς ἐν Κων)πόλει, ὅπότε ὑπέγραψε τὴν σύμβασιν τοῦ 1881, ἀφορώσαν τὰ νέα ὄρια μεταξύ τῶν δύο κρατῶν.

Τῷ 1878 ἐξεργάγη ἡ Θεσσαλικὴ Ἐπανάστασις καὶ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος καθὼς καὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ προσέτρεξαν εἰς τὴν φωνὴν τῆς ἀγωνιζομένης Θεσσαλίας διάφοροι ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί, ὀπλίται καὶ πολῖται ὅπως συντρέξουν τοὺς ἀγωνιζομένους Θεσσαλοὺς ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεώς των. Ἀπὸ τὰ διάφορα σημεῖα τῆς Θεσσαλίας ἤρχισαν αἱ προσπάθειαι τῶν ἐπαναστατῶν καὶ παρ' ὅλας τὰς δυσχερείας καὶ ἐλλείψεις πολλάκις διεξεδίκησαν τὸ πάτριον ἔδαφος ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἀγωνιζόμενοι μετ' αὐτοθυσίας καὶ αὐταπαρνήσεως. Εἰς τὸ Πήλιον ἡ Ἐπανάστασις ἔλαβε σοβαρώτερον χαρακτῆρα, ἀπὸ πάσης γωνίας τῆς Ἑλληνικῆς γῆς προσέτρεξαν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἡ ἀρχηγία τῶν ἐπαναστατικῶν σωμάτων ἀνετέθη εἰς τὸν μοίραρχον Ζήσιμον Μπασδέκην, γόνον τῆς ἀρματωλικῆς οἰκογενείας τῶν ἀγωνιστῶν Μπασδέκιδων. Εἰς τὸ χωρίον Ἅγιος Λαυρέντιος ἐγένετο συγκέντρωσις τῶν προυχόντων τῶν διαφόρων χωρίων τοῦ Πηλίου, τὰ ὅποια ἀπέστειλαν τοὺς πληρεξουσίους των. Οὗτοι συγκεντρωθέντες ἐξέλεξαν τὴν Προσωρινὴν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ πρὸς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον τῶν Ἑλλήνων τὴν κάτωθι διακοίνωσιν, τὴν ὁποίαν ἀνεκοίνωσαν καὶ πρὸς τοὺς προξένους τῶν Εὐρωπ. Δυνάμεων. Σ. Κ. Β.

Π Ρ Ο Κ Η Ρ Υ Ξ Ι Σ

Ἐν ὀνόματι τοῦ Ἔθνους

Ἡ Προσωρινὴ Κυβέρνησις τοῦ Πηλίου

Πρὸς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον τῶν Ἑλλήνων

Ἡ ἡμετέρα ἐπαρχία μὴ δυναμένη νὰ ὑποφέρῃ ἐπὶ πλεον τὰς ἀνηκούστους κακώσεις καὶ φοβερὰς καταπιέσεις, εἰς ἃς ἡ τε τιμὴ καὶ ἡ περιουσία ἡμῶν εἶναι ἐκτεθειμένη, καὶ βλέπουσα ὅτι ἡ ἡσυχία αὐτῆς παρεγνωρίσθη καὶ παρεξηγήθη μέχρι τοῦδε, ἤρατο τὰ ὄπλα ὡς εἰς ἄνθρωπος, ὅπως κηρύξῃ τὴν τε ἐλευθερίαν καὶ τὴν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ἔνωσιν αὐτῆς ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς Α. Μεγαλειότητος τοῦ συνταγματικοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου τοῦ Α΄.

Οἱ ὑπογεγραμμένοι διορισθέντες μέλη τῆς Π. Κυβερνήσεως προστρέχομεν ἐξ ὀνόματος τῶν ἐντολέων, οἵτινες ἐξελέξαντο ἡμᾶς πληρεξουσίους των, καὶ πάντων τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν πρὸς τὴν προσφιλεῖ ἡμῶν μητρόπολιν καὶ ἐπικαλούμεθα πᾶσαν τὴν δυνατὴν αὐτῆς συνδρομὴν, ὅπως τύχωμεν τῆς πραγματοποιήσεως τῶν αἰσίων εὐχῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐάν ἐγκαταλειφθῶμεν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, ὧν ἡ ὕλική δύναμις δυστυχῶς δὲν φθάνει εἰς τὸ ὕψος τῶν ἠθικῶν ἡμῶν δυνάμεων, οἱ αἰμοχαρεῖς ἡμῶν τύραννοι δὲν θ' ἀπόσχῃσι τοῦ νὰ ὑποβάλωσιν ἡμᾶς εἰς πάσας τὰς καταστροφὰς τῶν δυστυχῶν Βουλγάρων, ἡ δὲ φωνὴ ὀλοκλήρου δυστυχοῦς ἐθνικότητος ἔσται εἰς τὰ ὄμματα αὐτῶν ἔγκλημα, ὅπερ τιμωρηθήσεται διὰ τῆς ὀλοσχεροῦς ἐξαφανίσεως.

Πεπεισμένοι ὅτι ἡ ἡμετέρα φωνὴ θ' ἀκουσθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ πάντων τῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ τοῦ ἐλαχίστου μέχρι τοῦ ἰσχυροτάτου, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποσημειωθῶμεν

Ἡ Προσωρινὴ Κυβέρνησις

Ζ. Μπασδέκης	Ζ. Φυτάλης
Α. Βογιατσῆς	Γ. Νικολάου
Κ. Γαρέφης	Κ. Σακελλαρίδης
Ε. Σταμούλης	Κ. Κοτσαμάνης